

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Richtlijn Jaarverslag Onderwijs

Toelichtende brochure

Inhoudsopgave

- Voorwoord** 5
- 1 Inleiding op deze brochure** 7
- 2 De jaarverslaggeving in het onderwijs in het kort** 10
- 3 De belangrijkste aandachtspunten** 14
 - a Eén Regeling jaarverslaggeving voor alle instellingen
 - b Niveau van opstelling en indiening
 - c Aanleveren jaarverslag en openbaarmaking
 - d Modellen en toelichtingen
 - e Bijlagen en andere gegevens (o.a. Model G)
 - f Bezoldigingsgegevens (WNT)
 - g Consolidatie en segmentatie
 - h Eigen vermogen (reserves) en voorzieningen
 - i Waarderen en afschrijven / componentenmethode
 - j Vergelijkende begrotingscijfers (jaar t)
 - k Continuïteitsparagraaf
 - l Beleggen en belenen
 - m Samenwerkingsverbanden passend onderwijs
 - n Openbaar onderwijs
 - o Overige instellingen
 - p Fusie en overdracht
 - q Prestatiebesteding hoger onderwijs
 - r Accountantscontrole en controleprotocol
- 4**
 - a Jaarverslaggeving en horizontale verantwoording 25
 - b Governance code, intern toezicht en In controle statement 30
 - c Continuïteitsparagraaf nader beschouwd 32
- 5 De jaarrekening** 36
 - a Algemeen
 - b Balans en Staat van baten en lasten (post voor post)
- 6 Nieuwe ontwikkelingen** 49
 - a Standaard Bedrijfsrapportages (SBR) en XBRL
 - b Overlegplatform Publieke Jaarverslaggeving
 - c Openbaarmaking jaarverslag en jaarrekening
- 7 Bijlage** 52
 - a Tekst van de Regeling Jaarverslaggeving 53
 - b Tekst RJ66o Onderwijsinstellingen 60
 - c Regeling Beleggen en belenen 67
 - d Kamerbrief derivaten 72
 - e Wet Normering Topinkomens (gedeelte m.b.t. verslaggeving) 77
 - f Factsheet Samenwerkingsverbanden passend onderwijs 86
 - g Brief Continuïteitsparagraaf 89
 - h Vervolgbrief Continuïteitsparagraaf
 - i Vervolgbrief + handreiking
 - j Brief opgave bestuursdeclaraties
 - k Normenkader
- 8 Modellen** 111

Toelichtende brochure bij de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs zoals deze geldt voor alle door het ministerie van OCW en het ministerie van EZ bekostigde

- Universiteiten
 - Hogescholen
 - Regionale Opleidingencentra (ROC)
 - Agrarische Opleidingencentra (AOC)
 - Instellingen voor Vakonderwijs
 - Scholen voor voortgezet onderwijs
 - Scholen voor primair onderwijs
 - Scholen voor speciaal onderwijs
 - Samenwerkingsverbanden passend onderwijs
 - Expertisecentra
 - Stichting BPRC te Rijswijk (Z-H)
 - Koninklijke Academie van Wetenschappen KNAW
 - Koninklijke Bibliotheek
 - Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO
- voorzover zij worden bekostigd op grond van de vigerende onderwijswetgeving WPO, WEC, WVO, WEB, WHW of op grond van de sectorspecifieke wetten en besluiten.

Begrippenlijst

Omschrijving van de belangrijkste afkortingen en begrippen, die in deze brochure worden gebruikt:

BWz	deel 2 van het Burgerlijk Wetboek, waar in titel 9, artikelen 360 tot en met 453, voorschriften zijn opgenomen voor de inrichting van de jaarrekening en het jaarverslag
RJ	Raad voor de Jaarverslaggeving
RJ-bundel	de jaarlijkse publicatie van de Raad voor de Jaarverslaggeving met richtlijnen voor de inrichting van de jaarrekening en het jaarverslag, zijnde een nadere uitwerking van BWz
RJO	de Regeling jaarverslaggeving onderwijs
RJ660	het hoofdstuk 660 van de RJ-bundel, waarin nadere aanvullingen en aanwijzingen zijn opgenomen voor de inrichting van de jaarrekening en het jaarverslag door de onderwijsinstellingen waarop de RJO van toepassing is.
Ministerie van OCW	Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Ministerie van EZ	Het Ministerie van Economische Zaken, directie Groen Onderwijs
DUO-Z	de Dienst Uitvoering Onderwijs, locatie Zoetermeer
ROS	Regeling OCW subsidies
Branchecode	per onderwijs sector vastgestelde set met afspraken over bedrijfsvoering, toezicht en control, uitgebracht door de respectievelijke branche organisaties.

Bijstellingsversie december 2015

Deze brochure is in digitale vorm beschikbaar op www.rijksoverheid.nl. >> onderwijs en wetenschap >> financiering onderwijs >> toezicht en verantwoording.

Samenstelling en eindredactie: Hans Pirovano, Ministerie van OCW. Deze brochure verschijnt alleen in een elektronische versie. Deze elektronische versie bevat ook verwijzingen naar tekstpassages uit de RJ-bundel, editie 2014. Met een (gratis) abonnement op de Nieuwsbrief Jaarverslaggeving Onderwijs blijft u op de hoogte van actuele zaken. U kunt zich hiervoor opgeven via de site <https://abonneren.rijksoverheid.nl/subscriptions>.

Deze toelichtende brochure is met de grootst mogelijke zorg samengesteld. Aanpassingen en nieuwe ontwikkelingen zijn beschreven naar de situatie per eind 2015. Opmerkingen en aanbevelingen die het gebruik van deze brochure kunnen bevorderen zijn zeer welkom. Het emailadres is: h.pirovano@minocw.nl.

Voorwoord

“Een goed jaarverslag is niet het einde van de jaarcyclus. Het is het begin van een discussie”.

De zin waarmee de voorgaande edities van deze brochure openen is nog steeds uiterst actueel. Met de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs en de richtlijn RJ66o werd alweer bijna tien jaar geleden de jaarverslaggeving in het onderwijs geharmoniseerd. Sindsdien zijn zowel wat betreft de vorm als de inhoud van de jaarverslagen enorme stappen voorwaarts gezet en leveren praktisch alle scholen en universiteiten een prima jaarverslag af. Ze bevatten vlot toegankelijke informatie waarmee iedere belangstellende geïnformeerd wordt over het vele wel en – af en toe ook – het wee van de instelling. Zij bieden een goede inzicht in de organisatie en de uitvoering van de taken. Daarnaast krijgt de financiële positie en de besteding van de middelen alle aandacht. Met een bewonderenswaardige creativiteit bieden veel instellingen inmiddels via een webapplicatie met doorlinks toegang tot allerlei achtergronden en wetenswaardigheden.

Maar de verslaggeving is een dynamisch gebeuren. Tal van ontwikkelingen en maatschappelijke discussies houden ons bij de les en zorgen regelmatig voor aanpassing van de inrichting van de jaarverslaggevingsdocumenten. En uiteraard gaat het dan niet enkel om de documenten zelf. De wereld erom heen en de omstandigheden waarbinnen zij tot stand komen is eveneens een constante bron van aandacht. Sprekende voorbeelden daarvan zijn de continuïteitsparagraaf, de omgang met subsidies, de prestatiebekostiging in het hoger onderwijs en de WNT. Zij tonen aan dat de verslaggeving niet alleen achteraan staat als verantwoordingsdocument, maar evengoed middenin het bedrijfsproces staat en dient als beleids- en discussiedocument voor de komende jaren. Daarom beschouw ik een brochure waarin bondig en toegankelijk aandacht wordt geschonken aan de belangrijkste verslaggevingsaspecten als een belangrijk instrument.

Sinds 2014 verschijnt deze toelichtende brochure alleen nog in elektronische vorm. Het is tijd voor een grondige herziening. Ik hoop dat ook deze nieuwe editie zijn weg mag vinden en de basis biedt voor een goede en volledige verantwoording in het onderwijs.

Mede namens de staatssecretaris,

Jet Bussemaker, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

1 Inleiding

Waarom deze brochure?

Vanaf het verslagjaar 2008 geldt voor de inrichting van de jaarrekening en het jaarverslag van alle bekostigde onderwijsinstellingen, universiteiten en een aantal andere aangewezen instellingen de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (RJO). Deze sluit aan op de inrichtingsvereisten van boek 2, titel 9 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving (BW2/RJ). De RJ-bundel bevat allerlei hoofdstukken met aanwijzingen over de inrichting van de jaarrekening en het jaarverslag (bestuursverslag). Voor zover relevant zijn die allemaal van toepassing, maar daarmee ontbreken nog de specifieke onderwijsposten. Hoofdstuk RJ660 vult die leemte op en bevat aanvullende bepalingen en modellen voor de jaarverslaggeving in de onderwijssector. Enkele punten die ook niet in het kader van de RJ-bundel konden worden geregeld, zijn opgenomen in de RJO. Bij elkaar dus een hele set, die nogal verbrokkeld is. Het vergt behoorlijk wat inzicht en tijd om alle daarin omschreven zaken door te nemen en te doorgronden, en deze vervolgens in de eigen situatie toe te passen. De thans voorliggende brochure voorkomt dat en leidt iedere gebruiker vlot door de belangrijkste punten heen. Ook vindt u een beschrijving van diverse ontwikkelingen en achtergronden. Wilt u vlot weten welke regels en modellen van toepassing zijn, ga dan naar hoofdstuk 2 van deze brochure.

We zijn ons ervan bewust dat deze brochure zowel vaktechnische als inhoudelijke toelichtingen bevat en dat daardoor de doelgroep divers is. Toch hebben we ervoor gekozen om beide elementen in één brochure te verenigen omdat daarmee alle relevante informatie is gebundeld. De samenstellers beseffen ook dat het uitbrengen van deze brochure het risico met zich meebrengt dat zaken voor de één te weinig, voor de ander te veel aandacht krijgen. Toch hopen we een verstandige keuze te hebben gemaakt.

BW2/titel 9 en de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving

De richtlijnenbundel van de Raad voor de Jaarverslaggeving is verdeeld in hoofdstukken, die ieder een bepaald aspect van de jaarverslaggeving behandelen en kent een gelaagde opzet. Na(ast) allerlei hoofdstukken die zijn gewijd aan de inrichting van de jaarrekening bevat het boek voorts:

- richtlijnen voor de opzet van het jaarverslag (bestuursverslag / directieverslag) (RJ400),
- aanvullende richtlijnen voor 'organisaties zonder winststreven' (RJ640),
- modellen en richtlijnen voor de indeling van de jaarrekening (RJ910),
- sectorspecifieke aanvullingen en afwijkende bepalingen (voor onderwijs: RJ660).

Ook bevat de RJ-bundel een overdruk van de relevante wet- en regelgeving.

Verplichte zaken vanuit BW2 zijn in de RJ-bundel vet gedrukt, de overige richtlijnen worden beschouwd als aanbeveling. Echter, gelet op het bepaalde in artikel 3a van de RJO en het karakter van de richtlijnen is er weinig ruimte voor afwijking van de RJ-richtlijnen. Eigenlijk mag dat alleen als dat onvermijdelijk is voor het geven van inzicht.

In het vervolg wordt de afkorting BW2/RJ gebruikt waar bedoeld worden de inrichtingsvereisten voor de jaarverslaggeving, zoals vastgelegd in de nationale wet- en regelgeving en de RJ-bundel. De richtlijnen uit BW2/RJ zijn eigenlijk bedoeld voor de verslaggeving in de private sector. De publieke sector heeft waar mogelijk en gewenst de richtlijnen van de private sector overgenomen en van toepassing verklaard. In veel gevallen is dat een prima oplossing. Maar het doel van de jaarverslaggeving tussen de private sector en het publieke domein is toch wezenlijk anders. De verslaggeving in de private sector is vooral gericht op de winstbepaling en de vermogenspositie, de publieke sector focust meer op rechtmatige taakuitvoering en continuïteit.

De voor u liggende brochure is bedoeld als handreiking en hulpmiddel. Voor meer uitgebreide informatie zult u de RJ-bundel zelf moeten raadplegen. Informeer anders bij uw instellingsaccountant of - als dat aan de orde is - het administratiekantoor.

Deze brochure is een momentopname. Let op de aanpassingen die gaandeweg van kracht worden. Op pagina 4 staat de link naar de site met de laatst bijgewerkte versie. Ook de periodieke Nieuwsbrief Jaarverslaggeving Onderwijs houdt u op de hoogte.

Voor de voorbereiding van de inrichtingsvoorschriften fungeert een speciale werkgroep, de OCW RJ-werkgroep, waarin vertegenwoordigers van alle betrokken partijen zitting hebben. De OCW-RJ-werkgroep vergadert regelmatig over de strekking en de toepassing van de inrichtingsvoorschriften in de onderwijssector. Ook bespreekt zij de ontwikkelingen die mogelijk van invloed zijn op de jaarverslaggeving door onderwijsinstellingen. De OCW RJ-Werkgroep bestaat uit de navolgende leden (stand februari 2016):

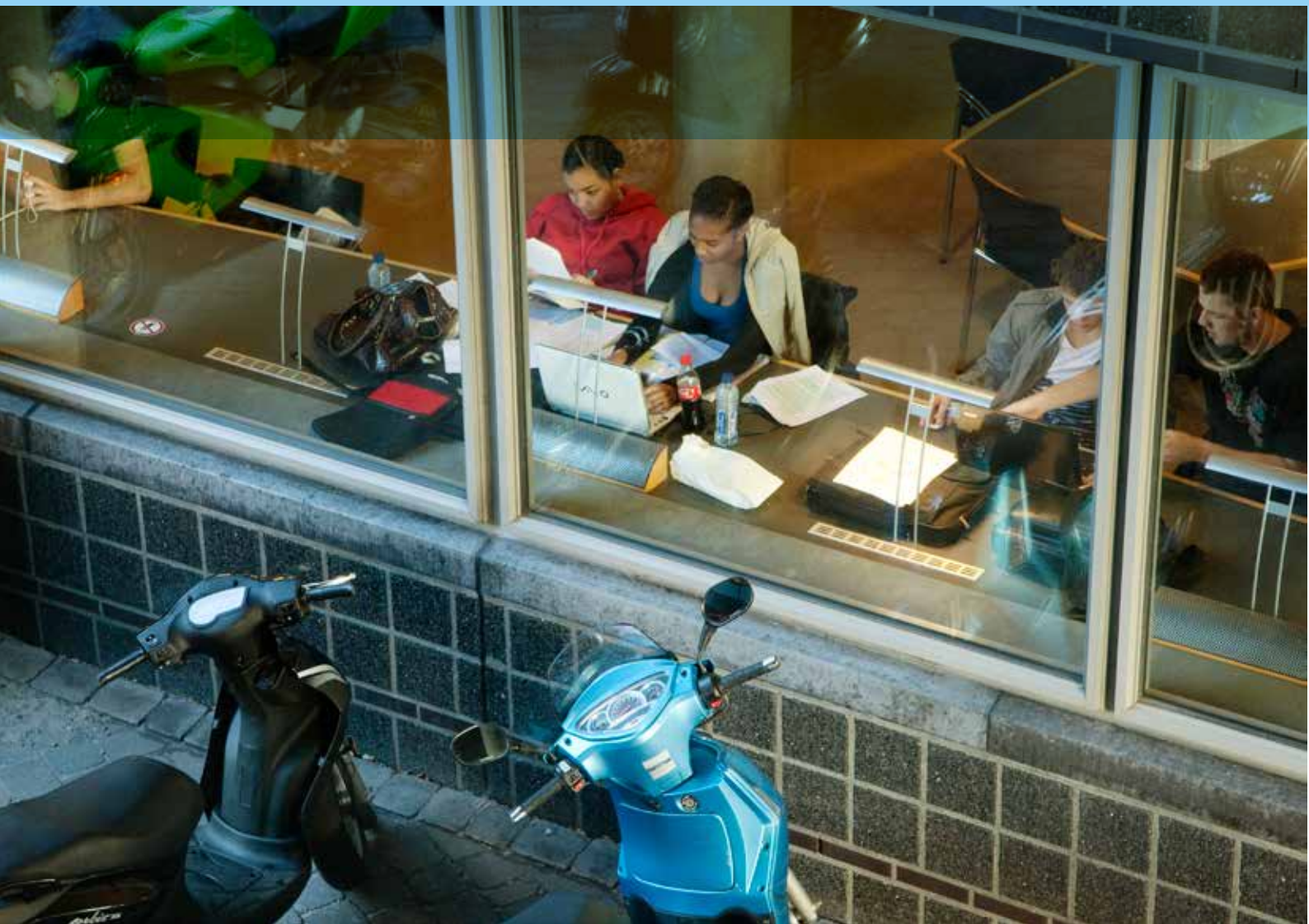
Naam	Namens	Bereikbaar bij	
Namens de verschaffers:			
drs. L.H.G. Wenneger RA*	Universiteiten	Universiteit Groningen	L.H.G.Wenneger@rug.nl
drs. M.J.M. Beelen RA	Hogescholen	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	thijs.beelen@han.nl
H.A.J. Kuppens	BVE-sector	MBO Raad	H.Kuppens@mboraad.nl
N.J. van Zuylen	Scholen voor vo	VO-raad	NicovanZuylen@vo-raad.nl
G-J. van den Berg Msc*	Scholen voor vo	VO-raad	Gert-JanvandenBerg@vo-raad.nl
drs. R.M. Goedhart	Scholen voor po	PO-raad	r.goedhart@poraad.nl
Namens de gebruikers:			
J.A. Pirovano MBA	Ministerie OCW	Ministerie OCW	h.pirovano@minocw.nl
drs. P.J.J. Vos RA	Ouders	NBA	k.vos@nba.nl
drs. N. van Schie RA**	Onderwijsinspectie	IvHO/RS	N.vanSchie@owinsp.nl
Namens de controleurs:			
mw. I.G.C. de Graaf-Oudhuis	PwC	PwC Amsterdam	inge.oudhuis@nl.pwc.com
drs. H. Visser RA (vz)	RJ	KPMG Den Haag	visser.hubert@kpmg.nl
drs. A. van Vliet RA	Deloitte	Deloitte Rotterdam	AvanVliet@deloitte.nl
drs. A.A.J. Vogels RA (secr.)	SRA Govers	Onderwijs Accountants	bart.vogels@goversonderwijs.nl

*= plv. lid **= waarnemer

1 De publicatie van de RJ-bundel geschiedt jaarlijks en bevat telkens aanpassingen ten opzichte van de voorgaande edities! De volledige RJ-bundel is verkrijgbaar bij Kluwer, www.kluwershop.nl.

2

De jaarverslaggeving in het onderwijs in het kort

Dit hoofdstuk is bedoeld om kort aan te geven waaruit de jaarverslaggeving bestaat.

Wet en regelgeving

Voor de inrichting van de jaarverslaggeving in het onderwijs geldt de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Deze verklaart de BW-voorschriften voor de jaarverslaggeving samen met de RJ-richtlijnen (BW/RJ) van toepassing, aangevuld met een aantal onderwijsspecifieke zaken, vastgelegd in hoofdstuk RJ 66o van de RJ bundel.

De regeling Jaarverslaggeving onderwijs en hoofdstuk RJ 66o zijn beide integraal als bijlage in deze brochure opgenomen.

In RJO artikel 3 staan de aanvullingen en afwijkingen op de BW/RJ-voorschriften opgesomd.

Voor wie gelden de voorschriften?

RJO geldt voor alle op pagina 3 genoemde instellingen.

Niveau

De jaarverslaggeving wordt opgesteld en ingediend op het niveau van de rechtspersoon, die de instelling in stand houdt (bestuursniveau).

Bij de sector HO wordt het jaarverslag opgesteld op het niveau van de instellingen, genoemd in bijlage van de Wet Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek. In de andere onderwijswetten is een dergelijke lijst niet opgenomen.

Waaruit bestaat de jaarverslaggeving?

De jaarverslaggeving bestaat uit:

- het bestuursverslag,
- de jaarrekening,
- de overige gegevens.

De jaarverslaggeving aangevuld met één of meer specifieke onderdelen of bijlagen, die hieronder worden aangegeven.

Het onderdeel **bestuursverslag** geeft een juist en volledig beeld van het gevoerde beleid en de resultaten. Het bevat alle voor de lezer relevante feiten en ontwikkelingen, waarbij de toegankelijkheid van de informatie centraal staat.

In RJ66o.514 staan de onderwerpen van het bestuursverslag genoemd, aangevuld met het bepaalde in de artikelen 3 en 4 van de RJO.

Dat zijn kortweg: personeel, onderwijs, huisvesting, kwaliteitszorg, governance, onderzoek, samenwerkingsverbanden, internationalisering.

Speciale aandacht vragen de verplichte onderdelen:

- de continuïteitsparagraaf (toekomstparagraaf),
- het verslag van het toezichthoudend orgaan,
- de prestatiebekostiging (alleen HO),
- de opgave van de ondersteuning van studenten uit het Profileringsfonds (sector HO),
- de opgave van vergoedingen aan en declaraties van bestuurders in de sector HO,
- omgaan met de geldende branchecode,
- beleid met betrekking tot het onderwerp 'beleggen en belenen',
- de wijze waarop de horizontale verantwoording is ingericht,
- de verslaggevingselementen uit de zogeheten Helderheidsbrieven (alleen de sectoren MBO en HO)

De **jaarrekening** bestaat uit de balans, de staat van baten en lasten, beide met toelichting, het kasstroomoverzicht en de overige gegevens, inclusief de vermelding van belangrijke gebeurtenissen na de balansdatum en de niet in de balans opgenomen zaken. Vervolgens worden aan de jaarrekening nog toegevoegd:

- opgave van verbonden partijen,
- opgave ingevolge de Wet Normering Topinkomens,

- de FSR-tabel (alleen HO-instellingen),
- model G met de specificatie van aanvullende subsidies op grond van de Regeling ROS,
- de verantwoording van de subsidie Onderwijs Netwerk Ondernemen.

Consolidatie is aan de orde indien wordt voldaan aan de voorwaarden daartoe, te weten: eenheid van leiding, organisatorische en economische eenheid, gezamenlijk doel in beleid en taakuitvoering.

De geconsolideerde jaarrekening vervangt nooit de jaarrekening op het niveau als in de eerste alinea van dit hoofdstuk is omschreven. Wel aanvaardbaar is als in een geconsolideerde jaarrekening gesegmenteerde gegevens en informatie zijn opgenomen tot op het hiervoor bedoelde niveau.

Segmentatie staat voor een nadere uitsplitsing van de jaarcijfers naar bedrijfsonderdelen in situaties waar dit de inzichtelijkheid van de verantwoording ten goede komt. Segmentatie is in ieder geval verplicht ingeval binnen de rechtspersoon sprake is van meerdere onderwijssectoren.

Voor de **accountantscontrole** en het afgeven van de controleverklaring bij de jaarrekening gelden de aanwijzingen uit het jaarlijkse Onderwijscontroleprotocol OCW/EZ. Voor instellingen ressorterende onder de beleidsdirectie OWB geldt een aangepast controleprotocol.

Aanlevering

De jaarcijfers dient u uiterlijk op 1 juli van het jaar t+1 elektronisch in bij DUO, gebruik makend van de nieuwe methode XBRL. Voorts zend u een geprinte versie van zowel uw jaarrekening als uw jaarverslag aan DUO Zoetermeer.

Vanaf het verslagjaar 2014 wordt gewerkt aan de vervanging van het EFJ-programma door SBR/XBRL. Daartoe draaien in alle sectoren pilotprojecten en vindt vervolgens verbreding plaats. Vanaf het verslagjaar 2015 worden alle instellingen uitgenodigd de jaarcyclus via XBRL in te dienen bij OCW/DUO.

Openbaarmaking van de jaarcijfers en het jaarverslag geschiedt door indiening bij OCW. Zo staat het momenteel in de RJO en RJ66o. Op de gehele jaarverslaggeving is de Wet Openbaarheid Bestuur (straks Open Overheid) van toepassing. Eind 2014 is met de brancheorganisaties afgesproken dat in de branchecode wordt geregeld dat alle instellingen hun jaarverslag en jaarrekening onverkort openbaar maken, bijvoorbeeld via de eigen website. Voor de sectoren PO, VO en MBO is dat inmiddels gebeurd.

Verticale verantwoording omvat alle voorgeschreven verantwoordingsbescheiden.

Horizontale verantwoording beoogt de discussie op gang te brengen tussen het bestuur en de direct belanghebbenden. Deze dialoog wordt essentieel geacht voor de positie van de onderwijsinstelling in de samenleving. Het initiatief voor de horizontale dialoog is primair de verantwoordelijkheid van het bestuur. In het jaarverslag wordt aangegeven hoe dit is ingevuld.

Branchecodes (BC) zijn per sector opgesteld en ingevoerd en bevatten onder meer afspraken gericht op de interne bestuurskracht en de governance structuur. In het jaarverslag meldt het bestuur dat de branchecode van de sector is toegepast.

In het vervolg van deze brochure wordt op de bovenstaande punten nader ingegaan. Daarnaast zijn belangrijke documenten integraal opgenomen. De brochure sluit af met een nadere aanduiding van de verantwoordingsmodellen.

De brochure geeft handvatten, biedt een redelijk volledig overzicht, maar kan uiteraard niet uitputtend zijn. Wilt u alle voorschriften bij de hand hebben voor het opstellen van de jaarrekening en het jaarverslag dan moet u de gehele RJ-bundel aanschaffen.

De in **rood** opgenomen verwijzingen zijn relevante teksten uit de RJ-publicatie, editie 2014. Zij zijn bij deze elektronische versie van de brochure in een pdf-bestand apart toegevoegd. De RJO en RJ 66o zijn als bijlage integraal opgenomen, dus verwijzingen daarnaar zijn niet in rood. Ook andere RJ-verwijzingen zijn in zwart aangegeven.

3

Belangrijke aandachtspunten

Waarin nader wordt ingegaan op de onderstaande zaken

- a. Eén Regeling jaarverslaggeving voor alle onderwijsinstellingen
- b. Niveau van opstelling en indiening
- c. Aanleveren jaarverslag en openbaarmaking
- d. Modellen en toelichtingen
- e. Bijlagen en andere gegevens (Model G, FSR, WNT, ONO)
- f. Bezoldigingsgegevens (WNT)
- g. Consolidatie en segmentatie
- h. Eigen vermogen (reserves) en voorzieningen
- i. Waarden en afschrijven / componentenmethode
- j. Vergelijkende begrotingscijfers (jaar t)
- k. Continuïteitsparagraaf (ook geheten Toekomstparagraaf)
- l. Beleggen en Belenen
- m. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs
- n. Openbaar onderwijs
- o. Overige instellingen
- p. Fusie en overdracht
- q. Prestatiebesteding hoger onderwijs
- r. Accountantscontrole en controleprotocol
- s. Foutenherstel

a. Eén Regeling jaarverslaggeving voor alle onderwijsinstellingen

De Regeling jaarverslaggeving onderwijs (RJO) en de daarin opgenomen inrichtingsvereisten gelden voor alle in de RJO aangeduide onderwijsinstellingen, ongeacht de grootte of complexiteit. Er zijn geen uitzonderingen of beperkingen voor kleine instellingen want de door de RJ uitgebrachte separate RJ-bundel voor kleine en middelgrote ondernemingen is voor onderwijsinstellingen niet van toepassing. Uiteraard brengt u wel de omvang en diepgang van uw jaarverslag in verhouding tot de omvang en complexiteit van uw instelling. Het gezegde “In de beperking herkent men de meester” gaat ook hier op. Niemand verlangt een dik, omvangrijk jaarverslag dat het break-even-point passeert tussen inspanning / kosten enerzijds en de belangstelling anderzijds. Maak wel een volledig jaarverslag waarin over alle relevante zaken - financieel en niet-financieel - wordt gerapporteerd. De onderwerpen waaraan u in ieder geval aandacht schenkt staan in RJ660.403 en de RJO, artikelen 3 en 4. En houd hierbij steeds de lezer in het vizier. Die moet de instelling in het jaarverslag herkennen en zich daardoor ook betrokken voelen bij hetgeen hij / zij leest.

Een volledig jaarverslag beschrijft alle relevante ontwikkelingen gedurende het verslagjaar. Dat zijn dus niet alleen de financiële gegevens. In het volgende hoofdstuk (Hoofdstuk 4) gaan we nader in op de elementen van een volledig jaarverslag en de informatie ten behoeve van de horizontale verantwoording aan de belanghebbenden in de directe omgeving van de instelling, de zogenoemde omgevingsactoren. Het is bekend dat in de sector primair onderwijs op tal van plaatsen de voorkeur bestaat voor een jaarverslag op basis van het schooljaar in plaats van het kalenderjaar, omdat dan immers beter wordt aangesloten op de onderwijsperiode. Het is waar dat met name richting de ouders het beschrevene wellicht meer herkenbaar zal zijn, is de verslagperiode voor wat betreft de bedrijfsvoering toch volledig geënt op het kalenderjaar. Dat lijkt een mismatch maar gelet op de vele voordelen die de jaarafsluiting op 31 december biedt bij de afstemming van de (financiële) gegevens op tal van andere instanties is al lang geleden besloten om de ‘formele’ jaarverslaggeving op kalenderjaarbasis in te richten. Mocht u dus besluiten om toch een (beperkt) verslag uit te brengen dat is gebaseerd op het schooljaar, dan is dat een ‘extra’ service.

b. Niveau van opstelling en indiening

De (formele) basisregel is dat de jaarverslaggeving wordt opgesteld en bij OCW/DUO wordt aangeleverd op het niveau van het bevoegd gezag (rechtspersoon), dat de onderwijsinstelling in stand houdt. Van u wordt dus verwacht dat u een volledig jaarverslag opstelt, met cijfers op bestuursniveau (voor HO: instellingsniveau).

Als wordt voldaan aan de voorwaarden voor consolidatie van de jaarcijfers met andere rechtspersonen, dan blijft het vorenstaande uitgangspunt onverkort van kracht. De instelling stelt de enkelvoudige jaarrekening op en voegt de geconsolideerde jaarrekening bij. Indien gekozen wordt voor het opstellen van de volledige, geconsolideerde jaarrekening, dan worden de jaarcijfers daarin zodanig gesegmenteerd dat het inzicht ontstaat zoals eerder bedoeld. De aanlevering van de jaarcijfers via XBRL sluit aan op het enkelvoudige niveau, dus het niveau van de rechtspersoon dat de instelling in stand houdt. Anders verliezen zij hun waarde bij analyses en bedrijfsvergelijkingen.

In onderdeel g. gaan we nog nader in op het onderwerp consolidatie en segmentatie.

c. Aanleveren jaarverslag en openbaarmaking

De RJO geeft in artikel 5 aan dat u de jaarrekening zowel schriftelijk als in elektronische vorm bij DUO aanbiedt.

Voor de elektronische aanlevering van de jaarcijfers zijn alle instellingen uitgenodigd om gebruik te maken van de XBRL-methode. Zij vragen een user-id aan bij DUO. EFJ is daarmee niet meer operationeel. Het jaar 2016 wordt gebruikt voor de verdere inrichting van de XBRL-taxonomie. Vanaf het verslagjaar 2016 zal waarschijnlijk het mogelijk zijn om de gehele jaarrekening in XBRL aan te leveren, maar daarover verschijnen nog nadere berichten. Uiteraard gaat daar eerst ook een testperiode aan vooraf. Voor de aanlevering van WNT gegevens en gegevens uit de Continuïteitsparagraaf wordt enkel de XBRL-methode gebruikt. In de aanbiedingsbrieven, die u aan het begin van het jaar van DUO ontvangt, staan nadere aanwijzingen voor de aanlevering van de jaarcijfers. Op de DUO-website <https://duo.nl/zakelijk/is> aangegeven hoe u een toegangscode aanvraagt. Het [jaarverslag](#) levert u in enkelvoud alleen aan in een papieren versie. DUO maakt daar een gescande versie van.

OCW/DUO-Z zorgt ervoor dat de gegevens uit uw jaarrekening en jaarverslag beschikbaar is voor een aantal derden, zoals CBS en CPB. U wordt daarover dus niet zelf lastig gevallen. Overigens verspreidt OCW/DUO-Z uw jaarverslag en de jaarrekening niet aan iedereen die daarom verzoekt. Het departement is immers geen bibliotheek. Voor een exemplaar van een geheel jaarverslag wordt doorverwezen naar de instelling zelf. Op deze manier houdt u zelf ook zicht op de verspreiding van uw jaarverslag. Bij een verzoek om inzage met een beroep op de Wet Openbaarheid Bestuur, geeft het departement een aanvrager inzage.

Begin 2014 is met de brancheorganisaties afgesproken dat zij in hun branchecode opnemen dat alle instellingen hun jaarverslag en jaarrekening onverkort openbaar maken, bijvoorbeeld via de eigen website.

d. Modellen

RJ66o bevat ook een aantal modellen voor de inrichting van de jaarrekening. Deze gelden voor bijvoorbeeld de balans, de staat van baten en lasten, het kasstroomoverzicht, Eigen vermogen, Verbonden partijen, WNT en FSR.

Ook de RJO kent enkele modellen. Deze zijn alle op een hoog aggregatieniveau. Vanaf het verslagjaar 2015 zijn alle instellingen uitgenodigd gebruik te maken van de nieuwe

modellen uit de XBRL-taxonomie versie 1.0. Deze bevat alle modellen voor de jaarrekening e.a. in een nieuwe vormgeving. In hoofdstuk 8 van deze brochure wordt aangegeven hoe u nader inzicht kunt krijgen in de opzet van de jaarrekening. Dat bevat alle modellen in pdf-opmaak. Daarbij wordt verwezen naar de DUO-site, waar ook nader informatie is te verkrijgen.

e. Bijlagen en andere gegevens (Model G, FSR, WNT, ONO)

Vervolgens worden aan de jaarrekening nog toegevoegd:

- opgave van verbonden partijen,
- opgave ingevolge de Wet Normering Topinkomens (zie onderdeel g van dit hoofdstuk),
- de FSR-tabel (alleen HO instellingen),
- model G met de specificatie van aanvullende subsidies op grond van de Regeling ROS,
- de verantwoording van de subsidie Onderwijs Netwerk Ondernemen.

Nadere toelichting model G

Nu het Uniforme SubsidieKader en de nieuwe regeling ROS (Regeling OCW-subsidies) van kracht zijn, met interdepartementale afspraken voor de toewijzing en verantwoording van aanvullende subsidies², is model G daaraan aangepast en bevat ook de mogelijkheid tot het geven van een prestatieverklaring bij de subsidies uit het zogeheten tweede arrangement. Let wel: subsidies uit het tweede USK-arrangement worden niet afgerekend op basis van de werkelijke kosten. Afrekening kan alleen bij subsidies uit USK-arrangement 3. Het model is daartoe in EFJ aangepast.

Let op: Subsidies afkomstig van het Ministerie van EZ worden voorlopig nog alle in model G verantwoord.

Vanaf het jaar 2016 zal een nieuwe subsidieregeling worden ingevoerd, waarmee een harmonisatieslag wordt gemaakt met de departementen van VWS en SZW en die de huidige ROS gaat vervangen. Daarbij wordt ook de uitvoering samengevoegd in de nieuwe uitvoeringsorganisatie DUS-I, dat staat voor Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen.

Naast bijlage G geldt nog het FSR-overzicht voor HBO en WO als gevolg van het zogeheten SiSa-convenant. Op het FSR-overzicht wordt de verantwoording van (veel) project-subsidies gebundeld en in één keer van een accountantsverklaring voorzien. Vanaf het verslagjaar 2014 zijn aanvullende afspraken van kracht geworden, die onder meer voorzien in uitbreiding van het gebruik van de FSR-tabel voor subsidies afkomstig van niet-rijksinstellingen. Een naar verhouding ruime controletolerantie (3%) zorgt voor een beter gebruik van de FSR-tabel.

In brief OCW 584386, die tezamen met enkele bijlagen op 19 februari 2014 over het onderwerp FSR aan de universiteiten en hogescholen is gestuurd, staat alle informatie.

Aanvullende gegevens

Het kan zijn dat u naast de jaarrekening en het jaarverslag op grond van separate informatie-afspraken nog aanvullende verantwoordingsgegevens moet aanleveren. Het gaat dan om gegevens, die niet thuishoren in de jaarrekening of het jaarverslag maar voor de overheid belangrijk zijn voor de evaluatie en ontwikkeling van het beleid of die essentieel zijn voor de uitoefening van het toezicht.

Artikel 3, lid j van de RJO biedt daartoe de basis. In de sector BVE is bijvoorbeeld een set met cruciale kengetallen afgesproken die in het jaarverslag worden opgenomen en toegelicht. In de PO-sector was het de gewoonte dat nadere gegevens op BRIN-niveau werden opgevraagd. Maar die structurele gegevenslevering is nu verleden tijd.

f. Bezoldigingsgegevens (WNT)

De nieuwe Wet Normering Topinkomens (WNT) geeft aan dat u in de jaarrekening een opgave verstrekt van de beloningsgegevens van bestuurders en toezichthouders alsmede van degenen waarbij de gestelde maximumnorm wordt overschreden. Daartoe dient de speciale WNT-bijlage bij de jaarrekening. Zie de WNT-bijlage bij de aangepaste tekst van de RJO, zoals gepubliceerd begin 2015. Deze is ook opgenomen in onderdeel 7a van deze brochure. Achteraan in deze brochure is een bijlage gewijd aan de relevante WNT-gegevens. Ook is de BZK-publicatie uit februari 2014 opgenomen 'Regeling bezoldigingscomponenten WNT' waarin nader is aangeduid wat precies onder het begrip bezoldiging moet worden verstaan.

Als de accountant constateert dat niet is voldaan aan de bepalingen, dan moet hij/zij deze overschrijdingen melden met een apart formulier. Als blijkt dat het inderdaad gaat om onverschuldigde betalingen dan worden deze teruggevorderd of anderszins verrekend. Voor nadere vragen over de WNT kunt u overigens terecht bij uw accountant of anders bij het informatiecentrum van DUO (ICO). Er is ook een speciale WNT-website van het ministerie van BZK. www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/beloningen-bestuurders/topinkomens-overheid

Vanaf het verslagjaar 2014 is het WNT-formulier aangepast en meer afgestemd op de WNT-regelgeving. Ook wordt een "beslisboom WNT" beschikbaar gesteld.

Vanaf het verslagjaar 2015 worden WNT-gegevens via de XBRL-methode aangeleverd.

g. Consolidatie en segmentatie

Consolidatie

In het onderwijdsdomein bestaan tal van organisatievormen, waarbij soms meerdere stichtingen en andere rechtspersonen met elkaar zijn verbonden. Als voldaan wordt aan de voorwaarden voor de opstelling van een geconsolideerde jaarverslaggeving van meerdere rechtspersonen, dan kan niet worden volstaan met enkel het indienen van die geconsolideerde jaarcijfers. U stelt een geconsolideerde jaarrekening op als sprake is van een groepsrelatie en u aan het hoofd staat van die groep. Tot de groep behoren alle rechtspersonen waarin u een financieel meerderheidsbelang heeft of waarover u anderszins overheersende zeggenschap kunt uitoefenen of waarover u de centrale leiding heeft.

In alle gevallen dient op basis van de feitelijke situatie te worden vastgesteld of sprake is van een groepsrelatie (RJ217.202). Voor de vaststelling of er sprake is van een groepsrelatie dient het geheel van omstandigheden en contractuele relaties in aanmerking te worden genomen (RJ217.203 en RJ217.204).

Als u te maken heeft met verbonden partijen en consolidatie moet u beslist ook [RJ640.501](#) en [RJ640.502](#) raadplegen.

De RJ geeft ook gronden voor vrijstelling van de consolidatieplicht. De belangrijkste vrijstellingsgrond is die vanwege geringe omvang ten opzichte van het totaal ([RJ217.304](#)). De RJ noemt daarvoor geen concrete grenzen. Vanuit haar toezichtsrol hanteert OCW de vuistregel van 5%, wat inhoudt dat u wat OCW betreft geen consolidatieplicht heeft als het balanstotaal van de met uw jaarrekening te consolideren rechtspersoon/en onder de 5% blijft van het geconsolideerde balanstotaal. Het gaat dan om het totaal van alle mee te consolideren rechtspersonen. Veel kleintjes kunnen dan wel één grote maken.

De geconsolideerde jaarrekening vervangt niet de enkelvoudige. Ingeval van consolidatie moeten beide worden opgesteld.

Personele unie

Wanneer één of meer personen dezelfde of vergelijkbare functies vervullen in meerdere

organisaties, spreken we van een personele unie. Een personele unie kan partieel zijn of volledig. Het bestaan van een personele unie op zich is geen reden voor consolidatieplicht. Die is alleen aan de orde als wordt voldaan aan de consolidatiecriteria, dus als sprake is van een organisatorische en economische verbondenheid en eenheid van leiding.

Segmentatie

Ook al gaan we uit van één jaarverslag/jaarrekening op het bestuursniveau dan nog geldt dat niet iedere belangstellende of belanghebbende (actor) belang stelt in jaargegevens op het totaalniveau van die rechtspersoon. Immers, als de jaarcijfers meerdere bedrijfsonderdelen omvatten bieden zij weinig inzicht in lokale prestaties of op (deel)niveau. Daarom kan er aanleiding zijn de informatie uit te splitsen, segmentatie genaamd. Voor het verplicht aanbrengen van segmentatie in de jaarcijfers noemen de RJ-richtlijnen twee vormen:

- organisatorische segmenten (bedrijfstakken) en/of
- geografische segmenten

Voor de bepaling van te onderscheiden bedrijfssegmenten wordt aansluiting gezocht bij de activiteiten die binnen de rechtspersoon uitgevoerd en zijn ondergebracht in verschillende bedrijfstakken. De RJ-bundel is duidelijk: "De wijze waarop het bestuur de activiteiten aanstuurt, is leidend voor de vaststelling van de gesegmenteerde informatie" (RJ350.301).

Daarnaast hanteert de RJ ook de benaming 'operationeel segment' bij het opleveren van aanvullende gesegmenteerde informatie. Een operationeel segment is een onderdeel van de organisatie, die opbrengsten genereert en kosten maakt, waarvan de resultaten regelmatig door het bestuur worden beoordeeld en waarover afzonderlijke financiële informatie beschikbaar is (RJ350.301 en RJ350.304 en verder RJ350.305 en 350.306). Nadere segmentatie (op onderdelen) worden voorts afgesproken met actoren in het proces van horizontale verantwoording. Op lokaal niveau kunnen belanghebbenden bijvoorbeeld verzoeken om uitsplitsing van bepaalde posten of totaalbedragen zodanig dat voor hen het gewenste inzicht ontstaat (RJ640.511). Dit kan leiden tot verschillende overzichten of specificaties binnen de instelling, afhankelijk van de afspraken. Hiermee wordt het uitgangspunt van horizontale verantwoording optimaal bereikt. Uiteraard krijgt deze incidentele of individuele segmentatie structureel een plaats binnen het jaarverslag als de informatie door één der actoren standaard wordt verlangd (RJ660.305, RJ660.306, RJ660.307).

Ter voorkoming van misverstanden: Beperk segmentatie niet tot uitsluitend de financiële gegevens.

Het uiteindelijke doel is steeds inzicht, dus dat u de lezer voorziet van informatie die voor hem/haar herkenbaar is. RJ660 schrijft in ieder geval een **verplichte segmentatie** voor als de rechtspersoon onderwijsstaken uitvoert in meerdere onderwijssectoren (RJ660.306). De in de RJO onderscheiden onderwijssectoren zijn: po, vo³, mbo, hbo en wo. Andere segmentatie is afhankelijk van de afspraken met de gesprekspartners bij de horizontale verantwoording (actoren, intern en extern) waarbij u kunt afspreken welk onderscheid u nader aanbrengt in de jaarcijfers en het jaarverslag. Een goed advies is om de (structurele) behoefte aan gesegmenteerde informatie voorafgaand aan de opstelling van het jaarverslag te inventariseren. Regelmatige afstemming en herijking op het punt van segmentatie houdt de discussie met de actoren levendig. Uiteraard bieden de moderne communicatiemiddelen (websites) veel extra mogelijkheden om de communicatie met belanghebbenden en belangstellenden te voeren.

h. Eigen vermogen (reserves) en voorzieningen

Dit is een belangrijk aandachtspunt. Gelet op de politieke en maatschappelijke discussie over reserves⁴ en het aan te brengen onderscheid publiek – privaat is het nodig om een goed en structureel inzicht te geven in de opbouw en het doel van het eigen vermogen.

De RJ-richtlijnen bieden de basis, want daarin staat:

“Indien een deel van het eigen vermogen is afgezonderd, omdat daaraan vanwege het bestuur een beperktere bestedingsmogelijkheid is gegeven, wordt dit deel aangemerkt als bestemmingsreserve. Als deze beperking is aangebracht vanwege derden wordt dit deel aangemerkt als bestemmingsfonds.” (RJ640.313, RJ640.315 en RJ660.303).

Daarvan is ook sprake als de beperking is aangebracht door de ledenvergadering van een vereniging.

In de voorschriften voor de jaarverslaggeving door onderwijsinstellingen en universiteiten bouwen we dit uit, want er wordt ook onderscheid verlangd tussen met publieke middelen dan wel uit private middelen opgebouwde reserves.

“Iedere instelling neemt daarbij de uit niet-publieke middelen opgebouwde reserves afzonderlijk herkenbaar op als bestemmingsreserve dan wel bestemmingsfonds. Daarmee wordt het eigen vermogen dus onderscheiden naar publieke en private middelen. Het is aan de instelling om de private herkomst van deze laatste aan te tonen. De algemene reserve bevat daarna geen private middelen meer en wordt beschouwd als **publieke middelen** (RJ660.303). De instelling zelf brengt dus het onderscheid aan. De accountant controleert de jaarrekening ook op dit punt.

Het is u bekend, maar toch vermelden we dat het instellen van, doteren en onttrekken aan voorzieningen zich principieel onderscheidt van de omgang met de post reserves en gebonden is aan stringente voorwaarden als genoemd in RJ252. Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen waarvan de omvang en/of het moment van betalen niet vaststaan. Ook al zijn zij voorzienbaar, kwantificeerbaar en relateren zij aan een oorsprong in het verleden, het zijn en blijven best mogelijke schattingen en zijn daardoor enigszins subjectief bepaald. Voorzieningen behoren tot het vreemde vermogen. Dotaties aan voorzieningen worden dan ook als kostenpost in de begroting opgenomen en zij zijn niet afhankelijk van het resultaat. In hoofdstuk 5 van deze brochure, dat de diverse balansposten behandelt, gaan we bij het onderdeel voorzieningen er nog nader op in.

i. Waarderen en afschrijven / componentenmethode

De waardering van activa bepaalt voor een belangrijk deel het balansbeeld. De RJ staat diverse waarderingsgrondslagen toe of schrijft deze in bepaalde gevallen zelfs voor.

Mogelijke grondslagen zijn onder meer:

- verkrijgings- of vervaardigingsprijs,
- actuele waarde, waarbij de keus is uit:
 - vervangingswaarde
 - bedrijfswaarde
 - marktwaarde (of: reële waarde)
 - (directe) opbrengstwaarde

De afschrijvingen moeten overeenkomen met het patroon van waardevermindering. De lineaire afschrijving op grond van de economische levensduur is nog steeds de meest gangbare methode, zeker ook bij onderwijsinstellingen maar de RJ-richtlijnen geven ook andere mogelijkheden, mits het gebruikspatroon daartoe aanleiding geeft. De economi-

sche levensduur wordt herzien als zich gewijzigde omstandigheden voordoen of nieuwe informatie beschikbaar komt ten aanzien van de gebruiksduur. De afschrijving wordt beëindigd zij buitengebruikstelling.

Voor waardering tegen actuele waarde wordt gekozen als de waardering op grond van de historische kostprijs niet meer volstaat. Waardeveranderingen als gevolg van het toepassen van de actuele waarde worden verwerkt in de post 'herwaarderingsreserve' voor de waardeverandering ten opzichte van de historische kostprijs. Nadere informatie vindt u in het Besluit Actuele waarde.

Componentenmethode

Er zijn goede gronden om de zogeheten componentenmethode bij de waardering van vaste activa toe te passen. De componentenmethode gaat ervan uit dat de opname van één totaal bedrag voor een actiefpost, die is opgebouwd of samengesteld uit meerdere onderdelen (componenten) met elk een onderscheidenlijke levensduur, een onjuist balansbeeld geeft met betrekking tot waardering en afschrijving en het groot onderhoud. De methode houdt in dat een actiefpost wordt onderverdeeld in componenten zodanig dat recht wordt gedaan aan de verschillen in gebruiksduur dan wel levensduur van de onderscheiden componenten. Zo kan een gebouw worden onderverdeeld in de componenten: casco, afbouw, inbouw en technische installaties. Voor ieder component geldt een eigen gebruikstermijn en afschrijving, waardoor ook de balanswaardering beter aansluit op de werkelijke (boek)waarde. Daardoor ook is het treffen van een voorziening groot onderhoud overbodig geworden.

Als ook in de sector PO vanaf 2015 de gelden voor het groot onderhoud van de schoolgebouwen overgaan van de gemeente naar het schoolbestuur, krijgen deze sectoren te maken met de vraag of men voor het groot onderhoud een voorziening inricht dan wel de componentenmethode zal toepassen. Complicerende factor is dan het blijvende onderscheid tussen het economisch eigendom en het groot onderhoud. Gelet op het feit dat het economisch eigendom van het gebouw bij de gemeente blijft, geven meerdere partijen aan dat het inrichten van een voorziening groot onderhoud de voorkeur geniet. Uiteraard ligt dat bij doordecentralisatie anders. Er is een speciale notitie over dit punt beschikbaar, die kan worden opgevraagd bij het op pagina 2 genoemde emailadres.

Hoofdstuk 4 van deze brochure gaat nader in op de financieel technische aspecten van alle posten van de jaarrekening en daar komen waarderingsgrondslagen en afschrijvingsmethodieken nog nader aan bod.

j. Vergelijkende begrotingscijfers (jaar t)

Een volledige en inzichtelijke jaarrekening bevat ook een opname van de vergelijkende begrotingscijfers over het betreffende jaar en een analyse daarvan met de daadwerkelijke realisatie. Met deze informatie verantwoordt het bestuur van de instelling zich over de mate waarin en de wijze waarop zij haar begrotingsdoelstellingen heeft kunnen realiseren. De opname van vergelijkende begrotingscijfers (RJ660.308) beperkt zich tot het hoogste aggregatieniveau van de staat van baten en lasten en is onderdeel van de jaarverslaggevingsvoorschriften. Dit is trouwens geen specifiek OCW-gebruik. In RJ640.305 staat dat in de staat van baten en lasten van elke 'organisatie zonder winst-oogmerk' de verschillen tussen de begroting en de werkelijke cijfers dienen te worden geanalyseerd, tenzij de begroting niet als belangrijk sturingsinstrument wordt gezien. Dat laatste is bij onderwijsinstellingen uiteraard wel het geval. Het gaat daarbij om de begroting zoals deze is vastgesteld aan het begin van het jaar (primaire begroting).

Een blik in de toekomst voor de middellange termijn biedt de zogeheten continuïteitsparagraaf, die hierna en ook in het volgende hoofdstuk aan bod komt.

k. Continuïteitsparagraaf (ook geheten: Toekomstparagraaf)

Eind 2013 is een aanpassing van de RJO gepubliceerd, die handelt over de zogeheten continuïteitsparagraaf. In de betreffende bijlage bij deze brochure is de tekst daarvan opgenomen, evenals de bijlage met de verlangde gegevens. Van u wordt verwacht dat u in het jaarverslag een beschouwing geeft over het voorgenomen beleid in de komende jaren met een vertaling naar de financiële implicaties. U zet de effecten en resultaten af tegen de laatstgepubliceerde jaarrekening. In hoofdstuk 4C van deze brochure gaan we er nader op in. Inmiddels heeft een breed evaluatie-overleg plaatsgevonden tussen alle betrokken partijen. Over de continuïteitsparagraaf zijn nadere brieven verschenen die als bijlage achterin deze brochure zijn opgenomen.

l. Beleggen en belenen

In het kort komt het erop neer dat u geen publieke middelen risicodragend mag beleggen en dat u te allen tijde een hoofdsomgarantie moet afspreken. De achterliggende gedachte is dat rijksmiddelen altijd en onverkort beschikbaar moeten zijn en blijven voor het door het parlement - in de wet- en regelgeving - aangegeven doel. Zie voor alle bepalingen rond het omgaan met effecten en investeringen de meest recente versie van de Regeling Beleggen en Belenen, die als bijlage achteraan in deze brochure is opgenomen. Overigens gelden de bepalingen niet alleen voor beleggingen in effecten. Ook het investeren van rijksmiddelen in risicovolle andere zaken valt daar onder.

Derivaten op zich zijn geen verboden instrumenten. Wel moet binnen de instelling over voldoende kennis worden beschikt om een zinnig oordeel te vormen en een verantwoord beleid te voeren. Daartoe gelden de te lopen risico's als grootste rem.

Begin 2016 wordt de huidige regeling beleggen en belenen vervangen door een nieuwe regeling. De nieuwe regeling beleggen en belenen gaat zeer waarschijnlijk heten: Regeling beleggen, belenen en derivaten. Daarin wordt een aantal zaken geactualiseerd en nader verduidelijkt.

m. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs

In november 2013 zijn alle samenwerkingsverbanden (SWV) passend onderwijs opgericht, die vanaf augustus 2014 zijn gaan draaien.

Een samenwerkingsverband stelt zich ten doel een samenhangend geheel van onderwijs- ondersteunings-voorzieningen tussen scholen te realiseren.

Deze samenwerkingsverbanden (74 voor po, 76 voor vo, regionaal ingedeeld, omvattend alle vestigingen in die specifieke regio) ontvangen vanaf 1 augustus 2014 bekostiging.

Het samenwerkingsverband verantwoordt zich door een jaarverslag en een jaarrekening op te stellen. De Regeling jaarverslaggeving onderwijs (RJO) is voor het samenwerkingsverband van toepassing.

Voor het elektronisch aanleveren van de jaarcijfers aan DUO wordt jaarlijks ook aan de SWV het programma Elektronisch financiële jaarrekening (EFJ) beschikbaar gesteld. EFJ bevat een nieuwe post bestemd voor de verantwoording van de ontvangst en doorbetaling van de SWV-gelden. Voor schoolbesturen is aldus in het verslagjaar 2014 voor het eerst de mogelijkheid geboden 'ontvangen doorbetalingen rijksbijdrage swv' apart te registreren en te rapporteren.

Indien wordt gekozen voor een zogeheten verlengd boekjaar kan worden volstaan met één jaarrekening over een periode die langer is dan één jaar. Daarmee wordt voorkomen dat een 'jaar' rekening wordt opgesteld over een relatief kleine periode. Als u daarvan gebruik maakt, moet dit in de statuten worden vastgelegd. De maximale termijn voor een verlengd boekjaar is twee jaar minus 1 dag. Dus het is niet toegestaan om meer dan twee kalenderjaren in één 'jaar' verslag te stoppen.

Voor de jaarrekening (inclusief verlenging) is het Onderwijsaccountantsprotocol van

toepassing.

Begin 2014 is een zogeheten factsheet gepubliceerd met nadere praktische informatie over de verantwoording door samenwerkingsverbanden. Dat is ook als bijlage 7f achterin deze brochure opgenomen.

Met nadere vragen kunt u terecht bij Implementatiepassendonderwijs@minocw.nl.

Meer informatie over passend onderwijs is ook te vinden op www.passendonderwijs.nl

n. Openbaar onderwijs

Voor scholen in het openbaar onderwijs waar sprake is van een zogeheten 'bestuurscommissie' en van afgescheiden vermogen, geldt de RJO onverkort. Voor openbare scholen, waar (nog) geen sprake is van een bestuurscommissie en afgescheiden vermogen ligt dat moeilijker. Immers, zij hebben te maken met enerzijds de verslaggevingsvoorschriften van het Besluit Begroting en Verslaggeving zoals dat voor gemeenten en provincies geldt en anderzijds de voorschriften uit de RJO van OCW. Die conflicteren soms, bijvoorbeeld bij de voorschriften voor activering, het inrichten van voorzieningen en het omgaan met reserves. Voorlopig blijft het voor deze scholen toegestaan om alleen die balansposten op te nemen, waarvan eenduidig kan worden aangegeven wat aan de school/scholen kan worden toegerekend.

o. Overige instellingen

Naast de 'reguliere' scholen, universiteiten en samenwerkingsverbanden passend onderwijs kent het Ministerie van OCW dan wel het Ministerie van EZ (Groen onderwijs) ook een aantal andere instellingen die door haar worden bekostigd. Dit zijn onder andere:

- instellingen uit de sector Onderzoek- en Wetenschapsbeleid (NWO, KNAW, Koninklijke Bibliotheek, NUFFIC, stichting BPRC, etc.),
- onderwijs in zorginstellingen,
- onderwijs in het buitenland (stichting NOB),
- instellingen voor Leerplanontwikkeling / Pedagogische centra / CINOP,
- defensiescholen,
- Centraal Instituut voor de Toetsontwikkeling.

En nog een aantal.

In de afgelopen periode zijn in overleg met de betrokken partijen met het merendeel van deze instellingen afspraken gemaakt omtrent het al dan niet toepassen van de RJO. Met een recente aanpassing van de Regeling OCW-subsidies zijn afzonderlijk richtlijnen verschenen voor niet-onderwijsinstellingen. Vanaf het jaar 2016 worden alle subsidies uitgekeerd via de nieuwe organisatie DUS-I, dat staat voor Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen. Dat is een nieuw samenwerkingsverband tussen de ministeries van OCW, SZW en VWS. Voor de verslaggeving verandert er hoegenaamd niets, omdat de principes van het Uniforme Subsidiekader blijven gehanteerd. Wel wordt de Regeling Onderwijs Subsidies (ROS) aangepast aan de nieuwe situatie. Voor de subsidies van voor 2016 blijft de ROS van toepassing.

De sector Cultuur (de 'C' in OCW) kent eigen richtlijnen voor de jaarverslaggeving en de RJO (en dus ook deze brochure) is daarom niet op cultuurinstellingen van toepassing.

p. Fusie en overdracht

RJ216.6 behandelt de verwerkingwijze ingeval van fusie of overname tussen stichtingen en/of verenigingen. RJ216.605 geeft nadere informatie.

Bij fusie of overdracht op 1 januari ingaand, kan vanaf die datum worden gewerkt vanuit een nieuwe verslaglegging waarin het totaal van de geldbewegingen etc. van de fusiepartners is verwerkt.

Speciale aandacht verdient de samenvoeging van de verschillende vermogensposten (reserves).

Ingeval van overname in de loop van het boekjaar is de methode ‘pooling of interests’ voorgeschreven. Deze wordt uitgebreid beschreven in RJ216.111 t/m RJ216.113. De jaarcijfers worden per ultimo boekjaar opgesteld alsof de fusie vanaf het begin van het boekjaar heeft plaatsgevonden. Hoewel dit een extra administratieve belasting betekent, verdient deze methode de voorkeur vanuit bedrijfsmatig oogpunt en benchmarking. In het jaarverslag van één van de fusiepartners wordt de Continuïteitsparagraaf opgenomen voor de totale nieuwe organisatie. Uiteraard wordt in de andere, afsluitende jaarverslagen daarnaar verwezen.

q. Prestatiebepaling hoger onderwijs

De instellingen voor hoger onderwijs verantwoordden zich over de realisatie van de plannen en de resultaten (prestaties) met betrekking tot de onderwijskwaliteit en studiesucces conform het Besluit experiment prestatiebepaling. Daartoe zijn ook aanwijzingen gepubliceerd voor de accountantscontrole. (brief OCW-794047 d.d. 21 september 2015)

r. Accountantscontrole en Onderwijsaccountantsprotocol

De directie Rekenschap van de Inspectie van het onderwijs brengt jaarlijks het onderwijsaccountantscontroleprotocol uit met daarin aanwijzingen en modellen voor de accountantscontrole. U kunt dit raadplegen via de website van de inspectie www.onderwijsinspectie.nl/actueel/publicaties/onderwijsaccountantsprotocol-ocw-ez-2014.html

Eind december 2015 verschijnt op dezelfde site het protocol voor het jaar 2015. Voor instellingen en subsidies, waar het bovenstaande controleprotocol niet van toepassing is, zijn separaat andere aanwijzingen gegeven.

s. Foutenherstel

Over het herstel van fouten en omissie in de jaarrekening heeft de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) onlangs een aanpassing doorgevoerd. Het tot nu toe begrip ‘fundamentele fout’ gaat vervallen omdat de wet het begrip fundamentele fout niet kent en dit soms onnodige verwarring scheidt. Voortaan wordt enkel gesproken van materiële fouten. Een materiële fout is een zodanige onjuistheid dat niet wordt voldaan aan het geven van een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat. Daarvan kan sprake zijn bij een onjuiste waardering en/of resultaatbepaling, een onjuiste rubricering en/of presentatie dan wel een onjuiste of onvolledige toelichting. De RJ wil de verwerkingswijze aanpassen van materiële fouten, die niet fundamenteel zijn, zodanig dat deze voortaan retrospectief worden hersteld. RJ 150.201 schrijft voortaan voor dat een materiële fout moet worden hersteld in de eerste, nog niet vastgestelde jaarrekening nadat de fout is geconstateerd.

Het herrekenende effect op het eigen vermogen moet worden verwerkt als rechtstreekse mutatie in het eigen vermogen aan het begin van het boekjaar waarin het foutenherstel plaatsvindt. De RJ benadrukt hierbij dat niet iedere materiële fout resulteert in een jaarrekening die in ernstige mate tekort schiet in de zin van artikel 2:362 lid 6 BW, tweede volzin.

Als blijkt dat in de jaarrekening - nadat deze is vastgesteld - sprake is van een zodanige fout dat daardoor de jaarrekening in ernstige mate tekort schiet in het geven van het vereiste inzicht. (RJ150.102) meldt het bestuur dit onverwijld aan DUO.

4a Jaarverslaggeving en horizontale verantwoording

Jaarverslag

In het jaarverslag doet het bestuur verslag van de gang van zaken, het gevoerde beleid en de stand van zaken per ultimo verslagjaar. In de praktijk wordt dit verslag ook wel aangeduid als 'directieverslag' of 'bestuursverslag'. Het jaarverslag bestaat uit: - Bestuursverslag (soms ook aangeduid als directieverslag)- Jaarrekening- Overige gegevens en rapportages. In het vervolg spreken we van 'jaarverslag' als we het gehele verslaggevingsdocument bedoelen, en van 'bestuursverslag' als we enkel het beschrijvende onderdeel bedoelen. Het jaarverslag moet ingevolge het BW toegankelijk zijn en mag niet met vage en globale rapportages worden gevuld.

Functies van het jaarverslag

In tegenstelling tot hetgeen wordt gedacht is het jaarverslag niet een document dat enkel rapporteert over de afgelopen periode, maar dat middenin de bedrijfsvoering staat. Het heeft nl. de volgende functies:

1. Verantwoordingsdocument

- verticale en horizontale verantwoording
- uitvoering bekostigingsbeleid
- rechtmatigheid besteding

>>>>>>>>>>>>> retrospectief

2. Informatiedocument

- intern
- extern
- benchmarking

>>>>>>>>>>>>> interactief

3. Beleidsdocument

- wat gaan we anders doen / bijstellen?
- bekostigingsbeleid en allocatie

>>>>>>>>>>>>> prospectief

Opbouw jaarverslag

Een volledig jaarverslag bevat niet alleen cijfers, tabellen en specificaties.

Teneinde de jaarrekening zinvol te kunnen interpreteren, dient in het bestuursverslag algemene informatie omtrent de rechtspersoon en de eventueel daaraan verbonden ondernemingen te worden verschaft.

Het bestuursverslag schetst een zo volledig mogelijk beeld van de gang van zaken gedurende het verslagjaar en beschrijft alle daarbij van invloed zijnde interne en externe ontwikkelingen. Uw bestuursverslag geeft informatie over de bovengenoemde elementen van bedrijfsvoering en het financiële beleid, beschrijft de belangrijkste ontwikkelingen en geeft vanzelfsprekend ook informatie over de huisvesting, de toegankelijkheid van de instellingen en het toelatingsbeleid, de eventuele samenwerkingsverbanden en - voorzover het voorkomt - zaken als internationalisering en onderzoeksbeleid.

Volledigheid en transparantie, relevantie en toegankelijkheid zijn cruciale begrippen.

Na het algemeen gedeelte met kerngegevens:

- NAW gegevens, inclusief de naam van de contactpersoon, het webadres en emailadres
- doelstelling van de organisatie (missie en visie)
- aanduiding van het beleid en de kernactiviteiten met de belangrijkste producten en diensten, geografische gebieden en afnemers
- juridische structuur, interne organisatiestructuur (organogram) met (functie)namen
komen de belangrijke elementen van het gevoerde beleid aan bod, met tenminste

aandacht voor:

- a. zaken met een behoorlijke personele betekenis
- b. onderwijsprestaties
- c. onderwijskundige en onderwijsprogrammatische zaken
- d. ontwikkelingen als gevolg van interne en externe kwaliteitszorg
- e. ontwikkelingen bij of in relatie tot verbonden partijen (waaronder samenwerkingsverbanden)
- f. governance ontwikkelingen (interne beheersing en toezicht, zie hoofdstuk 3b van deze brochure)
- g. zaken met een behoorlijke politieke of maatschappelijke impact
- h. naleving van de geldende branche code
- i. inrichting van de dialoog met de interne en externe actoren (horizontale verantwoording)
- h. het gevoerde beleid inzake van de beheersing van uitkeringen na ontslag
- i. afhandeling van klachten

Aparte aandacht krijgt het financiële beleid, met daarin:

- a. de belangrijke kengetallen op de balansdatum, de ontwikkeling daarvan
- b. een beschouwing over de financiële positie
- c. treasury beleid (beleggen en belenen)
- d. majeure zaken als de ontwikkeling van de baten, de investeringen, de financiering, reorganisatie-ontwikkelingen en een analyse van de jaarcijfers ten opzicht van de begroting,
- e. continuïteitsparagraaf (toekomstparagraaf)

Het interne toezichtsorgaan krijgt de ruimte om haar werkwijze en bevindingen te rapporteren.

In de RJ-bundel worden ook zaken als maatschappelijk ondernemen en informatie over de voornaamste risico's en onzekerheden (RJ400.110a) als belangrijke onderwerpen in het bestuursverslag genoemd. In het kader van 'maatschappelijk ondernemen' verwacht de RJ een relevante rapportage over maatschappelijke aspecten, milieuaspecten, sociale aspecten en economische aspecten. In RJ400.118 staat een reeks van onderwerpen voor elk van de genoemde aspecten en ook RJ400.116 is interessant.

Over de continuïteitsparagraaf (**toekomstparagraaf**) kunt u alles lezen in onderdeel 3k en in bijlage 7g van deze brochure.

Een afzonderlijk *sociaal* jaarverslag al dan niet op schooljaarbasis leent zich bij uitstek voor de uitwerking van sociale aspecten. Op deze afzonderlijke mogelijkheid wordt aan het eind van dit hoofdstuk nog nader ingegaan.

Horizontale verantwoording

Horizontale verantwoording is een belangrijk beleidspunt en richt zich vooral op de communicatie met de direct belanghebbenden in omgeving van de instelling. Bedenk dat beschrijvingen, gegevens en toelichtingen pas goed herkenbaar worden als zij op een zodanig niveau worden beschreven dat zij voor lezers, waaronder studenten en ouders, herkenbaar zijn.

In de verschillende branchecodes is dan ook aangegeven dat het bestuur zorg draagt voor een beleid dat voorziet in een dialoog met belanghebbenden op alle relevante niveaus in de organisatie.

Daarbij wordt aangegeven wie de organisatie als belanghebbenden beschouwt en hoe die worden betrokken in de beleidscyclus. Ook de wijze waarop informatie wordt verstrekt moet onderdeel van het beleid zijn.

Om de dialoog goed te kunnen voeren moeten belanghebbenden onbeperkte toegang

hebben tot alle informatie en de volledige jaarrekening. Nadat onderzoek had uitgewezen dat ondanks de uitgangspunten van transparantie en het voeren van een open dialoog, nog veel besturen niet bereid waren om de jaarrekening openbaar te maken, zijn met de brancheorganisaties nadere afspraken gemaakt die er op neer komen dat dit punt is opgenomen in de verschillende branchecodes.

Het doel van horizontale verantwoording is drieledig:

- a. legitimering van het beleid en het verkrijgen van draagvlak
- b. afleggen van rekenschap
- c. verkrijgen van inzicht in verbetermogelijkheden door in discussie de mogelijkheid te benutten voor het inwinnen van advies.

Om te komen tot een goed werkend proces van horizontale verantwoording is het beslist noodzakelijk dat aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- positieve en constructieve benadering
- beschikbaar zijn van adequate en tijdige gegevens
- voldoende tijd en aandacht. Discipline dus.

Het jaarverslag wordt dus ook gemaakt met de bedoeling er over te communiceren met belanghebbenden en belangstellenden (gebruikers). Wie er precies onder ‘gebruiker’ wordt verstaan, is een lange en diverse lijst.

En alle gebruikers hebben een eigen invalshoek of interesse. Het hierna volgende overzicht probeert dit aan te geven.

Invalshoek interesse in het jaarverslag toegespitst op de onderwijssituatie

Gebruikers	Soort interesse
Eigenaar	1. Zicht op prestaties
Manager	
Werknemer	2. Stand van zaken balansdatum
Klant / Doelgroep	
Financier / donateur / sponsor	
Toeziethouder / controleur	3. Controle-instrument
Minister / parlement	
Concurrent	
Belanghebbende (ouder, gemeente)	4. Delen van verantwoordelijkheden (decharge)
Belangstellende	
Belangengroep	
CBS	
Belastingdienst	5. Informatiebron (intern en extern)
Onderzoeker / student	
Vormgever	6. PR instrument

Omdat het jaarverslag wordt opgesteld op bestuursniveau, is dit document - zeker bij complexere organisaties - niet op alle punten of op elk moment geschikt voor een discussie op lokaal niveau. Daarom wordt van het bestuur verwacht dat zij het jaarverslag zodanig inricht dat dit een volledig beeld schetst, informatie bevat die voldoende is gesegmenteerd naar opleidingen en/of vestigingen en gericht op de behoeften van de gebruikers, tijdig beschikbaar komt en vlot toegankelijk is. Het is aan het bestuur om te waarborgen dat ook op deelaspecten met alle betrokkenen zinvol wordt gediscussieerd over de bedrijfsvoering en de behaalde resultaten en te zorgen dat de daarvoor noodzakelijke informatie beschikbaar komt. Belangrijk is dat het bestuur in het bestuursverslag melding maakt van de wijze waarop zij de horizontale verantwoording met de omgeving vormgeeft en hoe zij omgaat met de resultaten daarvan (RJ400.120 /121 en RJ660.516).

Sociaal jaarverslag

Dan nog enkele opmerkingen over het 'sociaal jaarverslag' als aanvullend instrument voor de horizontale verantwoording.

In de RJ-bundel wordt aanbevolen om over maatschappelijke aspecten, met name de sociale aspecten te rapporteren in een afzonderlijk document (RJ400.122). Het apart publiceren van een sociaal jaarverslag biedt een onderwijsinstelling de mogelijkheid dieper en/of uitgebreider in te gaan op het personeelsbeleid en andere sociale aspecten. Tal van organisaties nemen een onderdeel Sociaal Jaarverslag op als afzonderlijk hoofdstuk van het Bestuursverslag.

4b

Governance code,
intern toezicht en
'in control statement'

In de verschillende onderwijssectoren geldt inmiddels een zogeheten branchecode (Governance Code Goed Bestuur) (RJ400.112). Deze bevat o.a. afspraken die op sectorniveau zijn gemaakt over de inrichting van de governance. Kern is dat het bestuur van een instelling zorg draagt voor een goed functionerend intern beheersings- en controlesysteem. Daarover wordt in het bestuursverslag gerapporteerd op grond van artikel RJ660.512. Het is aan het bestuur zelf om uitvoering te geven aan activiteiten die nodig zijn om te komen tot adequate interne beheersingssystemen en toe te zien op de implementatie, de werking en de evaluatie daarvan. Als het bestuur van mening is dat de interne beheersings- en controlesystemen adequaat zijn kan zij een zogeheten 'in control statement' opstellen en in het jaarverslag opnemen.

Het in control statement maakt onderdeel uit van het bestuursverslag in de jaarstukken. Bestuurders ondertekenen het in control statement en nemen hiermee op transparante wijze hun verantwoordelijkheid. In het in control statement geeft de bestuurder aan dat voldoende grip is op de bedrijfsprocessen. Dit betekent dat de processen en procedures zodanig zijn ingericht, dat alle relevante risico's tijdig worden gesignaleerd en passende maatregelen worden genomen om deze risico's en de gevolgen daarvan te beheersen.

Een 'In Control Statement' is dus een managementinstrument als het fungeert als een framework. Het bestuur van de organisatie legt verantwoording af over de bedrijfsvoering en de beheersing en verklaart dat men 'in control' is. 'In control' kan gedefinieerd worden als 'de wijze van sturen, beheersen en toezicht houden, gericht op een effectieve en efficiënte realisatie van strategische en operationele doelstellingen alsmede het hierover op een open wijze communiceren en verantwoording afleggen ten behoeve van belanghebbenden'. Pure horizontale verantwoording derhalve, zeker als wordt gemeld welke zaken en besluiten op de agenda hebben gestaan en hebben geleid tot verbetering van de interne beheersing. Als het 'In Control Statement' onderdeel uitmaakt van de reguliere managementcyclus levert het een bijdrage aan de verbeterprocessen binnen de organisatie. Door het terugkerende karakter wordt tevens inzicht verkregen in het tempo waarmee de verbeteracties worden gerealiseerd.

Als u op de zoekterm in control statement googelt, dan komt u veel informatie en voorbeelden tegen.

Op de volgende pagina treft u een overzicht aan van de bepalingen uit de verschillende branchecodes Goed Bestuur, waarbij expliciet is voorgeschreven dat daarover wordt gerapporteerd in het jaarverslag (bestuursverslag)

De gebruikte branchecodes zijn de meest actuele versies (eind 2015)

Hoewel alle codes overeenkomstige bepalingen bevatten rond de naleving van de branchecode, het functioneren van het bestuur en het interne toezicht etc. verschillen zij op onderdelen bij het voorschrijven van een expliciete rapportage in het jaarverslag.

Onderstaand treft u een overzicht aan van de bepalingen uit de verschillende branchecodes Goed Bestuur, waarbij expliciet is voorgeschreven dat daarover wordt gerapporteerd in het jaarverslag (bestuursverslag)

De gebruikte branchecodes zijn de meest actuele versies (eind 2015)

Hoewel alle codes overeenkomstige bepalingen bevatten rond de naleving van de branchecode, het functioneren van het bestuur en het interne toezicht etc. verschillen zij op onderdelen bij het voorschrijven van een expliciete rapportage in het jaarverslag. In enkele gevallen wordt openbaarmaking op de eigen website voorgeschreven.

Overzicht verslaggevingsvereisten uit de codes goed bestuur

ITEM	PO	VO	MBO*	VH	VSNU
Naleving branchecode	art. 3/1	art. 1/1-1	-	-	art. 1.3
Comply or explain	art. 3/2 art. 12/2	art. 1/1-3	-	-	-
Horizontale dialoog met belanghebbenden	art. 12/1	art. 2/2	-	art II.1.1 art. V.2.3	-
Functieoverzicht bestuur en toezicht	art. 12/2	art. 2/1b art. 4/3-2	-	-	-
Overzicht nevenfuncties bestuurders en/of toezichthouders	-	art. 4/1-17 art. 4/2-43	art. 3/13 art. 4/18	-	-
Actieve openbaarmaking jaarverslag	art. 12/3	art. 2/1b	art. 3/7	-	-
Evaluatie (eigen) functioneren bestuur en/of RvT	-	art. 2/3 art. 4/2-28	art. 3/9 art. 4/8	art. III.3.4	art. 3.1.3
Omgaan met belangenverstreming bestuurders c.q. toezichthouders	-	art. 2/6	-	art. II.2.3 art. III.4.3 art. III.4.6	-
Honorering leden interne toezicht	-	art. 4/2-35	art/ 4/16	-	-
Rapportage risicomangementsysteem en meerjarige continuïteit	-	-	art. 3/10	art. II.1.4	-
Bevordering strategische samenwerking met derden	-	-	-	art. V.2.3	-
Rapportage inpassing contractactiviteiten binnen de missie v.d. instelling	-	-	-	art. V.3.1	-

* in de branchecode wordt het Geïntegreerd Jaardocument genoemd ipv jaarverslag.

4^c Continuïteitsparagraaf (Toekomstparagraaf)

Over de Continuïteitsparagraaf is al veel gezegd. In zowel de RJO als in de bijlagen 7g en 7h staat nadere informatie en zijn de relevante brieven opgenomen met de handreiking voor de opzet van de continuïteitsparagraaf. Omdat de Continuïteitsparagraaf momenteel onderdeel uitmaakt van het bestuursverslag en er regelmatig vragen worden gesteld over dit specifieke onderdeel, gaan we er nog even iets dieper op in.

De continuïteitsparagraaf is een onderwerp dat de laatste tijd snel aan belangstelling heeft gewonnen en in een stroomversnelling kwam. Het toekomstgericht denken over de financiële effecten van het te voeren beleid is een essentieel punt van aandacht geworden. Van organisaties – zeker die met een publieke taak – wordt verwacht dat zij structureel aandacht geven aan de verwachte ontwikkeling van activa en passiva, van de baten en lasten, en nagaan in hoeverre de eigen governance is ingericht. Dat inzicht leidt tot het tijdig treffen van maatregelen om ongewenste ontwikkelingen bij te sturen en ook op dit punt in control te zijn.

De groeiende aandacht voor de toekomst speelt zowel in de private als in de publieke sector en is niet nieuw. Immers, in BW2/Titel 9, artikel 391 is al langer de volgende bepaling opgenomen;

2. In het jaarverslag worden mededelingen gedaan omtrent de verwachte gang van zaken; daarbij wordt, voor zover gewichtige belangen zich hiertegen niet verzetten, in het bijzonder aandacht besteed aan de investeringen, de financiering en de personeelsbezetting en aan de omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de omzet en van de rentabiliteit afhankelijk is.

En M. Hoogendoorn en C. Knoops schreven jaren geleden al in hun standaardwerk ‘De externe verslaggeving in de praktijk’:

“De huidige informatieverstrekking is te veel op het verleden gebaseerd en te weinig op de toekomst. Er moet een uitgebreidere gegevensverstrekking plaatsvinden over kansen en bedreigingen, risico's en gebeurtenissen, die van invloed zijn op de toekomstige ontwikkeling van een bedrijf/organisatie”.

En zo zijn er meer. Econoom Beardshaw waarschuwde al: *‘Knowledge is better than opinion’*. Dus vergaar kennis en gegevens om de onzekerheid over de toekomst zoveel als mogelijk te beperken en het beleid af te stemmen op reële verwachtingen en maatregelen. Omdat de politieke besluitvorming bepalend is voor het grootste deel van de baten van een onderwijsinstelling, is dat niet eenvoudig en ligt daar zeker een punt van onzekerheid. Ook in de branchecodes staan afspraken die neerkomen op het degelijk inrichten van het denkproces rond de toekomstige ontwikkelingen.

Nu is de belangrijkste vrucht van het interne proces rond het onderwerp ‘Toekomstparagraaf’ uiteraard niet het vullen van een schema met cijfermatige prognoses. Het gaat erom dat de instelling zich een beeld vormt van de (financiële) effecten van het beleid en dit intern op en in de agenda zet.

Handig is om bij dit toekomstgericht denken een onderscheid te maken in:

- a. **Exogene ontwikkelingen:** ontwikkelingen wat er gebeurt bij ongewijzigd beleid van de instelling:
- aanmelding van leerlingen
 - personeelsverloop
 - slijtage en veroudering van inventaris
 - huisvesting
 - overheidsmaatregelen
 - belastingen etc.

b. **Endogene ontwikkelingen:** maatregelen om de exogene ontwikkelingen te sturen en daardoor de gevolgen om te buigen ofwel: gevolgen van eigen beleid van de instelling, zoals:

- investeringen
- personeelsbeleid gericht op de bezetting (duur van de dienstbetrekking, in/uitstroom)
- maatregelen om de aanmelding van leerlingen te beïnvloeden
- aanpassingen in organisatie/huisvesting
- administratieve aanpassingen (grondslagen voor de waardering)
- samenwerking/taakverdeling

Op veel onderdelen kan een verantwoord verwachtingspatroon worden opgezet.

Maak vooral gebruik van de tools die voor u beschikbaar zijn. Zo heeft de PO-raad een spreadsheet waarmee u op relatief eenvoudige wijze verschillende scenario's kunt bouwen rond de balansposten en de baten en lasten, leidend tot het verwachte resultaat en het effect op de vermogenspositie.

Onderstaand een begin 2014 verschenen publicatie van de Raad voor de Jaarverslaggeving over de risicoparagraaf en het omgaan met risico's. Omdat deze publicatie tal van zinnige suggesties bevat die wellicht kunnen helpen bij het inrichten van de continuïteitsparagraaf nemen we deze op.

Onzekerheden ontstaan als gevolg van het geheel of gedeeltelijk ontbreken van informatie over, inzicht in of kennis van een gebeurtenis, de gevolgen daarvan, of de waarschijnlijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet. Risico's zijn de effecten van onzekerheden op het behalen van doelstellingen. Bij de identificatie van selectie van de voornaamste risico's en onzekerheden zijn in ieder geval de volgende categorieën van belang:

Strategie

Hieronder vallen risico's en onzekerheden, vaak met een externe oriëntatie/ontstaansgrond, die een belemmering vormen om de strategie en/of het business model van de rechtspersoon te realiseren en invloed kunnen hebben op de langetermijndoelstellingen. Deze omvatten onder meer risico's en onzekerheden die betrekking hebben op of gepaard gaan met:

- (eventuele wijzigingen in) de strategie van de rechtspersoon;
- de 'governance' van de rechtspersoon;
- de marktvraag naar producten en/of diensten die de rechtspersoon aanbiedt;
- de afhankelijkheid van de rechtspersoon van bepaalde producten en/of diensten;
- ontwikkelingen in het concurrerend vermogen van de rechtspersoon zelf en die van zijn concurrenten, zowel bij het aanbieden als het verkrijgen van producten en/of diensten;
- technologische ontwikkelingen;
- maatschappelijke ontwikkelingen; en
- duurzaamheidsaspecten.

Operationele activiteiten

Dit zijn risico's en onzekerheden die de effectiviteit en efficiëntie van de operationele activiteiten van de rechtspersoon beïnvloeden en daarmee vooral betrekking hebben op de processen binnen de rechtspersoon en van invloed kunnen zijn op de kortetermijndoelstellingen. Deze omvatten onder meer risico's en onzekerheden gerelateerd aan:

- de interne organisatie en administratie;
- fraudegevoeligheid;
- corruptie;
- implementatie van nieuwe informatiesystemen;
- de kwaliteit van personeel of producten of risico's op het toebrengen van schade aan het milieu;
- de beloningssystematiek van de rechtspersoon; en
- de reputatie van de rechtspersoon of zijn producten en diensten.

Financiële positie

Dit betreft risico's en onzekerheden met betrekking tot de financiële positie van de rechtspersoon, zoals koersrisico's, liquiditeitsrisico's, valutarisico's, renterisico's en onzekerheden in de mogelijkheden om financiering aan te trekken.

Financiële verslaggeving

Hieronder vallen risico's en onzekerheden die van invloed zijn op de betrouwbaarheid van de interne en externe financiële verslaggeving. Dit betreft onder andere onzekerheden bij complexe toerekeningsproblemen, de mate van subjectiviteit bij waarderingsvraagstukken en risico's ten aanzien van de inrichting van de financiële verslaggevingssystemen.

Wet- en regelgeving

Dit zijn risico's en onzekerheden die voortvloeien uit wetten en regels (zowel intern als extern), en een directe invloed hebben op de organisatie en/of de bedrijfsprocessen van de rechtspersoon.

Als uitwerking dient de rechtspersoon een beschrijving op hoofdlijnen te geven van de bereidheid risico's en onzekerheden al dan niet af te dekken. Daarnaast dient de rechtspersoon de volgende informatie te verschaffen:

- een beschrijving van de maatregelen die zijn getroffen ter beheersing van de voornaamste risico's en onzekerheden, zo mogelijk met een kwalitatieve beschrijving van de verwachte effectiviteit van de genomen maatregelen. Indien voor één of meer van de voornaamste risico's en onzekerheden geen beheersingsmaatregelen zijn getroffen, dient dit feit te worden uiteengezet;
- een beschrijving van de verwachte 'impact' op de resultaten en/of financiële positie indien één of meer van de voornaamste risico's en onzekerheden zich zouden voordoen, zo mogelijk gebaseerd op gevoeligheidsanalyses;
- een beschrijving van de risico's en onzekerheden die in het afgelopen boekjaar een belangrijke 'impact' op de rechtspersoon hebben gehad, en de gevolgen daarvan voor de rechtspersoon; en
- of, en zo ja welke, verbeteringen in het systeem van risicomanagement van de rechtspersoon zijn of worden aangebracht.

Opgave personele bezetting in de Continuïteitsparagraaf

Met een schrijven van eind oktober 2015 is harmonisatie aangebracht in het begrippenkader rond de personele bezetting van alle sectoren. Daarbij is gekozen voor een benaming die elke sector de ruimte biedt om de personele bezetting te categoriseren. De in de Continuïteitsparagraaf gebruikte terminologie zoals 'personeel primair proces' is een verzamelterm. Omdat er behoefte is aan een nadere aanduiding per sector is onderstaand een nader overzicht opgenomen aan de hand waarvan de indeling meer inzichtelijk wordt.

Binnen de verschillende sectoren kan de volgende onderverdeling worden gebruikt:

- Onderverdeling PO-VO
 - Directie en management;
 - Onderwijzend personeel;
 - Onderwijs ondersteunend personeel.
- Onderverdeling MBO (Benchmark MBO 2014):
 - Onderwijzend personeel;
 - Direct onderwijsondersteunend personeel;
 - Indirect onderwijsondersteunend personeel;
 - Directie en management.
- Onderverdeling HBO-WO (afgestemd met taxonomie-gebruikersgroep HO) Wetenschappelijk, onderzoekend en onderwijzend personeel;
- Ondersteunend personeel (hierin zit dus ook de directie en het management).

Onderverdeling volgens CP	Invulling sectoren PO-VO	Invulling sector MBO	Invulling sector HBO	Invulling sector WO
Bestuur / Management	Directie en management	Directie en management	Directie en management zoals opgenomen in ondersteunend personeel	Directie en management zoals opgenomen in ondersteunend personeel
Personeel primair proces	Onderwijzend personeel	Onderwijzend personeel	Onderwijzend personeel	Wetenschappelijk, onderzoekend en onderwijzend personeel
Ondersteunend Personeel	Onderwijs ondersteunend personeel	Direct en indirect onderwijs-ondersteunend personeel	Ondersteunend personeel (exclusief directie en management)	Ondersteunend personeel (exclusief directie en management)

Continuïteitsparagraaf ingeval van fusie

In de praktijk komt het voor dat sprake is van een fusie van meerdere rechtspersonen en de oprichting van een nieuwe rechtspersoon. Deze laatste heeft – uiteraard – dan nog geen jaarverslag, terwijl in het jaarverslag van de opgeheven rechtspersonen enkel de afsluiting van de bedrijfsvoering wordt beschreven en een slotbalans / overdrachtsbalans bevat. Toch moet voor de nieuwe rechtspersoon een continuïteitsparagraaf worden aangeleverd. De meest praktische oplossing is dan dat het jaarverslag van één van de voormalige bestuursorganen (bijvoorbeeld het grootste) wordt aangewezen waarin een continuïteitsparagraaf voor de ‘totale’ nieuwe rechtspersoon wordt opgenomen. In de jaarverslagen van de andere voormalige rechtspersonen kan dan daarnaar worden verwezen. Bij nadere vragen over de aanlevering van de Continuïteitsparagraaf via XBRL is het raadzaam om met xbrl@duo.nl contact op te nemen.

5 De jaarrekening

Vooraf

In veel gevallen is een verwijzing naar de relevante RJ-artikelen aangegeven. U heeft daarvan in deze brochure al eerder voorbeelden gezien. In de elektronische versie van deze brochure, zoals die op de website is gepubliceerd, zijn de in rood aangegeven teksten toegevoegd.

BW/RJ staat voor de inrichtingsvoorschriften en richtlijnen zoals vastgelegd in BWz, titel 9, en nader uitgewerkt in de bundel van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Daarbij geldt dat de vetgedrukte passages uit de RJ-bundel onvoorwaardelijk verplicht zijn. De andere gelden als sterk aanbevolen richtlijn.

Dit hoofdstuk begint met de behandeling van enkele algemene zaken. Daarna worden praktisch alle balansposten en veel posten uit de Staat van baten en lasten doorgenomen. Ook het kasstroomoverzicht maakt onderdeel uit van de jaarrekening (RJ110.101). In hoofdlijnen is aangegeven hoe u omgaat met algemene bepalingen en voorts wordt de jaarrekening post voor post langsgelopen.

a. Algemeen

U maakt het jaarverslag voor interne en externe gebruikers van informatie. De vier voornaamste eigenschappen waaraan het jaarverslag moet voldoen zijn daarbij: begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid. (RJ Stramien, punt 24). “De meeste jaarverslagen/ jaarrekeningen dragen het risico dat zij een minder getrouw beeld tonen dan zij pretenderen.” Dat zegt althans de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ Stramien, punt 34). Wees daar dus op attent. Het wezen gaat voor de vorm. De RJ omschrijft het als volgt: “Wil de informatie een getrouw beeld geven van de transacties dan is het belangrijk dat deze weergave conform hun wezen en de economische realiteit is en niet slechts in hun juridische gedaante.” Economische aspecten kunnen anders zijn geregeld of uitpakken dan de juridische basis doet vermoeden (RJ Stramien, punt 35).

Aangegeven is ook dat u het jaarverslag gescheiden houdt van de jaarrekening (RJ300.101), maar uiteraard is het toegestaan dit in één document op te nemen.

Grondslagen (RJ110.117)

Voordat u het jaarverslag en met name de jaarrekening opstelt, bepaalt u wat:

- de grondslagen zijn voor de waardering van activa en passiva,
- de consolidatiegrondslagen en de regels zijn voor de verwerking van onderlinge transacties,
- de grondslagen zijn voor het groeperen, rangschikken, ontleden en samenvoegen van gegevens.

Waarderingsgrondslagen (RJ Stramien, punt 100)

Vermeld in de algemene toelichting op de jaarrekening steeds de grondslagen voor de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat. Vermeld per post of categorie wat de activeringsgrenzen en de gebruikstermijnen zijn, en de gevolgde afschrijvingsmethode(n).

U maakt als bestuur een keuze uit de waarderingsmethoden, die het BW/RJ aangeeft. Waardering tegen kostprijs (verkrijgings- of vervaardigingsprijs) is het meest gebruikelijk. De actuele waarde komt doorgaans in aanmerking als hantering van de eerste methode het ‘getrouwe balansbeeld’ te veel verstoort of als daartoe een andere aanleiding is. Als actuele waarden komen in aanmerking: vervangingswaarde, bedrijfswaarde, de marktwaarde of de directe opbrengstwaarde (RJ212.403). Zie voor toepassing ook het Besluit Actuele waarde (RJ910).

De bepaling van de actuele waarde dient voldoende regelmatig te worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de boekwaarde niet aanzienlijk verschilt van de actuele waarde op de balansdatum.

Het effect van eventuele herwaardering geschiedt rechtstreeks in het eigen vermogen, behoudens enkele uitzonderingen (RJ240.407).

Indien een financieel actief voor het eerst wordt opgenomen in de jaarrekening, dient dat te geschieden tegen de reële waarde.

Deelnemingen waarbij invloed van betekenis kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd tegen netto vermogenswaarde. Overige deelnemingen tegen verkrijgingsprijs. Langjarige beleggingen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel actuele waarde.

Vlottende activa worden doorgaans gewaardeerd tegen de kostprijs (verkrijgings- of vervaardigingsprijs).

Voor bepaalde categorieën activa en passiva moet een keuze worden gemaakt tussen de nominale waarde dan wel de contante waarde als prijsgrondslag. Dit laatste geldt bijvoorbeeld bij personele voorzieningen.

Zie voorts de diverse categorieën, zoals beschreven in hoofdstuk 4b.

Consolidatie en segmentatie

Over consolidatie is uitvoerige toelichting gegeven in hoofdstuk 3 van deze brochure. Daaraan valt hier enkel nog toe te voegen dat u in ieder geval duidelijk moet aangeven met welke rechtspersonen u een binding heeft al dan niet ten behoeve van de eigen bedrijfsvoering, en of u de jaarcijfers in de consolidatie betreft (RJ115.219, a t/m e, RJ660.401).

Zie voorts de uitzonderingen op de consolidatieplicht, zoals aangegeven in hoofdstuk 2. Ook het onderwerp Segmentatie is in hoofdstuk 2 van deze brochure nader beschreven.

Joint ventures (RJ660.503, RJ215.205)

Bij zogeheten 'joint ventures' is sprake van gezamenlijke zeggenschap bij het uitoefenen van activiteiten als gevolg van een samenwerkingsovereenkomst. Als die samenwerking structureel plaatsvindt in de vorm van een rechtspersoon, kan proportionele consolidatie plaatsvinden (RJ215.201). Let wel: Als door één van de deelnemers van de joint venture beleidsbeslissingen kunnen worden genomen, dient integrale consolidatie te worden toegepast (RJ215.204).

Toelichtingen en specificaties

Afdeling 3 in de RJ-bundel is geheel gewijd aan de toelichting op de balans en de staat van baten en lasten. In de praktijk komt dit erop neer dat in principe van praktisch alle jaarrekeningposten een nadere uitsplitsing of verloopstaat wordt verlangd (RJ300.102, RJ300.103, RJ300.104). Duidelijkheid en volledigheid voor de gebruiker zijn de sleutelwoorden. In de RJ-bundel wordt op tal van plaatsen aanwijzingen gegeven voor de inrichting van de toelichting (bijv.: RJ212, inz. materiële vaste activa). Let op: de in RJ300.104 genoemde uitzonderingen voor kleine en middelgrote rechtspersonen zijn voor onderwijsinstellingen buiten werking gesteld. Maar uiteraard verlangt niemand een set specificaties van zeer uitgebreide omvang. Het gaat om inzicht en volledigheid. Sommige grote posten vragen alleen vanwege de omvang of aard al om een nadere toelichting.

Openbaar onderwijs

Ingeval onderwijsinstellingen vallen onder het bestuur van een gemeente en er geen sprake is van een bestuurscommissie met afgescheiden vermogen, kan in overleg met de accountant worden afgesproken welke balansposten worden opgenomen op de balans van de onderwijsinstelling. De staat van baten en lasten wordt in ieder geval volledig opgenomen.

Foutenherstel

Indien na het vaststellen van de jaarrekening en het jaarverslag alsnog blijkt dat deze in ernstige mate tekort schiet in het geven van een juist en volledig inzicht vanwege substantiële fouten of omissies, dan worden deze fouten of omissies zo spoedig mogelijk gemeld aan alle betrokken partijen en worden de fouten hersteld in de eerstvolgende jaarrekening. Over het herstel van fouten en omissie in de jaarrekening heeft de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) onlangs een aanpassing doorgevoerd. Het tot nu toe begrip ‘fundamentele fout’ gaat vervallen omdat de wet het begrip fundamentele fout niet kent en dit soms onnodige verwarring scheidt. Voortaan wordt enkel gesproken van materiële fouten. Een materiële fout is een zodanige onjuistheid dat niet wordt voldaan aan het geven van een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat. Daarvan kan sprake zijn bij een onjuiste waardering en/of resultaatbepaling, een onjuiste rubricering en/of presentatie dan wel een onjuiste of onvolledige toelichting. De RJ heeft de verwerkingswijze van materiële fouten, die niet fundamenteel zijn, aangepast, zodanig dat deze voortaan retrospectief worden hersteld. RJ 150.201 schrijft voortaan voor dat een materiële fout moet worden hersteld in de eerste, nog niet vastgestelde jaarrekening nadat de fout is geconstateerd. Het herrekkende effect op het eigen vermogen moet worden verwerkt als rechtstreekse mutatie in het eigen vermogen aan het begin van het boekjaar waarin het foutenherstel plaatsvindt. De RJ benadrukt hierbij dat niet iedere materiële fout resulteert in een jaarrekening die in ernstige mate tekort schiet in de zin van artikel 2:362 lid 6 BW, tweede volzin. In het Onderwijscontroleprotocol is een aanwijzing gegeven hoe om te gaan met geconstateerde fouten. Zie verder [RJ150](#) als het herstellen van fouten aan de orde is.

Gebeurtenissen na balansdatum

In RJ160 staat hieromtrent een aantal aandachtspunten genoemd. Gebeurtenissen na balansdatum, die nadere informatie geven over de feitelijke situatie na de balansdatum worden gemeld dan wel verwerkt in de jaarrekening als zij van invloed kunnen zijn op het oordeel over de continuïteit ([RJ160.201](#), [RJ160.202](#) en [RJ160.204](#)). In [RJ160.204](#) worden praktische voorbeelden gegeven. Deze komen neer op het achteraf verkrijgen nader inzicht over de situatie op de balansdatum, waarmee nog geen rekening is gehouden.

Universiteiten met medische faculteiten

Hier is sprake van een bijzondere situatie. De universiteit is verantwoordelijk voor de verantwoording over de middelen die vanwege de onderwijs- en onderzoekstaak beschikbaar zijn gesteld, doch de uitvoering van de medische activiteiten is ondergebracht in het academisch ziekenhuis. Dat is een eigenstandige rechtspersoon, waarbij voor de jaarverslaggeving de voorschriften voor de zorgsector gelden ([RJ655](#)). In alle situaties hebben de medische faculteit en het academisch ziekenhuis besloten tot het inrichten van een samenwerkingsverband (Universitair Medisch Centrum). Voor de overdracht van baten en de verantwoording van baten en lasten geldt hierbij een aantal bepalingen, die zijn ondergebracht in [RJ660.505](#) tot en met [RJ660.506](#). Beseft wordt dat het bereiken van een uniform verantwoordingsvoorschrift voor met name de andere geldstromen dan de zogeheten ‘werkplaatsfunctie’ nauwelijks mogelijk is.

b. Balans en Staat van baten en lasten/post voor post

Immateriële vaste activa ([RJ210.105](#), [RJ210.106](#) en [RJ210.201](#))

Dat zijn de investeringen ter verkrijging, ontwikkeling, onderhoud of verbetering van immateriële ‘bedrijfsmiddelen’, zoals kennis, intellectueel eigendom verkregen door het ontwerpen van nieuwe processen of systemen, licenties, handelsmerken, goodwill en uitgavenrechten.

Als voorbeelden worden in de RJ onder andere genoemd: octrooien, computersoftware en copyrights, maar ook zaken als klantenbestanden en marketingrechten. Voorwaarde voor opname en waardering is dat het actief:

- als zodanig identificeerbaar is,
- niet alleen voor intern gebruik is bestemd,
- beheerd wordt door de rechtspersoon en
- in de toekomst economische voordelen oplevert.

Als hieraan niet wordt voldaan, worden de gemaakte kosten in de staat van baten en lasten opgenomen (RJ210.106). Sommige immateriële activa kunnen vastliggen op fysieke gegevensdragers. Of een actief materieel dan wel immaterieel is, dient te worden vastgesteld wat het meest bepalend is. Zo kan besturingssoftware een integraal onderdeel zijn van een machine (RJ210.107).

Waarderingsbeginsel: vervaardigings- of verkrijgingsprijs, rekening houdend met RJ210.202, dat handelt over de schatting van de verwachte economische voordelen. Afschrijvingen geschieden op basis van de geschatte economische levensduur (RJ210.401). Waardering tegen actuele waarde is toegestaan, bijvoorbeeld bij afstoting mits er voor het betreffende actief een markt bestaat (opbrengstwaarde). Immateriële vaste activa kennen veelal een ontwikkelingsfase. Hoe dan moet worden omgegaan met activering staat uitvoerig beschreven in RJ210.224. Herwaardering leidt tot directe mutatie in het eigen vermogen en wordt opgenomen in een herwaarderingsreserve.

Materiële vaste activa (RJ212)

Dit zijn investeringen in fysieke bedrijfsmiddelen, die meerjarig ten dienste staan aan het productieproces en/of andere bedrijfsactiviteiten. Activering alleen als sprake is van economisch eigendom. De gebruiksduur wordt bepaald op basis van het verwachte nut en de afschrijving dient stelselmatig aan de gebruiksduur te worden toegerekend (RJ212.423 en RJ212.425, RJ212.432).

Waardering geschiedt tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, dan wel actuele waarde. Actuele waardering is in deze brochure hierboven eerder besproken in het onderdeel **waarderingsgrondslagen**. Gelijksoortige activa met een waarde van ondergeschikte betekenis mogen volgens BW 2:385 lid 3 ook worden gewaardeerd volgens het zogeheten ideaalcomplex, waarbij steeds eenzelfde hoeveelheid wordt vervangen.

Ook investeringen in huurpanden kunnen worden geactiveerd.

Bij de verwerking van de kosten vanwege **groot onderhoud** aan gebouwen en terreinen kan worden gekozen uit drie opties:

- activering daarvan
- inrichten van een onderhoudsvoorziening
- rechtstreeks verwerken in de Staat van baten en lasten (RJ212.445).

De eerste optie wint terrein, maar het inrichten van een voorziening groot onderhoud is nog steeds toegestaan. Let bij het groot onderhoud wel op de bepalingen rond de daarbij te betrachten consistentie (RJ212.446).

Inmiddels is ook de componentenmethode breed ingevoerd. Deze wordt toegepast als een onderscheid kan worden aangebracht tussen verschillende onderdelen van een vast actief, met verschillende gebruiksduur. In dat geval wordt een navenant onderscheid gemaakt bij de bepaling van de afschrijving. Verderop in dit hoofdstuk, bij de beschrijving van het onderdeel afschrijvingen bij de Staat van baten en lasten wordt hier nader op ingegaan en is een RJ verwijzing opgenomen naar RJ212.418.

De overheveling van het budget voor het groot (buiten)onderhoud van schoolgebouwen in de sectoren VO (2005) en PO (2015) van gemeente(n) naar schoolbestuur zorgt voor complicaties vanwege het economisch eigendom van schoolgebouwen, dat doorgaans bij de gemeente berust. Eind 2014 is over dit onderwerp een toelichtende notitie verschenen, die als bijlage bij de Nieuwsbrief jaarverslaggeving onderwijs nummer 15 (december 2014) is gepubliceerd. Deze notitie was een co-productie van het Ministerie van OCW, de PO-raad en accountants.

In het kort komt het erop neer dat in situaties waar geen sprake is van eerdere doordecentralisatie het schoolbestuur voor de verwerking van de kosten die direct verband houden met het groot onderhoud kan de onderwijsinstelling op grond van de Richtlijnen van de jaarverslaggeving kiezen uit drie methoden.

- a. activeren en afschrijven conform de componentenbenadering, zodra de onderhouds-uitgaven worden gedaan (RJ 212.448 e.v);
- b. een voorziening groot onderhoud via jaarlijkse dotaties en de werkelijke uitgaven voor het groot onderhoud onttrekken aan deze voorziening (RJ 212.451 e.v.);
- c. de staat van baten en lasten in het verslagjaar waarin de onderhoudskosten zich voordoen.

Hier wordt volstaan met een verwijzing naar de eerdergenoemde notitie.

Financiële vaste activa

(RJ hoofdstuk 214, en RJ hoofdstuk 226 waar het gaat om effecten)

Dit zijn investeringen die zijn gedaan in andere bedrijven in de vorm van deelnemingen of als meerjarige belegging. Deelnemingen zijn duurzame relaties ten behoeve van de eigen werkzaamheid. In deze categorie vallen ook het bezit en aanhouden van effecten die aangeschaft zijn met het oogmerk deze langer dan een jaar aan te houden, maar niet worden beschouwd als deelneming (kapitaalbelangen). In RJ226.104 wordt een opsomming gegeven van de verschillende soorten effecten. Zo kunnen effecten onderdeel uitmaken van de handelsportefeuille van een bedrijf. Dat zal in de sector onderwijs niet voorkomen.

Dan zijn er twee andere – niet handelsgerichte – categorieën, te weten: ‘investeringen in eigen-vermogensinstrumenten’ en een categorie ‘gekochte leningen en obligaties’.

Waardering: Deelnemingen waarbij geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of actuele waarde (RJ214.304). Deelnemingen waarbij wel invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de zogenoemde vermogensmutatiemethode (RJ214.307). Daarbij wordt voor de waardering van activa, passiva en het resultaat uitgegaan van de grondslagen van de deelnemende rechtspersoon (‘netto vermogenswaarde’) OF van de waarderingsgrondslagen van de deelneming (‘zichtbaar eigen vermogen’).

Langlopende vorderingen op OCW komen voor als gevolg van de overgang van het kasstelsel naar de lumpsumbekostiging in de sectoren VO, MBO en HBO en het baten/lastenstelsel. Het is toegestaan deze op de balans op te nemen.

Sommigen nemen de vordering op onder de rubriek ‘niet uit de balans blijvende activa en passiva’.

Voor de waardering van effecten is het onderscheid van belang tussen het al dan niet beursgenoteerd zijn (RJ226.203, RJ226.204 en RJ226.205). In de RJ226.2 wordt ingegaan op de waarden van effecten.

Al snel wordt de link gelegd naar de zogeheten financiële instrumenten (derivaten) (RJ290) en de bepalingen rond beleggen en belenen. Voor onderwijsinstellingen is de Regeling Beleggen en Belenen van belang. Deze schrijft voor dat rijks gelden niet risicodragend mogen worden belegd en dat er altijd sprake moet zijn van een garantie op de

hoofdsom zodanig dat de rijksbijdrage steeds onverkort beschikbaar blijft voor het doel waarvoor zij is verstrekt.

Voor derivaten is van belang de kamerbrief van 2013, waarin nadere informatie staat over het gebruik van derivaten in de publieke sector. Deze brief is als bijlage bij deze brochure integraal opgenomen. Zie voorts hoofdstuk 2, onderdeel beleggen en belenen.

Voorraden

(Handels)voorraden of voorraden van goederen die zodanig van waarde zijn dat zij voor een goed balansbeeld worden geactiveerd onder de rubriek vlottende activa, komen bij onderwijsinstellingen weinig voor. De RJ spreekt over het criterium voor vermelding als actiefpost dat sprake moet zijn van toekomstige economische voordelen (RJ220.201). Wel komen voorraden van prijzige stoffen en/of materialen voor bij het laboratoriumonderwijs of de kunstacademies, maar er zijn ook andere situaties denkbaar waar fors is geïnvesteerd in gebruiksmaterialen of goederen. Als deze een substantiële waarde hebben kan men besluiten deze als voorraad op te nemen. Als zij op de balans worden opgenomen geschiedt de waardering tegen de verkrijgingsprijs dan wel lagere opbrengstwaarde.

Onderhanden werk en onderhanden projecten

Deze twee worden soms door elkaar gehaald. Daarom eerst even een kort overzicht van de verschillen tussen deze twee.

Onderhanden werken zijn activiteiten die op eigen initiatief van de instelling en voor eigen risico en kosten worden uitgevoerd. Het economisch risico ligt dus bij de organisatie zelf.

Op de balans worden zij verwerkt onder de post 'voorraden'. De waardering geschiedt tegen de kostprijs of lagere opbrengstwaarde.

Onderhanden projecten worden uitgevoerd in opdracht en voor rekening van derden. Als zij zich uitstrekken over meerdere boekjaren is de vraag van belang of wordt overgegaan tot het opnemen van het tussentijdse resultaat. Als de projectvoortgang, de kosten en het resultaat op betrouwbare wijze kunnen worden vastgesteld kan op grond van het principe 'percentage of completion' het resultaat in de jaarrekening worden verwerkt. Anders geschiedt de resultaatbepaling pas na oplevering.

De opname en waardering van de onderhanden projecten heeft met name bij de universiteiten de afgelopen jaren geleid tot uitvoerige discussie. Afzonderlijk moet worden vermeld wat het totaal is van de bedragen die door de opdrachtgevers zijn ingehouden op de termijnfacturen ingeval nog niet is voldaan aan bepaalde contractuele voorwaarden, dan wel als tekortkomingen nog niet zijn opgelost.

Daarnaast is het verplicht een uitsplitsing te geven van het saldo van onderhanden projecten in enerzijds een positief bedrag betreffende contracten waarvan de waarde van het verrichte werk de gedeclareerde termijnen overtreft en anderzijds een negatief bedrag ingeval het totaal van de termijnen de waarde van het verrichte werk overtreft.

Hoofdstuk RJ221 is geheel gewijd aan Onderhanden projecten.

Vorderingen

Vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde, vervolgwaaarding geschiedt tegen nominale waarde. Als er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardevermindering van een vordering of een groep van vorderingen, wordt de omvang van het verlies in de staat van baten en lasten verwerkt. Als structureel sprake is van een gedeelte dat niet zal worden geïnd mag een voorziening vanwege oninbaarheid direct in mindering op de post debiteuren worden gebracht (RJ222.203).

Effecten (als onderdeel vlottende activa)

Effecten die worden aangehouden voor de uitoefening van werkzaamheden van de instelling of als belegging op langere termijn, worden onder de vaste activa opgenomen. Alle **andere effecten** worden hier als onderdeel van de vlottende activa verwerkt. Voor de waardering van effecten is het onderscheid van belang tussen het al dan niet beursgenoteerd zijn en - ingeval van obligaties - of het de bedoeling is dat zij worden aangehouden tot het einde van de looptijd. De eerste waardering van aandelen en effecten geschiedt tegen de reële waarde (RJ290.501). De verwerking van latere waardeveranderingen is afhankelijk van de classificatie van de effecten.

Zeer aanbevelenswaardig is het uitgebreide overzicht RJ290.504, waarin uitvoerig de regels zijn opgenomen voor de waardering en de resultaatbepaling van de verschillende typen financiële instrumenten.

Voor onderwijsinstellingen is ook de Regeling 'Beleggen en belenen' van belang. Die is in deze brochure al eerder aangehaald. Deze schrijft voor dat rijks gelden niet risicodragend mogen worden belegd en dat er altijd sprake moet zijn van een garantie op de hoofdsom zodanig dat de rijksbijdrage onverkort beschikbaar blijft voor het doel waarvoor zij is verstrekt. De bijgestelde versie van deze regeling Beleggen en belenen is achteraan in deze brochure opgenomen.

Liquide middelen

Deposito's en dergelijke mogen onder liquide middelen worden opgenomen indien zij in feite – eventueel met opoffering van rentebaten – ter onmiddellijke beschikking staan (RJ228.102).

Indien liquide middelen langer dan 12 maanden niet ter onmiddellijke beschikking staan van de rechtspersoon worden zij als financiële vaste activa gerubriceerd (RJ228.301).

Eigen vermogen

In onderdeel e van Hoofdstuk 2 is in deze brochure al eerder uitvoerig ingegaan op de rubricering van de verschillende posten van het Eigen vermogen. Het onderdeel reserves van de post eigen vermogen verdient bijzondere aandacht (RJ640.310 en RJ640.311). Zoals in hoofdstuk 2 onder punt d al is aangegeven, maakt u een onderscheid tussen algemene reserves en bestemmingsreserves/bestemmingsfondsen (RJ640.308 en RJ640.309). Daarbij hoort ook het onderscheid tussen reserves die zijn opgebouwd uit publieke middelen enerzijds dan wel uit niet-publieke (private) middelen anderzijds (RJ660.206/210). Reserves die aantoonbaar zijn opgebouwd uit private middelen worden niet onder de Algemene reserve opgenomen, maar als bestemmingsreserve dan wel bestemmingsfonds gerubriceerd.

Algemene reserves worden steeds beschouwd als publiek. Als sprake is van een situatie met een vermenging van inzet en resultaat tussen publieke en private activa en middelen, bijvoorbeeld als gevolg van joint ventures, dient voor dat geval het hier bedoelde onderscheid in vermogensposten te worden aangebracht naar rato.

Alle mutaties van het eigen vermogen dienen in de staat van baten en lasten te worden verantwoord (RJ240.401), behoudens enkele met name genoemde uitzonderingen. Deze uitzonderingen betreffen onder andere de gevolgen van stelselwijzigingen, het herstel van fundamentele fouten en koersverschillen. Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen - ook als gevolg van herwaardering - zijn maar beperkt toegestaan (RJ240.401). Met name komt dat voor als sprake is van stelselwijziging, van directe kapitaalbreng of van het herstel van fundamentele fouten. Toevoegen: RJ240.4 gaat hierop nader in.

Voorzieningen

BW/RJ schrijft voor een voorziening te treffen als wordt voldaan aan de voorwaarden daartoe (RJ252.201 en RJ252.204). Dus er moet sprake zijn van een feitelijke verplichting,

in rechte afdwingbaar en het moet mogelijk zijn om een goede schatting te maken van de noodzakelijke bedragen. Zij worden gewaardeerd tegen nominale waarde van de verwachte verplichting dan wel de contante waarde.

RJ271.105 schrijft voor dat ook verplichtingen uit hoofde van personeelsbeloningen worden opgenomen als schuld dan wel voorziening, afhankelijk van de aard van de verplichting. In hoofdstuk 4 van deze brochure, onderdeel personeelsbeloningen staan nadere aanwijzingen.

Andere categorieën van voorzieningen zijn o.a. voorzieningen voor claims, geschillen en rechtszaken, reorganisatievoorziening en voorziening groot onderhoud. Voor een eventuele voorziening vanwege dubieuze debiteuren geldt een uitzondering. Deze wordt direct in mindering gebracht op de balanspost debiteuren. Eenzelfde benadering geldt ook voor een eventuele voorziening vanwege incurante voorraden. Maar dat komt bij onderwijs zelden voor.

Belangrijk is de onderwijs specifieke regeling die medio 2010 van kracht is geworden voor de verwerking van (spaar)BAPO- en SOP-lasten. Deze houdt in dat deze lasten als periodelasten moeten worden beschouwd en niet (meer) als een voorziening mogen worden opgenomen.

Voor het bepalen van de hoogte van de voorziening is RJ252.301 e.v. van belang. Daarin staat dat het een 'beste schatting dient te zijn van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen'. Daarbij wordt rekening gehouden met de risico's en onzekerheden. Het oordeel van de leiding van de rechtspersoon is daarbij bepalend. Voor de waardering kan de nominale dan wel de contante waarde worden gebruikt, maar deze laatste alleen als de momenten van het doen van de uitgaven betrouwbaar kunnen worden vastgesteld (RJ252.306 en RJ252.307).

Dotaties aan Voorzieningen worden beschouwd als kostenpost. Daarmee wordt in de begroting al rekening gehouden, vooraf dus. Zij worden onafhankelijk van het resultaat bepaald en verwerkt. Slechts die verplichtingen, die blijven bestaan onafhankelijk van een toekomstige handeling leiden tot het treffen van een voorziening. Indien de rechtspersoon toekomstige uitgaven kan voorkomen door een handeling in de toekomst wordt er geen voorziening getroffen. Bij een verplichting is altijd een partij betrokken tegenover wie de verplichting bestaat. Het is echter niet noodzakelijk dat de identiteit van die partij bekend is.

Het inrichten van een voorziening voor 'groot onderhoud' is nog steeds toegestaan, maar verliest in vakkringen aan populariteit ten gunste van activering van deze onderhoudskosten.

Bij de overdracht van het groot onderhoud aan schoolgebouwen in de sector primair onderwijs van gemeente(n) naar de schoolbesturen is gesteld dat in deze situatie het treffen van een voorziening 'groot onderhoud' de voorkeur verdient omdat het economisch eigendom van het pand bij de gemeente berust / blijft. Alleen als sprake is van aanvullende eigen investeringen voor het aanbrengen van verbeteringen of uitbreidingen en dit deel kan afzonderlijk worden herkend en geregistreerd, voor dit deel gekozen kan worden voor activering en afschrijving. Dit laatste is ook het geval als sprake is van doordecentralisatie. Immers, dan is het economisch eigendom van het pand overgedragen aan het schoolbestuur.

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar worden aangeduid als langlopend. Het verdient de voorkeur om het aflossingsbedrag voor het lopende jaar onder de kortlopende schulden op te nemen. Dat beïnvloedt namelijk de berekening van de kengetallen over de financiële positie.

Het hoger onderwijs kent nog een van jaren her daterende langlopende schuld als gevolg van een eenmalige liquiditeitsvoorziening vanwege de gespreide inning van de college-

gelden. Sommigen nemen die op in de rubriek 'niet uit de balans blijvende verplichtingen'.

Kortlopende schulden

Schulden met een op de balansdatum resterende looptijd van ten hoogste één jaar worden aangeduid als kortlopend. Saldering van schulden met activa is niet toegestaan. Schulden worden gewaardeerd tegen de reële waarde.

Overlopende passiva

Overlopende passiva betreffen vooruitontvangen bedragen en voorts ook de nog te betalen bedragen terzake van lasten die aan een verstreken periode zijn toegekend (RJ258.102).

Een bijzondere toepassing van de post overlopende passiva is de verwerking van aanvullende subsidies die voor meerdere jaren beschikbaar zijn gesteld (RJ258.104). Als de baten (toewijzing) en de lasten (besteding) in verschillende verslagperioden vallen, dreigt in elke betreffende jaarrekening een vertekening van het resultaat. Om dit ongewenste effect te voorkomen, wordt het nog niet bestede gedeelte op de balans als overlopende passief-post aangehouden. Vrijval ten gunste van de staat van baten en lasten geschiedt dan jaarlijks naar rato van de besteding. In het laatste jaar van de looptijd valt het gehele restant vrij en wordt het eventuele resultaat genomen. Door deze boekingswijze geschiedt de toekenning van vooruitontvangen bedragen aan opvolgende perioden stelselmatig en tijdevenredig. Uiteraard moet bij bedragen van geringe omvang worden bedacht of de inspanningen, verbonden aan deze verwerkingsmethode, niet groter zijn dan het voordeel van het beoogde inzicht. In dat geval verdient het de voorkeur om de bate direct en volledig aan één verslagperiode toe te rekenen en de eventuele mismatch met de lasten voor lief te nemen. Aanvankelijk beperkte het gebruik van deze methode zich tot de zogeheten 'geoormerkte subsidies met bestedingsverplichting'. Later is bepaald dat ook bij de grotere niet-geoormerkte bedragen de overloopmethode kan worden toegepast. Dan moet wel sprake zijn van subsidies, waarvoor een afgebakend bestedingsplan geldt. RJ660.202 is momenteel ruimer dan voorheen.

Voor de verwerking van (meerjarige) subsidies in de jaarrekening is bijlage model G voorgeschreven (RJ660.403). Deze geldt voor grotere projecttoewijzingen (boven Euro 25.000) waarvoor een prestatieverklaring wordt verlangd en voor geoormerkte subsidies met verrekening van eventuele overschotten. Toepassing geschiedt naar analogie van het zogeheten Uniforme Subsidiekader (USK) en de Regeling ROS (Regeling OCW-Subsidies). In hoofdstuk 3e van deze brochure is hier nader aandacht aan besteed. Ook aan de FSR-tabel voor de sector HO.

n.b. Normatieve rijksbijdrage (lump sum) en aanvullingen daarop worden altijd als bate opgenomen in het jaar van toewijzing.

Staat van baten en lasten (post voor post)

De in de Staat van baten en lasten op te nemen posten worden hierna kort behandeld. Omdat onderwijsinstellingen specifieke kenmerken en terminologieën kennen, wordt in RJ660 ruime aandacht geschonken aan de posten in de Staat van baten en lasten.

Baten

Rijksbijdragen

De Rijksbijdrage (lump sum) wordt op basis van de jaarlijkse toekenning in de staat van baten en lasten van het betreffende verslagjaar verwerkt (RJ660.202). Alle normatieve rijksbijdragen (lump sum) worden hier dus opgenomen. Daarbij moet rekening worden gehouden met de segmentatievoorschriften. Ingeval sprake is van verschillende onderwijssectoren en -wetten, en moet bij meerdere subsidieverstrekkers een onderscheid worden gemaakt (RJ660.302). Kortweg komt het erop neer dat in geval van meerdere onderwijssectoren een onderscheid op het hoogste niveau wordt verlangd.

Let wel: de situatie en de bepalingen van hoofdstuk RJ274 van de RJ richtlijnenbundel (Overheidssubsidies) zijn van een andere orde en blijven hier buiten beschouwing. Die gaan over investeringsubsidies en andere overheidsbijdragen aan met name private ondernemingen.

Overige overheidsbijdragen en subsidies

Let op de bepalingen in RJ660.404 die handelen over gescheiden opname van verschillende overheidssubsidies. Ook is van belang de procedure rond de verwerking van meerjarige subsidies, zoals hierboven geschetst onder de rubriek overlopende passiva.

College-, cursus-, les- en examengelden

Voor de inzichtelijkheid is het bij cursus-, les- en examengelden van belang een goed onderscheid te maken tussen wettelijke heffingen en heffingen als gevolg van eigen beleid. Universiteiten en hogescholen mogen bovenwettelijke collegegelden heffen, die eveneens hier worden verwerkt.

Baten werk in opdracht van derden

Het gaat om baten op grond van contract-activiteiten, gericht op de vergroting van de kennis- en ervaringskring, de beschikbaarstelling van faciliteiten ten behoeve van derden, en andere activiteiten gericht op verruiming van de financiële armslag.

Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs

Voor deze SWV is de indeling van de baten aangepast.

Overige baten

Sponsorgelden worden als baten verantwoord voor het bedrag dat reëel is ontvangen.

Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs

Voor deze SWV is de indeling van de baten aangepast. Zie het elders in deze brochure opgenomen model.

Goederen en diensten 'om niet'

Voor de opname van goederen en diensten die 'om niet' worden verkregen kan de volgende lijn worden aangehouden.

Diensten van vrijwilligers en andere diensten die om niet worden verricht worden niet in de staat van baten en lasten verantwoord. Bij goederen geldt dat als sprake is van een goed dat om niet is verkregen en deze schenking een naventende vermindering van investeringslasten betekent, deze goederen gewaardeerd worden tegen de reële waarde. Als de schenking niet direct de bedrijfsvoering ten dienste staat en dus als 'extra' kan worden beschouwd, wordt bij een substantiële waarde van het goed eveneens de reële waarde als waarderingsgrondslag genomen, maar wordt geen rekening gehouden met investeringsmiddelen ter vervanging. Het is ook toegestaan om dergelijke schenkingen niet te waarderen als het getrouwe beeld van de jaarrekening niet wordt verstoord.

Lasten

Personeelslasten

Even een herhaling van hetgeen al eerder is gemeld onder punt f van Hoofdstuk 3.

De huidige regels voor de (semi)publieke sector zijn vastgelegd in de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Deze regels bepalen onder andere dat topfunctionarissen (bestuurders en toezichthouders) niet meer mogen verdienen dan het wettelijke maximum: de WNT-norm. Jaarlijks wordt dit bedrag vastgesteld in een ministeriële regeling. Instellingen in de (semi)publieke sector vermelden in hun jaarrekening de beloningsgegevens van alle bestuurders en toezichthouders en verstrekken daarnaast een opgave van de personen die meer verdienen dan de norm. In de jaarrekening is bijlage WNT bestemd voor de opgave van de beloningsgegevens zoals deze zijn bepaald in artikelen 4.1 en 4.2 van de bovengenoemde wet. Vanaf het verslagjaar 2015 geschiedt de elektronische aanlevering van de WNT-opgave via een speciale XBRL-pagina, als onderdeel van de jaarcijfers taxonomie. Gebruikt u XBRL voor de aanlevering van uw jaarcijfers, dan is de WNT-opgave dus een onderdeel daarvan. Anderen vragen een toegangscode aan om de WNT-gegevens toch via de XBRL-opgave aan te leveren.

Afschrijvingen

Naast het geven van definities in RJ212.106, schrijft RJ voor dat op 'materiële activa met een beperkte gebruiksduur' die in de balans zijn opgenomen afzonderlijk dient te worden afgeschreven (RJ212.417). Daarbij geldt dat bestanddelen van eenzelfde aard met eenzelfde gebruiksduur en afschrijvingsmethode mogen worden samengevoegd (RJ212.419). Los daarvan kan de zogeheten componentenmethode worden toegepast. Deze houdt in dat van belangrijke bestanddelen van een actief afzonderlijk mag worden afgeschreven (RJ212.418). De componentenbenadering is een mogelijkheid met vele voordelen. In RJ212.418 staat een nadere toelichting.

Huisvestingslasten

Dit is de verzamelrubriek van zowel de lasten m.b.t. de eigen panden als van de huurpanden. Zie de eerdere opmerkingen t.a.v. afschrijvingen op gebouwen en terreinen. Let op de veranderingen als gevolg van de overheveling van het groot onderhoud per januari 2015 (sector PO). Zoals beschreven onder de post 'voorzieningen'.

Overige lasten

Restrubriek waarin alle niet eerder genoemde lasten worden ondergebracht. RJ kent geen afzonderlijke verwijzingen naar deze lastencategorie. Van de kant van de gebruikers is aangegeven dat de voorkeur bestaat voor een nadere uitsplitsing binnen deze rubriek. Vandaar dat de nieuwe onderwijstaxonomie daarin voorziet. Ook is een uitsplitsing opgenomen van de post accountantskosten. Volgens voorschrift moet daarin een onderscheid worden aangebracht tussen de kosten in verband met controlewerkzaamheden, de kosten van adviezen en de kosten van aanvullende werkzaamheden.

Financiële baten en lasten

Financiële baten en lasten worden afzonderlijk opgenomen na het saldo baten en lasten uit de gewone bedrijfsvoering. Aan rentelasten is in RJ een apart hoofdstuk gewijd (RJ273). Daarin staan begripsomschrijvingen en richtlijnen voor de verwerking van rentelasten (RJ273.201). Uiteraard worden eventuele rentebaten, verkregen op publieke middelen, eveneens als publiek geld aangemerkt en zijn de bepalingen omtrent de rechtmatige besteding ook daarop van toepassing.

Resultaat

In RJ265.201 en RJ265.202 worden aanbevelingen gedaan voor de presentatie van het resultaat ingeval van een geconsolideerde jaarrekening. Het hoofdstuk bevat tal van voorbeelden voor de presentatie van het totale resultaat daarbij. Uiteraard zijn de voorbeelden bedoeld en bestemd voor vennootschappen, maar het advies om het resultaat in een toegankelijk overzicht te presenteren is ook voor andere rechtspersonen zeer aan te bevelen.

Het over het verslagjaar behaalde exploitatieresultaat wordt toegevoegd aan de algemene reserve, waarna op grond van bestuursbesluit(en) een toedeling kan plaatsvinden aan bestemmingsreserves dan wel bestemmingsfondsen. Wat op de post algemene reserve overblijft wordt als publieke middelen beschouwd.

Resultaat deelnemingen en aandeel derden in het resultaat

Voor een goed inzicht in het resultaat is het van belang dat wordt aangegeven welk deel van het resultaat het gevolg is van de zogeheten 'eigen bedrijfsvoering' dan wel wordt aangedragen vanwege de deelnemingen. In de toelichting op de jaarrekening en het jaarverslag past een oordeel over de realisatie ten opzichte van het begrote resultaat en een informatieparagraaf over de verwachtingen in volgende jaren.

Bijzondere en buitengewone baten en lasten

Bijzondere posten zijn baten of lasten die op zich voortvloeien uit de gewone bedrijfsvoering, maar zodanig incidenteel en aanzienlijk zijn, dat zij een aparte toelichting verlangen. Asbestverwijdering bijvoorbeeld, een omvangrijke incidentele bate of bijzondere personeelsbeloningen. De verwerking van de gevolgen van afstoting (verkoop) van activa wordt aangemerkt als bijzondere post. Ook schikkingen in het kader van juridische procedures en het terugdraaien van een voorziening worden in RJ270.405 bij de voorbeelden genoemd.

Bijzondere baten en lasten worden niet apart gerubriceerd. Dit in tegenstelling tot de buitengewone baten en lasten. Die worden apart opgenomen in een afzonderlijke rubriek. Buitengewone posten hebben betrekking op omstandigheden, die duidelijk zijn te onderscheiden van de gewone bedrijfsvoering. De gevolgen van natuurgeweld bijvoorbeeld of de gevolgen van onteigening.

In RJ270.407 staat dat vrijwel alle baten en lasten voortvloeien uit de gewone bedrijfsvoering en alleen zeer uitzonderlijke situaties aanleiding kunnen zijn voor de opname van buitengewone baten of lasten.

Waar voorheen tal van incidentele zaken werden opgenomen als buitengewone bate of last, is het gebruik daarvan thans verregaand beperkt. Zie voor een nadere aanduiding van buitengewoon en bijzonder de behartenswaardige toelichting in RJ270.408.

Kasstroomoverzicht

Onderdeel RJ360 is gewijd aan het zogeheten kasstroomoverzicht. Dit overzicht geeft inzicht in de financiering van activiteiten en de aansluiting op de liquiditeitsstroom, en is daarmee een essentieel onderdeel van de jaarrekening (RJ360.101).

De RJ geeft twee mogelijkheden voor de opstelling van het kasstroomoverzicht, nl. de directe methode en de indirecte methode (RJ360.210, 211 en 212). Hoewel de directe methode de meest zuivere vorm is, wordt doorgaans gekozen voor de indirecte methode, en daarom is daar in het OCW-hoofdstuk RJ660 ook vanuit gegaan (RJ660.504 en RJ660 model C).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en niet in de balans opgenomen activa

In RJ252.212 worden voorbeelden genoemd van niet in de balans opgenomen verplichtingen. Niet in de balans opgenomen activa worden beschreven in RJ252.212. Een zeer bekend voorbeeld van deze laatste categorie bij onderwijsinstellingen is de zogeheten

langlopende vordering op het ministerie vanwege de overgang van declaratiebekostiging op het baten en lastenstelsel. Veel instellingen en accountants menen dat de opname van deze vordering op de balans niet op goede gronden geschiedt en geven de voorkeur aan een vermelding daarvan onder deze rubriek van de jaarrekening.

6

Nieuwe ontwikkelingen

In dit hoofdstuk geven we informatie over een aantal belangrijke recente ontwikkelingen rond het thema jaarverslaggeving in relatie tot de onderwijssector.

Dat zijn:

- a. Stand van zaken met betrekking tot de aanstaande invoering van de nieuwe methode voor gegevensuitwisseling XBRL in het kader van het programma Standaard Bedrijfs Rapportage
- b. Het Platform voor de Publieke Jaarverslaggeving
- c. Openbaarmaking jaarverslag (bestuursverslag en jaarrekening)

a. Standaard Bedrijfs Rapportages (SBR) en XBRL

XBRL staat voor eXtensible Business Reporting Language.

In de sector onderwijs worden momenteel voorbereidingen getroffen voor de invoering van XBRL als communicatiemethode voor jaarrekening-cijfers en andere financiële rapportages.

Deze methode is in de private sector al verregaand ingevoerd voor het gegevensverkeer tussen bedrijven en instellingen als de Belastingdienst, Kamer van Koophandel en het CBS.

Voor beursgenoteerde bedrijven is XBRL al verplichte kost. De methode is niet gebaseerd op een nieuwe 'techniek' maar op het eenduidig benoemen van begrippen.

Als zowel gegevensleveranciers als ontvangers voor de gegevens eenduidige begrippen hanteren, dan is de uitwisseling daarvan mogelijk zonder dat daarvoor nog formulieren, aangifteprogramma's of opgave-modules zoals jaarrekeningen meer nodig zijn. De uitwisseling geschiedt dan 'system-to-system'.

Om dat te bereiken is een aantal stappen nodig. Uiteraard moet eerst overeenstemming bestaan over het invoeren en gebruiken van een standaard begrippenlijst (taxonomie). Voorts moeten softwarepakketten zijn aangepast op de nieuwe standaard en moet de controlerend accountant zijn verklaring straks kunnen afgeven bij een set cijfers waarvan hij zeker weet dat er aan die gegevens naderhand niet meer wordt 'gesleuteld'.

Ook DUO moet klaar zijn om de gegevens in XBRL-format te ontvangen, te verwerken tot beleidsinformatie en ze vervolgens op te slaan.

Voor de instellingen is het te behalen administratieve voordeel afhankelijk van de omvang en de frequentie van de gegevensleveringen. Inmiddels doen tal van scholen mee aan het XBRL-pilottraject.

Inmiddels hebben de pilottrajecten in de sectoren WO, HBO en MBO ertoe geleid dat het merendeel van de instellingen de jaarcijfers over 2014 via het nieuwe XBRL-portaal hebben aangeleverd. Ook wordt in de sectoren PO en VO is gestart met een verbreding opdat vanaf het verslagjaar 2015 ook daar de jaarcijfers via het XBRL-portaal worden aangeleverd. De meest recente versie van de taxonomie is te vinden op de DUO-site www.duo.nl/zakelijk. Zie voorts de DUO-website www.duo.nl/zakelijk.

b. Overlegplatform Publieke Jaarverslaggeving

Na een intensief overlegtraject tussen alle betrokken partijen heeft op 17 december 2013 de voorzitter van het platform aan de Directeur Generaal van de Rijksbegroting en aan de Directeur Generaal organisatie en bedrijfsvoering het eindrapport van het Platform aangeboden. In het rapport staan de bevindingen en de aanbevelingen om te komen tot een betere afstemming van de verschillende richtlijnen voor de jaarverslaggeving in de publieke sector. <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/12/17/rapport-platform-publieke-jaarverslaggeving.html> Dat is het adres waar u het gehele rapport kunt vinden. Het belangrijkste advies was om over te gaan tot de instelling van het overlegplatform Publieke jaarverslaggeving. Aan dit advies is inmiddels invulling gegeven en dus zult u daar in de nabije toekomst meer van horen.

Doelstelling van het Overlegplatform:

- door het bundelen van kennis en het over en weer benutten van deze kennis de kwaliteit van de jaarverslaggeving en de verantwoording te verhogen (dus: beter).
- door standaardisatie en meer eenduidigheid actief een bijdrage te leveren aan administratieve lastenverlichting, mede gericht op kostenbesparing (dus: eenvoudiger en goedkoper).
- door een betere beleidsmatige afstemming en normalisatie te komen tot een beter inzicht en vergroting van de onderlinge vergelijkbaarheid (dus: transparanter).

Taken van het overlegorgaan:

- het uitwisselen van kennis en ervaringen op het gebied van de verslaggevings- en verantwoordingseisen in de (semi-)publieke sector (inventariseren),
- actief een bijdrage te leveren aan meer onderlinge afstemming en - indien mogelijk en gewenst - aan meer harmonisatie van de veelheid en diversiteit aan verslaggevings- en verantwoordingseisen binnen de (semi-)publieke sector (adviseren),
- het bevorderen van de totstandkoming en het gebruik van gestandaardiseerde (in ieder geval genormaliseerde) begrippen en definities in de (semi-)publieke sector die benut kunnen worden voor de specificaties van de ICT systemen die de administratie ondersteunen, zodat informatie ten behoeve van de verslaggeving en verantwoording veel meer met 'één druk op de knop' beschikbaar is (stimuleren).

Een belangrijke eerste taak ligt in de samenstelling van een zogeheten 'need-to-know-lijst' met daarop aangegeven welke essentiële onderwerpen en gegevens vooraan in het jaarverslag moet worden opgenomen, zodat de lezer een snel inzicht krijgt in de belangrijkste informatie.

c. Openbaarmaking jaarverslag

Er bestaat geen misverstand over het feit dat de jaarverslaggeving van met publiek geld bekostigde instellingen volledig openbaar en toegankelijk moet zijn. Er zijn inmiddels afspraken met de verschillende branche organisaties gemaakt dat in de branche code wordt opgenomen dat de openbaarmaking via de eigen website van de instelling geschiedt. Dit geldt dus voor zowel de jaarrekening als het bestuursverslag.

7 Bijlagen

Bijlage 7a Tekst van de Regeling Jaarverslaggeving

LET OP

- De taken van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn inmiddels overgedragen aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Omdat deze versie van de regeling teruggaat tot de oorspronkelijke tekst wordt op een aantal plaatsen nog de benaming LNV gebezigd.
- CFI (Centrale Financiën Instellingen) is samengevoegd met de voormalige Informatie BeheerGroep, en heet sindsdien Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). In de regeling wordt op enkele plaatsen nog de benaming CFI gebruikt.
- Het in artikel 3.i behorende model is onderdeel van de jaarrekening en opgenomen in het model waar in Hoofdstuk 8 naar wordt verwezen.

De RJO is bijgewerkt tot en met stand februari 2016.

Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 17 december 2007, nr. WJZ/2007/50507, houdende nadere voorschriften voor de inrichting van de jaarverslaggeving van door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dan wel de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit bekostigde onderwijsinstellingen (Regeling jaarverslaggeving onderwijs)

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mede namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Gelet op:

- artikel 2, vierde lid en artikel 4, van het Besluit informatievoorziening WPO/WEC,
- artikel 18, vijfde lid, van het Bekostigingsbesluit W.V.O.,
- artikel 2.5.3, tweede lid, artikel 2.5.4, tweede lid. en artikel 2.5.10 van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de artikelen 5.2.1 en 5.2.2 van het Uitvoeringsbesluit WEB
- artikel 2.14 van de Wet op het Hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek,

Besluit:

Artikel 1. Definities

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. onderwijsinstelling: een bekostigde school als bedoeld in artikel 1 van de Wet op het primair onderwijs, een bekostigde school als bedoeld in artikel 1 van de Wet op de expertisecentra, een bekostigd regionaal expertisecentrum als bedoeld in artikel 28b van de Wet op de expertisecentra, een school als bedoeld in artikel 1 van de Wet op het voortgezet onderwijs met uitzondering van de scholen, bedoeld in titel II, afdeling II van die wet, een bekostigde instelling als bedoeld in artikel 1.1.1, onder b, van de Wet educatie en beroepsonderwijs of een instelling voor hoger onderwijs als bedoeld in artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek;
- b. bevoegd gezag: het bevoegd gezag, bedoeld in artikel 1 van de Wet op het primair onderwijs, het bestuur van een rechtspersoon die een centrale dienst in stand houdt als bedoeld in artikel 68 van de Wet op het primair onderwijs, het bevoegd gezag, bedoeld in artikel 1 van de Wet op de expertisecentra, het bestuur van de rechtspersoon die een regionaal expertisecentrum in stand houdt als bedoeld in artikel 28b van de Wet op de expertisecentra, het bevoegd gezag, bedoeld in artikel 1 van de Wet op het voortgezet onderwijs onderscheidenlijk artikel 1.1.1 van de Wet educatie en beroepsonderwijs dan wel het instellingsbestuur, bedoeld in artikel 1.1, onder j, van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek;
- c. jaarverslaggeving: het geheel van verslaggevingsdocumenten bestaande uit de jaarrekening, het bestuursverslag en de overige gegevens, bedoeld in artikel 392 van Titel 9 Boek 2 BW;
- d. jaarrekening: de jaarrekening, bedoeld in artikel 361 van Titel 9, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek;
- e. bestuursverslag: het verslag waarmee het bevoegd gezag van een onderwijsinstelling

- interne en externe belanghebbenden informeert over het gevoerde beleid en de gang van zaken bij de instelling, de uitkomsten van het gevoerde beleid in het jaar waarover verslag wordt gedaan alsmede de aanwending van middelen in dat jaar en verantwoording aflegt overeenkomstig de gestelde wettelijke eisen;
- f. richtlijnen: de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, zoals vastgesteld door de Raad voor de Jaarverslaggeving;
 - g. BAPO: de regeling 'Bevordering Arbeidsparticipatie Ouderen' zoals opgenomen in de geldende CAO's voor het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het beroeps-onderwijs en de volwasseneneducatie;
 - h. SOP: de 'Seniorenregeling onderwijspersoneel' zoals opgenomen in de geldende CAO voor het hoger beroepsonderwijs;
 - i. periodelasten: lasten die in aanmerking worden genomen in de periode waarover deze lasten zijn verschuldigd.

Artikel 2. Boek 2 BW

Op de jaarverslaggeving is Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek van overeenkomstige toepassing, met uitzondering van de afdelingen 1, 11 en 12, een en ander voor zover in deze regeling niet anders is bepaald.

Artikel 3. Afwijkingen van en aanvullingen op Boek 2 Burgerlijk Wetboek

In afwijking van of in aanvulling op Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek:

- a. wordt de jaarverslaggeving ingericht overeenkomstig de richtlijnen, in het bijzonder de hoofdstukken 400, 640 en 660 behoudens het bepaalde in artikel 4, onder 1a, ten aanzien van het bevoegd gezag van een school of scholengemeenschappen in het primair en het voortgezet onderwijs;
- b. wordt de jaarverslaggeving gepubliceerd in de Nederlandse taal en in de in Nederland wettige valuta;
- c. is het verslagjaar gelijk aan een kalenderjaar;
- d. wordt de jaarverslaggeving opgesteld door het bevoegd gezag dat de onderwijsinstelling in stand houdt;
- e. wordt de informatie, bedoeld in de artikelen 1.7, 4.1 en 4.2 van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, opgenomen in de jaarrekening, waarbij gebruik wordt gemaakt van het verantwoordingsmodel WNT, zoals opgenomen in de bijlage bij deze regeling;
- e2. kan aan de artikelen 383 en 383c van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek worden voldaan middels het verstrekken van de betreffende bezoldigingsinformatie zoals vereist op grond van de WNT;
- f. wordt aan het bestuursverslag een verslag toegevoegd van de raad van toezicht of een vergelijkbare interne toezichthouder, waarin deze verantwoording aflegt over zijn handelen en van de resultaten die dat handelen heeft opgeleverd tenzij de onderwijsinstelling geen interne toezichthouder kent;
- g. worden de balans en de staat van baten en lasten, het kasstroomoverzicht en de toelichting opgesteld overeenkomstig de modellen in de bijlagen bij hoofdstuk 660 van de richtlijnen. Het Besluit modellen jaarrekening, samengesteld door de Raad voor de Jaarverslaggeving en opgenomen in hoofdstuk 910 van de richtlijnen is van overeenkomstige toepassing;
- h. worden, ingeval sprake is van groepsverhoudingen leidende tot een geconsolideerde jaarverslaggeving van de bevoegde gezagen, in de toelichting van de geconsolideerde jaarverslaggeving, de balans en de staat van baten en lasten zodanig gesegmenteerd, dat inzicht ontstaat in de onderscheiden posten uit de geconsolideerde jaarrekening op het instandhoudingsniveau;
- i. specificeren de onderwijsinstellingen, bedoeld in artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, de door het Rijk verstrekte subsidies waarbij zulks in regelgeving of bij de subsidieverstreking is aangegeven, eveneens in een tabel overeenkomstig het model dat als bijlage 1 bij deze regeling is gevoegd en dragen zij er

- zorg voor dat deze tabel is voorzien van een controleverklaring als bedoeld in Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
- j. wordt de jaarverslaggeving per instelling opgesteld als een bevoegd gezag meer dan één instelling als bedoeld in artikel 1.1.1, onder b, van de Wet educatie en beroepsonderwijs, of meer dan één instelling voor hoger onderwijs als bedoeld in artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in stand houdt;
 - k. blijven ten aanzien van onderwijsinstellingen voor openbaar onderwijs zonder afgescheiden vermogen die niet door een privaatrechtelijke rechtspersoon in stand worden gehouden of voor onderwijsinstellingen waarvoor anderszins geen toerekening mogelijk is van een of meer balansposten aan het belang van de instelling, de onder g bedoelde modellen wat betreft de inrichting van de balans beperkt tot die posten waar die toerekening wel mogelijk is;
 - l. wordt separaat aan het bestuursverslag en de jaarrekening door het bevoegd gezag specifieke informatie toegevoegd in de vorm van een aanvullende set met nader te bepalen gegevens;
 - m. is het niet toegestaan de jaarrekening op te stellen volgens de door de International Accounting Standards Board vastgestelde en door de Europese Commissie goedgekeurde standaarden.

Artikel 4. Afwijking een aanvulling richtlijn

- 1a. In aanvulling op hoofdstuk 271 Personeelsbeloningen van de richtlijnen worden de lasten op basis van de BAPO en de SOP, overeenkomstig paragraaf 2, alinea 204, van dat hoofdstuk, in de staat van baten en lasten verantwoord als periodelasten.
- 1b. Overeenkomstig hoofdstuk 271 Personeelsbeloningen van de richtlijnen worden de gespaarde verlofuren als gevolg van de afspraken duurzame inzetbaarheid of de werktijdenvermindering voor senioren conform paragraaf 2, alinea 203, van dat hoofdstuk, op de balans opgenomen als een verplichting uit hoofde van een opbouw van rechten voor zover de gespaarde rechten op doorbetaalde afwezigheid kunnen worden opgenomen of verzilverd.
- 2. Onderwijsinstellingen nemen in het bestuursverslag op aan hoeveel studenten zij uit het profileringsfonds, bedoeld in artikel 7.51 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, financiële ondersteuning hebben verleend, uitgesplitst naar EER-studenten en niet EER-studenten. Tevens geven zij aan wat de hoogte is van de uitgaven samenhangend met het profileringsfonds.
- 3. Instellingen voor hoger onderwijs als bedoeld in artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek nemen in het bestuursverslag een overzicht op van de vergoedingen aan en de declaraties van de individuele bestuurders volgens het format conform bijlage 2 bij deze regeling, en publiceren dit tevens op de website van de onderwijsinstelling.
- 4. In het bestuursverslag rapporteert het bevoegd gezag met gebruikmaking van de in bijlage 3 opgenomen set gegevens en de daarbij behorende toelichting over de resultaten van het financiële beleid over het verslagjaar. Daarnaast rapporteert het bevoegd gezag – in meerjarenperspectief over de drie verslagjaren volgend op het verslagjaar. Deze rapportage betreft onder meer het risicomanagement en het interne toezicht.
- 5. Een instelling voor hoger onderwijs verantwoordt zich in het bestuursverslag over het verslagjaar 2015 conform het Besluit experiment prestatiebekostiging hoger onderwijs over realisatie van de plannen in het tijdvak 2013 tot en met 2015 en de daarbij in het vooruitzicht gestelde resultaten, voor zover die betrekking hebben op onderwijskwaliteit en studiesucces. Een instelling voor hoger onderwijs verstrekt tevens:
 - a. voor de verplichte indicatoren voor kwaliteit en studiesucces: de nulmeting, de ambitie zoals geformuleerd in de prestatieafspraken en het realisatiecijfer in 2015; en
 - b. een overzicht van de door de instelling gehanteerde definities, omschrijvingen en methoden voor de verplichte indicatoren voor onderwijskwaliteit en studiesucces bij de meting van de realisatiecijfers in 2015.

6. Een bekostigde instelling voor hoger onderwijs dan wel een bekostigde instelling als bedoeld in artikel 1.1.1 onder b van de Wet educatie en beroepsonderwijs, verantwoordt zich in het bestuursverslag over het gevoerde beleid, zoals aangegeven in de notities:
- Helderheid in de bekostiging van het hoger onderwijs (bijlage bij Kamerstukken II 2003-2004, 28 817, nr. 5 / Gele katern 2004, nr. 2, pag. 23),
 - Aanvulling op de notitie Helderheid in de bekostiging van het hoger onderwijs (Bijlage bij Kamerstukken 2004/05, 28 248, nr. 72),
 - Helderheid in de bekostiging van het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie (Bijlage bij Kamerstukken 2004/05, 28 248, nr. 72), en
 - Brief van 20 juli 2005, Kamerstukken II 2003/04, 28 248, nr. 84..

Artikel 5. Aanleveren gegevens

- Het bevoegd gezag levert de jaarverslaggeving, bestaande uit het bestuursverslag en de jaarrekening, in schriftelijke vorm aan bij de Dienst Uitvoering Onderwijs.
- De aanlevering van gegevens uit de jaarrekening en de gegevens, bedoeld in artikel 3, onder j, geschiedt met gebruikmaking van een daartoe ingericht instrument dan wel met gebruikmaking van instrumenten die op overeenkomstige wijze gegevens genereren.

Artikel 6. Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking per 1 januari 2008.

Artikel 7. Citeertitel

Deze regeling wordt aangehaald als: Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Deze regeling zal met de toelichting en de bijlage in de Staatscourant worden geplaatst en bekendgemaakt op de internetsite van de Centrale Financiën Instellingen, agentschap van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R.H.A. Plasterk

Bijlage 0: Behorende bij artikel 3, onderdeel E1, van de regeling:

**Modelmatige weergave rapportage gegevens volgens Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
Dit model bevat een samenvatting op hoofdlijnen van de regelgeving WNT;
de regelgeving zelf is leidend.
Het model is opgenomen in de bijlage van hoofdstuk 8 van deze brochure.**

**Bijlage 1: FSR bijlage behorende bij artikel 3 i:
deze is opgenomen in hoofdstuk 8 van deze brochure**

Bijlage 2

Overzicht vergoedingen aan en declaraties van bestuurders voor instellingen als bedoeld in artikel 4, derde lid

Naam individuele bestuurder	Naam individuele bestuurder	Naam individuele bestuurder
Representatiekosten		
Reiskosten binnenland		
Reiskosten buitenland		
Overige kosten		
Totaal		

Bijlage 3: bij artikel 4, vierde lid

Set gegevens voor de continuïteitsparagraaf

Gegevens voor de continuïteitsparagraaf, zoals bedoeld in artikel 4. Deze gelden voor alle instellingen die de jaarverslaggeving opstellen op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en voor zover van toepassing.

A. Gegevensset

A1. In het onderdeel Continuïteitsparagraaf van het bestuursverslag worden de navolgende kengetallen over het verslagjaar en de drie daaropvolgende jaren, aangeduid met respectievelijk T+1, T+2 en T+3 opgenomen:

Deze kengetallen worden voorzien van een toelichting waarin het bestuur aangeeft welke belangrijke ontwikkelingen zij verwacht.

Aantallen leerlingen/deelnemers/studenten

De opgave betreft de stand per 31 december of de laatst bekende stand. De prognoses voor de jaren volgend op het verslagjaar zijn in lijn met de opgave ultimo verslagjaar.

Deze kengetallen worden voorzien van een toelichting waarin het bestuur aangeeft welke belangrijke ontwikkelingen zij verwacht.

Personele bezetting in FTE

- Bestuur / Management
- Personeel primair proces / docerend personeel
- ondersteunend personeel / overige medewerkers

Voor deze opgave geldt dat wordt aangesloten bij de voor de betreffende sector gebruikelijke weergave van formatiegegevens. Een nadere uitsplitsing of onderverdeling in categorieën wordt niet verlangd. Het betreft personeel met een vast of tijdelijk dienstverband.

A2. In het onderdeel Continuïteitsparagraaf van het bestuursverslag wordt een **meerjarenbegroting** opgenomen op het niveau dat overeenkomt met het niveau waarop de jaarrekening wordt opgesteld, met de navolgende posten. Deze meerjarenbegroting is gebaseerd op de standaardindeling van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en omvat de cijfers van het verslagjaar en voorts de drie jaren volgende op het verslagjaar, aangeduid met T+1, T+2 en T+3.

Balans

Met onderverdeling naar VASTE ACTIVA (uitgesplitst naar Immateriële VA, Materiële VA en Financiële VA), VLOTTENDE ACTIVA, (uitgesplitst naar Voorraden, Vorderingen, Kortlopende effecten en Liquide middelen), EIGEN VERMOGEN (uitgesplitst naar Algemene reserve, Bestemmingsreserves en Overige reserves en fondsen, VOORZIENINGEN, LANGLOPENDE SCHULDEN en KORTLOPENDE SCHULDEN

Staat / Raming van Baten en Lasten

De BATEN, uitgesplitst naar Rijksbijdrage, Overige overheidsbijdragen en subsidies, college-, cursus- en/of examengelden, Baten in opdracht van derden en Overige baten.

De LASTEN, uitgesplitst naar Personeelslasten, Afschrijvingen, Huisvestingslasten en Overige lasten.

Het Saldo Baten en lasten uit de gewone bedrijfsvoering, Saldo baten en lasten uit de financiële bedrijfsvoering, Saldo buitengewone baten en lasten.

Totaal resultaat

Toelichting

In een nadere toelichting bij de posten geeft het bestuur aan welke belangrijke ontwikkelingen zij verwacht. Het gaat daarbij met name om

- belangrijke ontwikkelingen in de baten en lasten, mede op basis van de verwachte ontwikkeling van kengetallen en bekostigingsvariabelen
- het huisvestingsbeleid (eigendom en huur, doordecentralisatie, voorgenomen bouwprojecten en andere bouwkundige investeringen) en de financiering daarvan
- de overige voorgenomen investeringen en projecten
- de ontwikkelingen rond contractactiviteiten en zogeheten derde geldstroomactiviteiten
- verwachte mutaties in reserves (onderscheiden naar de algemene reserves, de bestemmingsreserves, en overige reserves en fondsen) en voorzieningen.

B. Overige rapportages

B1. Rapportage aanwezigheid en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem.

In dit onderdeel geeft het bestuur aan op welke wijze het interne risicobeheersingssysteem is ingericht en hoe dit in de praktijk functioneert. Daarbij wordt aangegeven welke resultaten hiermee zijn bereikt en welke aanpassingen eventueel worden doorgevoerd in de komende jaren.

B2. Beschrijving van de belangrijkste risico's en onzekerheden

Het bestuur geeft aan voor welke risico's en onzekerheden zij zich in de komende jaren ziet geplaatst en op welke wijze zij passende maatregelen treft om aan deze risico's en onzekerheden het hoofd te bieden. Waar nodig en relevant wordt dit aangevuld met een cijfermatige toelichting.

B3. Rapportage toezichhoudend orgaan.

In deze rapportage geeft het toezichhoudend orgaan aan op welke wijze zij het bestuur ondersteunt en/of adviseert over de beleidsvraagstukken en de financiële problematiek.

Bijlage 7b RJ66o Onderwijsinstellingen

Versie najaar 2015

66o Onderwijsinstellingen

66o.1 Inleiding

101 Dit hoofdstuk heeft betrekking op de onderwijsinstelling waarop de Regeling jaarverslaggeving Onderwijs (Rjo) van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) van toepassing is. De Rjo regelt de jaarverslaggeving van onderwijsinstellingen over boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2008. De Rjo is gebaseerd op de Wet op het primair onderwijs (WPO), Wet op de expertisecentra (WEC), Wet op het voortgezet onderwijs (WVO), Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) en de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) die de Minister van OCW de mogelijkheid geeft nadere regels te stellen voor de verantwoording van instellingen die vallen onder de genoemde wetten. Dit hoofdstuk is eveneens van toepassing op alle door de Minister van Economische Zaken (EZ) op basis van de onderwijswetgeving regulier bekostigde instellingen voor onderwijs.

102 Op grond van artikel 2 Rjo is Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek van overeenkomstige toepassing op de jaarverslaggeving van onderwijsinstellingen, met uitzondering van de afdelingen 1, 11 en 12, een en ander voor zover in de Rjo niet anders is bepaald. Op grond van artikel 3 Rjo richt de onderwijsinstelling in afwijking van of in aanvulling op Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek de jaarverslaggeving in overeenkomstig de richtlijnen, in het bijzonder de hoofdstukken 400, 640 en 660.

103 Op grond van artikel 3, lid d. Rjo stelt het bevoegd gezag dat de onderwijsinstelling in stand houdt de jaarverslaggeving op. Voor de definitie van bevoegd gezag wordt verwezen naar artikel 1 letter b van de Rjo.

104 Op grond van artikel 3, lid j. Rjo stelt het bevoegd gezag de jaarverslaggeving per instelling op, als een bevoegd gezag meer dan één instelling als bedoeld in artikel 1.1.1, onder b, van de Wet educatie en beroepsonderwijs, een kenniscentrum als bedoeld in artikel 1.1.1, onder b1 van de Wet educatie en beroepsonderwijs of meer dan één instelling voor hoger onderwijs als bedoeld in artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in stand houdt.

105 Het is de onderwijsinstelling niet toegestaan de jaarrekening op te stellen volgens de door de International Accounting Standards Board vastgestelde en de door de Europese Commissie goedgekeurde standaarden (artikel 3, lid m Rjo).

Definities

106 De volgende begrippen worden in dit hoofdstuk gebruikt. Deze begrippen zijn ontleend aan de Rjo. De betekenis van deze begrippen is omschreven in hoofdstuk 940 Begrippen:

- onderwijsinstelling;
- onderwijssector;
- jaarverslaggeving van onderwijsinstellingen;
- publieke middelen;
- private middelen;
- overheid;
- overige OCW-subsidies;

- plandocument; en
- werkplaatsfunctie.

Geldeenheid, taal en boekjaar

107 De onderwijsinstelling stelt de jaarrekening en het bestuursverslag op in de Nederlandse taal en in euro's uitgedrukt. Hetzelfde geldt voor de gepubliceerde jaarrekening en bestuursverslag. Het verslagjaar is volgens artikel 3, lid c. Rjo altijd gelijk aan het kalenderjaar.

660.2 Verwerking en waardering

Vordering VO instelling op Minister OC&W

201 Voor de onderwijsinstelling vallende onder de WVO is het op basis van artikel 5 van de Regeling 'Onvoorziene gevallen bij invoering vereenvoudiging bekostiging voortgezet onderwijs' (kenmerk: WJZ-2005/54063802) toegestaan een vordering op te nemen op de Minister van OCW.

De onderwijsinstelling heeft daarmee de keuze om een vordering op te nemen dan wel een niet in de balans opgenomen actief. **De onderwijsinstelling dient de omvang van de post en de wijze van verwerking in de jaarrekening toe te lichten.**

Rijksbijdrage

202 De onderwijsinstelling dient de ontvangen jaarlijkse normatieve rijksbijdrage (lump sum) in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft volledig te verwerken als bate in de staat van baten en lasten.

Personeelsbeloningen

203 In aanvulling op hoofdstuk 271 Personeelsbeloningen van de richtlijnen verantwoordt de onderwijsinstelling de lasten op basis van de BAPO en de SOP, overeenkomstig paragraaf 2, alinea 204, van dat hoofdstuk, in de staat van baten en lasten als periodelasten (art. 4 lid 1 Rjo).

NB: Artikel RJ660.203 wordt nog aangepast als gevolg van de recente bijstelling van artikel 4 uit de Rjo. De aangepaste Rjo is reeds in deze bijgestelde brochure opgenomen.

660.3 Presentatie

Modellen

301 Op grond van artikel 3, lid g van de Rjo stelt de onderwijsinstelling de balans en de staat van baten en lasten op overeenkomstig de modellen in de bijlage van dit hoofdstuk.

Vorderingen op en schulden aan verbonden partijen

302 De onderwijsinstelling dient de vorderingen op (en schulden aan) overige verbonden partijen, zoals stichtingen en verenigingen, afzonderlijk onder de vorderingen respectievelijk schulden te presenteren.

Eigen vermogen

303 De onderwijsinstelling dient het eigen vermogen en daarin opgenomen delen te segmenteren naar publieke en private middelen overeenkomstig model D in de bijlage van dit hoofdstuk. Tenzij de onderwijsinstelling de private herkomst ervan kan aantonen, dient zij de afzonderlijke delen van het eigen vermogen als publieke middelen te verantwoorden.

Rijksbijdrage

304 De onderwijsinstelling dient de rijksbijdragen van de Minister van OCW en de minister van EZ afzonderlijk te presenteren.

Gesegmenteerde informatie

305 Op grond van artikel 3, lid h Rjo segmenteert de onderwijsinstelling in de toelichting

van de geconsolideerde jaarverslaggeving, de balans en de staat van baten en lasten zodanig dat inzicht ontstaat in de onderscheiden posten uit de geconsolideerde jaarrekening op het instandhoudingsniveau.

306 Voor de bepaling van de operationele segmenten dient aansluiting te worden gezocht bij het bedrijfsproces, zoals de te onderscheiden onderwijssectoren en overige activiteiten van de onderwijsinstelling.

307 In de toelichting van de staat van baten en lasten dient een staat van baten en lasten conform model B van de bijlage in dit hoofdstuk te worden opgenomen van ieder van de operationele segmenten van de onderwijsinstelling. Hierbij dient een cijfermatige aansluiting te worden opgenomen van het resultaat volgens deze staten van baten en lasten met het totale resultaat van de rechtspersoon.

In de jaarrekening dient te worden toegelicht welke grondslagen gehanteerd zijn voor de indeling in operationele segmenten. De onderwijsinstelling dient een bestendige gedragslijn aan te houden ten aanzien van de gehanteerde criteria voor de segmentering; slechts wegens gegronde redenen kan de grondslag voor segmentering worden gewijzigd. De wijzigingen en de redenen dienen te worden toegelicht; de vergelijkende cijfers over voorafgaande boekjaren dienen te worden aangepast aan de nieuwe criteria.

Begroting en vergelijkende cijfers

308 De onderwijsinstelling dient, op grond van alinea 305 van hoofdstuk 640 Organisaties-zonder-winststreven, in de staat van baten en lasten de begrotingscijfers van het boekjaar op te nemen en in de toelichting de verschillen tussen de begroting en de werkelijke cijfers te analyseren.

309 Voor zover het inzicht dit vereist dient de onderwijsinstelling in de toelichting de verschillen tussen de werkelijke cijfers en de cijfers van het voorgaande verslagjaar te analyseren.

660.4 Toelichting

Verbonden partijen

401 De onderwijsinstelling dient in de toelichting ten aanzien van verbonden partijen, waaronder verbonden verenigingen en stichtingen, aanvullend op te nemen:

- naam en statutaire zetel;
- rechtsvorm;
- de belangrijkste activiteiten, te onderscheiden in: contractonderzoek, onroerende zaken en overige;

Voor verbonden stichtingen en verenigingen waarover beslissende zeggenschap aanwezig is, dient de onderwijsinstelling in ieder geval aanvullend de volgende informatie op te nemen:

- het bedrag van het eigen vermogen, het resultaat en de omzet volgens de laatst vastgestelde jaarrekening onder vermelding van het jaar waarop deze betrekking heeft; en
- of de onderwijsinstelling wel of niet heeft verklaard zich hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor de uit rechtshandelingen van de stichting of vereniging voortvloeiende schulden.

Eigen vermogen

402 De onderwijsinstelling vermeldt de bijzondere statutaire bepalingen voor de posten van het eigen vermogen.

Overlopende passiva, aanvullende subsidies van OCW en EZ

403 De onderwijsinstelling specificeert de door de Minister van OCW en de Minister van EZ verstrekte overige subsidies op grond van de Regeling OCW-subsidies (ROS, art. 18 en 19) overeenkomstig model G van de bijlage. De onderwijsinstelling verantwoordt subsidies die op grond van artikel 13 lid 2 a ROS worden verstrekt volgens model G onderdeel G1. Subsidies die op grond van ROS artikel 13 lid 2 b worden verstrekt worden verantwoordt volgens model G onderdeel G2.

Indien subsidie wordt verstrekt tot een bedrag van € 25.000 vindt geen afzonderlijke verantwoording plaats volgens model G.

Indien subsidie van meer dan € 25.000 is verkregen waarbij:

- het eventueel niet aangewende deel van de subsidie, op grond van de toepasselijke Ministeriële regeling of beschikking kan worden besteed aan andere activiteiten waarvoor bekostiging wordt verstrekt (mits de activiteiten volledig zijn uitgevoerd); en
- is bepaald dat een prestatieverklaring moet worden afgegeven geschiedt de verantwoording volgens model G onderdeel G1.

Indien de verkregen subsidie € 125.000 of meer bedraagt en deze wordt verstrekt voor activiteiten waarbij de subsidie uitsluitend mag worden aangewend voor die activiteiten, geschiedt de verantwoording in onderdeel G2 van model G, waarbij tevens de eventueel te verrekenen bedragen worden vermeld. De verwerking van niet-bestede middelen geschiedt in dat geval in de jaarrekening van het laatste jaar van besteding.

De door de Minister van EZ bekostigde instellingen voor onderwijs nemen alle van de Minister van EZ ontvangen gelden in aanvulling op de normatieve rijksbijdrage (lump sum) op in model G.

Subsidiebat en bijdragen

404 In aanvulling op hoofdstuk 640 Organisaties-zonder-winststreven, alinea 409 dient de onderwijsinstelling in de toelichting op de staat van baten en lasten voor de verkregen subsidies en bijdragen in ieder geval internationale organisaties, nationale overheden (inclusief, maar afzonderlijk zichtbaar, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW)), overige non-profit organisaties en bedrijven als hoofdgroepen te onderscheiden.

405 De in hoofdstuk 640 Organisaties-zonder-winststreven, alinea 411 opgenomen toelichtingsvereiste om eventuele subsidievoorwaarden te vermelden geldt alleen voor belangrijke subsidievoorwaarden.

Bezoldigingen

406 De toelichtingsvereisten van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector zijn nader uiteengezet in paragraaf 7 van hoofdstuk 271 Personeelsbeloningen. Deze paragraaf is van overeenkomstige toepassing.

De onderwijsinstelling vermeldt de gegevens over de bezoldiging en dergelijke van (gewezen) bestuurders en van (gewezen) toezichthouders en overige functionarissen in overeenstemming met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector. Daartoe dient bijlage F van dit hoofdstuk.

Op basis van een wijziging in de Rjo is art. 383c van Titel 9 Boek 2 BW niet meer van toepassing.

Kosten eigen organisatie

407 De onderwijsinstelling waarvan een deel van de activiteiten bestaat uit het verstrekken van subsidies aan andere organisaties wordt aanbevolen inzage te verstrekken in de kosten van de eigen organisatie.

Resultaat bestemming

408 De opgave van de verwerking van het batig of nadelig saldo, of, zolang deze niet vaststaat, het voorstel daartoe, wordt vermeld in de toelichting dan wel in een afzonderlijk overzicht onder de staat van baten en lasten.

409 De onderwijsinstelling die in meer dan één onderwijssector activiteiten ontplooit, dient de resultaatbestemming te segmenteren naar operationele segmenten.

660.5 Bijzondere onderwerpen

De invloed van de grootte van de rechtspersoon

501 Op grond van artikel 2 van de Rjo zijn de vrijstellingen van afdeling 11 van Titel 9 Boek 2 BW voor de kleine en middelgrote instelling niet van toepassing.

Consolidatieplicht

502 De consolidatieplicht rust op het groepshoofd. Het groepshoofd is de rechtspersoon die de centrale leiding heeft over de groep en het beleid van de groep bepaalt. In sommige gevallen is geen sprake van één groepshoofd, bijvoorbeeld als twee stichtingen zich door een personele unie in het bestuur en toezicht tot een groep verbonden hebben. Wanneer één groepshoofd ontbreekt, wijst de centrale leiding een bevoegd gezag aan dat de geconsolideerde jaarrekening opstelt.

Consolidatie

503 Het bevoegd gezag van een onderwijsinstelling die aan het hoofd staat van een groep, stelt een geconsolideerde jaarrekening op, waarin de eigen financiële gegevens zijn opgenomen met die van de dochtermaatschappijen in de groep, de andere groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover de onderwijsinstelling een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft.

Bij nevengeschikte organisaties, bijvoorbeeld als twee stichtingen door een personele unie in het bestuur en toezicht verbonden zijn, kan onder omstandigheden een groepsrelatie bestaan. Voor de vaststelling hiervan is bepalend of de (beleidsafhankelijke) entiteit voldoet aan de criteria voor het zijn van groepsmaatschappij van de (beleidsbepalende) entiteit, zoals opgenomen in alinea 201 tot en met 204 van hoofdstuk 217 Consolidatie. Voor de beoordeling of sprake is van een groepsrelatie tussen stichtingen en verenigingen wordt verwezen naar alinea 501 tot en met 504 van hoofdstuk 640 Organisaties-zonderwinststreven.

Wanneer geen sprake is van een groepsrelatie, kan desalniettemin sprake zijn van een joint venture of een verbonden partij.

Kasstroomoverzicht

504 De onderwijsinstelling neemt op grond van art. 3 lid g. Rjo in de jaarrekening naast de balans en de staat van baten en lasten een kasstroomoverzicht op. De onderwijsinstelling richt het kasstroomoverzicht in overeenkomstig model C van de bijlage. Op het kasstroomoverzicht is hoofdstuk 360 Het kasstroomoverzicht van overeenkomstige toepassing.

Universiteit met universitair medisch centrum

505 De universiteit met een medisch centrum ontvangt via de rijksbijdrage een vergoeding voor het medisch centrum. Voor zover deze vergoeding betrekking heeft op de werkplaatsfunctie van het medisch centrum is de universiteit slechts agent (en niet principaal). Dit deel van de rijksbijdrage komt derhalve niet in de staat van baten en lasten van de universiteit tot uitdrukking. **De universiteit dient de overdracht aan het medisch centrum van het bedrag van de rijksbijdrage voor de werkplaatsfunctie in de toelichting zichtbaar in mindering op de baten uit rijksbijdragen te verwerken.** De medische faculteit neemt vervolgens in de toelichting bij de jaarrekening een verantwoording op overeenkomstig hoofdstuk 655.508, 509 en 510.

506 **De onderwijsinstelling dient baten uit Onderwijs en Onderzoek (O en O-gelden), de daaraan toe te rekenen lasten van de facultaire taken, alsmede de baten en lasten van de O en O-satellietorganisaties van de medische centra in de geconsolideerde jaarrekening te verwerken (afhankelijk van de specifieke feiten en omstandigheden via consolidatie of combinatie).**

Openbaarmaking financiële gegevens

507 De onderwijsinstelling maakt op grond van artikel 5 Rjo haar jaarverslaggeving openbaar door deponering in schriftelijke en elektronische vorm bij Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) voor 1 juli van het jaar volgend op het verslagjaar. Bij andere vormen van openbaarmaking van aan de jaarrekening ontleende financiële gegevens wordt verwezen naar de jaarverslaggeving die ingevolge de wettelijke bepalingen is gedeponerd bij DUO.

Overige gegevens

508 De voorschriften in hoofdstuk 410 Overige gegevens dienen overeenkomstig te worden toegepast.

509 De opgave van de verwerking van het batig of nadelig saldo, of, zolang deze niet vaststaat, het voorstel daartoe, wordt vermeld onder de overige gegevens dan wel in een afzonderlijk overzicht onder de staat van baten en lasten.

510 De onderwijsinstelling die in meer dan één onderwijssector activiteiten ontplooit, dient de resultaatbestemming te segmenteren naar operationele segmenten.

bestuursverslag

511 De in alinea 102 van hoofdstuk 400 bestuursverslag vermelde vrijstelling van het opmaken van een bestuursverslag voor kleine rechtspersonen is niet van toepassing op onderwijsinstellingen. De in alinea 113 van hoofdstuk 400 bestuursverslag vermelde vrijstelling van de verplichting om in het bestuursverslag aandacht te besteden aan niet-financiële prestatie-indicatoren is evenmin van toepassing op onderwijsinstellingen.

512 Op grond van artikel 4, lid 4 Rjo rapporteert het bevoegd gezag, met gebruikmaking van de in bijlage I van dit hoofdstuk opgenomen set gegevens en de daarbij behorende toelichting, over de resultaten van het financiële beleid over het verslagjaar. Daarnaast rapporteert het bevoegd gezag – in meerjarenperspectief over de drie verslagjaren volgend op het verslagjaar. Deze rapportage betreft onder meer het risicomanagement en het interne toezicht. *Belangrijke ontwikkelingen dienen te worden toegelicht.*

513 Bij de nadere invulling van de informatieverstrekking volgt de onderwijsinstelling artikel 2:391 BW, hoofdstuk 400 bestuursverslag, de Rjo en de nadere bepalingen in dit hoofdstuk. De in hoofdstuk 400 bestuursverslag, alinea 108 en alinea 109 weergegeven onderwerpen worden als noodzakelijk verondersteld voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten en de positie van de rechtspersonen en groepsmaatschappijen. Op grond van alinea 110 van hoofdstuk 400 bestuursverslag, vermeldt de onderwijsinstelling belangrijke afwijkingen van in het voorgaande bestuursverslag genoemde

trendmatige ontwikkelingen.

514 *Het bestuursverslag geeft een zo volledig mogelijk beeld van alle van invloed zijnde interne en externe ontwikkelingen. In aanvulling op alinea 108 van hoofdstuk 400 bestuursverslag en alinea 512 tot en met 519 van hoofdstuk 640 Organisaties-zonder-winststreven dient het bestuursverslag, voor zover van toepassing, ten minste aandacht te besteden aan zaken met een behoorlijke personele betekenis, onderwijsprestaties, onderwijskundige en onderwijsprogrammatische zaken, ontwikkelingen als gevolg van de interne en externe kwaliteitszorg, ontwikkelingen bij of in de relatie met verbonden partijen (waaronder samenwerkingsverbanden), governance ontwikkelingen, zaken met een politieke (overheidsprioriteiten) of maatschappelijke impact, over het gevoerde beleid gericht op beheersing van uitgaven inzake uitkeringen na ontslag en de afhandeling van klachten. Wanneer de onderwijsinstelling in meer dan één onderwijssector activiteiten ontplooit, dient de informatie in het bestuursverslag te worden gesegmenteerd naar operationele segmenten.*

515 Op basis van de Regeling beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek doet de onderwijsinstelling ten minste verslag van:

- het beleid en de uitvoering ten aanzien van het beleggen en belenen;
- de soorten en omvang van de beleggingen en beleningen;
- de looptijden van de beleggingen en beleningen.

516 Verantwoording naar alle belanghebbenden (horizontale verantwoording) wordt als een belangrijk element beschouwd in het bestuursverslag van onderwijsinstellingen. In dit kader wordt verwezen naar hoofdstuk 400 bestuursverslag, alinea 120 om verslag te doen van de dialoog met belanghebbenden.

De ontwikkelingen en activiteiten zoals bedoeld in alinea 514 worden beschreven op het niveau van de organisatorische eenheden die voor de gebruikers, waaronder leerlingen en studenten, herkenbaar zijn. Dat betekent dat de informatie naar gelang de behoefte van de belanghebbenden gesegmenteerd wordt naar geografisch gescheiden eenheden (vestigingen) en naar qua inhoud gescheiden eenheden (veelal opleidingen of groepen van verwante opleidingen). De mate van aandacht die er in het jaarverslag aan wordt besteed is afhankelijk van de ontwikkelingen en risico's die er in de gescheiden eenheden aanwezig zijn.

517 Op grond van artikel 4, lid 2 Rjo neemt de onderwijsinstelling in het bestuursverslag op hoeveel studenten zij financiële ondersteuning heeft verleend uit het profileringsfonds, zoals bedoeld in art. 7.51 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. De onderwijsinstelling splitst deze informatie uit naar EER-studenten en niet EER-studenten. Tevens geeft de onderwijsinstelling aan wat de hoogte is van de uitgaven samenhangend met het profileringsfonds.

518 Op grond van artikel 4, lid 3 Rjo neemt de onderwijsinstelling voor hoger onderwijs, als bedoeld in artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, in het bestuursverslag een overzicht op van de vergoedingen aan en de declaraties van de individuele bestuurders volgens het model conform bijlage H in dit hoofdstuk.

519 Op grond van artikel 3, lid f. Rjo wordt aan het bestuursverslag een verslag van de raad van toezicht of een vergelijkbare interne toezichthouder toegevoegd, waarin deze verantwoording aflegt over zijn handelen en van de resultaten die dat handelen heeft opgeleverd tenzij de onderwijsinstelling geen interne toezichthouder heeft.

Attentie:

Alle geldende modellen behorende bij RJ 660 (bijlagen) zijn opgenomen in hoofdstuk 8 van deze brochure.

Bijlage 7c Regeling Beleggen en Belenen

Attentie: Onderstaand treft u de tekst aan van de Regeling beleggen en belenen, gevolgd door de Kamerbrief derivaten. Er wordt gewerkt aan een bijstelling. De nieuwe regeling beleggen en belenen en derivaten. Daarin wordt een aantal zaken geactualiseerd en nader verduidelijkt. Hoewel de strekking van de regeling niet sterk is veranderd, zijn er toch meer concrete voorwaarden gesteld. Voor de bestaande constructies is overgangsrecht bepaald.

Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 16 september 2009, nr. FEZ/CC/150185, houdende regels voor beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek (Regeling beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek 2010)

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

handelende in overeenstemming met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

gelet op artikel 148 van de Wet op het primair onderwijs, artikel 143 van de Wet op de expertisecentra, artikel 99 van de Wet op het voortgezet onderwijs, artikel 2.5.3, tweede lid en artikel 2.5.10 van de Wet educatie en beroepsonderwijs, artikel 2.9, eerste lid, van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, en artikel 22 van de TNO-wet.

Besluit:

Artikel 1. Begripsbepalingen

In deze regeling wordt verstaan onder:

derivaat: contract met betrekking tot een transactie gericht op het beperken van financiële risico's, waarin is bepaald dat het moment waarop deze transactie zal of kan plaatsvinden afhankelijk is van bepaalde voorwaarden en dat de waarde van deze transactie afhankelijk is van één of meer onderliggende activa, referentieprijzen of indices;

financiële onderneming: onderneming als bedoeld in de Wet op het financieel toezicht die het bedrijf van kredietinstelling mag uitoefenen, beleggingsdiensten mag verlenen, beleggingsinstellingen mag beheren, rechten van deelneming in een beleggingsmaatschappij mag aanbieden, of het bedrijf van verzekeraar mag uitoefenen;

instelling: door de Minister bekostigde onderwijsaanbieder als bedoeld in artikel 1 van de Wet op het primair onderwijs, artikel 1 en artikel 28b van de Wet op de expertisecentra, artikel 1 van de Wet op het voortgezet onderwijs, met uitzondering van de onderwijsaanbieders, bedoeld in titel II, afdeling II van die wet, artikel 1.1.1 onder b van de Wet educatie en beroepsonderwijs, artikel 1.8 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en artikel 1, onder c, van de TNO-wet en niet aangewezen op grond van artikel 45, eerste of derde lid van de Comptabiliteitswet 2001;

jaarverslaggeving: verantwoording van de instelling conform Titel 9 van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek die minimaal bestaat uit het bestuursverslag en de jaarrekening, voor het onderwijs het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens, bedoeld in artikel 1 onder c. van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs;

kasstroomprognose: liquiditeitsplanning voor de korte termijn en de financieringsplanning

voor de lange termijn;

lidstaat: staat die lid is van de Europese Unie of een andere staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte - Noorwegen, IJsland en Liechtenstein - en ten minste beschikt over een AA-rating afgegeven door ten minste twee ratingbureaus;

Minister: Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en voor zover het onderwijs en onderzoek betreft op het gebied van de landbouw en de natuurlijke omgeving de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

overige middelen: alle gelden waarover een instelling beschikt, niet zijnde publieke middelen en voor zover niet op een adequate wijze afgescheiden van de publieke middelen;

publieke middelen: gelden verkregen ten laste van de rijksbegroting of anderszins uit hoofde van bij of krachtens de wet ingestelde heffingen verkregen gelden, alsmede de opbrengsten daarvan, waarover een instelling de beschikking heeft gekregen om de wettelijke taak te verrichten;

rating: taxatie van de kredietwaardigheid van een financiële onderneming of een land;

ratingbureau: bureau dat de kredietwaardigheid van financiële ondernemingen en landen taxeert;

solvabiliteitsratio: het in een lidstaat voorgeschreven minimumniveau aansprakelijk vermogen van een financiële onderneming tegenover aangehouden naar risicograad gewogen activa;

waardepapieren: documenten met een geldwaarde, zoals een bewijs van een aandeel of obligatie of een derivaat.

Artikel 2. Jaarverslaggeving

Instellingen doen jaarlijks in de jaarverslaggeving ten aanzien van de publieke middelen ten minste verslag van:

- a. het beleid en de uitvoering ten aanzien van het beleggen en belenen;
- b. de soorten en omvang van de beleggingen en beleningen;
- c. de looptijden van de beleggingen en beleningen.

Artikel 3. Verplichtingen bij beleggen en belenen

1. Instellingen leggen de hoofdlijnen van de op het beleggen en belenen betrekking hebbende administratieve organisatie en interne controle vast, waaronder in ieder geval wordt begrepen de verdeling van taken en bevoegdheden, de voor de instelling toegestane beleggings- en beleningsvormen, de bijbehorende informatievoorziening minimaal bestaande uit een kasstroomprognose, de verantwoordingsinformatie en de wijze waarop onderscheid wordt aangebracht tussen publieke middelen en overige middelen die niet op een adequate wijze afgescheiden zijn van de publieke middelen enerzijds en andere middelen anderzijds.
2. Instellingen beleggen en belenen hun niet voor lopende betalingen benodigde publieke en overige middelen:
 - a. in de vorm van waardepapieren waarvoor een solvabiliteitsratio van 0 procent geldt;
 - b. al dan niet tegen waardepapieren bij financiële ondernemingen in lidstaten in vormen

- waarvan de hoofdsom bij opname intact is;
- c. bij financiële ondernemingen in lidstaten in de vorm van derivaten.
3. De ratingeisen voor de beleggings- en beleningsvormen waarbij de hoofdsom bij opname intact is zijn als volgt afhankelijk van de looptijd van die vormen:
- a. beleggings- en beleningsvormen voor een periode tot en met drie maanden mogen worden betrokken van financiële ondernemingen die aantonen dat ze voor henzelf of voor de door hen uitgegeven waardepapieren beschikken over minstens een A-rating, afgegeven door minstens twee ratingbureaus.
- b. beleggings- en beleningsvormen voor een periode van meer dan drie maanden mogen worden betrokken van financiële ondernemingen die aantonen dat ze voor henzelf of voor de door hen uitgegeven waardepapieren beschikken over minstens een AA-minusrating afgegeven door minstens twee ratingbureaus.
4. Op derivaten zijn de in het derde lid, onder b, bedoelde ratingeisen van toepassing, tenzij de derivaten zijn afgesloten op een geregementeerde markt in de Europese Economische Ruimte, bedoeld in Richtlijn 93/22/EEG van de Raad van 10 mei 1993 betreffende het verrichten van diensten op het gebied van beleggingen in effecten bij een in deze Richtlijn bedoelde financiële onderneming. Een wijziging van deze Richtlijn gaat voor de toepassing van deze regeling gelden met ingang van de dag waarop aan de betrokken wijzigingsrichtlijn uitvoering moet zijn gegeven.
5. Het tweede, derde en vierde lid hebben betrekking op beleggingen en beleningen die na de datum van inwerkingtreden nieuw worden verworven, respectievelijk gesloten.

Artikel 4. Intrekking andere regeling(en)

De Regeling beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek wordt ingetrokken.

Artikel 5. Inwerkingtreding

Deze regeling treedt in werking met ingang van 1 januari 2010.

Artikel 6. Citeertitel

Deze regeling wordt aangehaald als: Regeling beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek 2010.

Deze regeling zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. R.H.A. Plasterk

Toelichting

Algemeen

Naar aanleiding van de recente problemen met beleggingen bij onder meer IJslandse banken zijn per 6 april 2009 aanpassingen doorgevoerd in de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo). De Ruddo geeft beleggingsregels voor decentrale overheden en voor de rechtspersonen met een wettelijke taak die zijn aangewezen voor risico-arm kasbeheer op grond van artikel 45, tweede of derde lid van de Comptabiliteitswet 2001. Voor OCW gaat het daarbij om de verzelfstandigde rijksmusea

voor zover deze geen gebruik maken van de mogelijkheid voor geïntegreerd middelenbeheer bij 's Rijks Schatkist op grond van artikel 45, eerste of derde lid, Comptabiliteitswet 2001. En voor LNV gaat het daarbij voornamelijk om keuringsdiensten c.a..

De beleggingsregels voor instellingen voor onderwijs en onderzoek zijn opgenomen in de in 2001 in het leven geroepen Regeling beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek (BenB). Met BenB wordt voor onderwijs en onderzoek het zelfde doel beoogd als met de Ruddo voor openbare lichamen. Omdat geen verschillen zijn beoogd tussen de Ruddo en BenB, wordt voor zo ver van toepassing BenB weer in overeenstemming gebracht met de Ruddo.

De strekking van BenB blijft ongewijzigd. Want de regeling formuleert voor de instellingen voor onderwijs en onderzoek voorzichtige, maatschappelijk aanvaardbare normen voor beleggen en belenen.

Wel worden de ratingeisen verhoogd van A tot AA voor de lidstaat van vestiging van de financiële onderneming waar wordt belegd en beleend en tot AA-minus voor de financiële onderneming waarvan beleggings- en beleningsvormen voor een periode van meer dan drie maanden worden betrokken.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt BenB te actualiseren. Met name is de verwijzing naar het declaratiestelsel geschrapt. Maar ook is rekening gehouden met het geïntegreerd middelenbeheer: voor instellingen die daaraan deelnemen geldt BenB namelijk niet.

Er is van afgezien kleinere subsidies voor andere instellingen op de terreinen onderwijs, onderzoek, cultuur en media, kinderopvang en emancipatie dan bedoeld in de Ruddo en BenB onder het bereik van BenB brengen. Dit gelet op de parallelle invoering van het kader financieel beheer rijkssubsidies, waarin centraal staan de uitgangspunten proportionaliteit, sturing op prestaties en hoofdlijnen, uniformering en vereenvoudiging, en verantwoord vertrouwen en risico-acceptatie.

Artikelsgewijs

Artikel 3, tweede lid

Artikel 3, tweede lid beperkt de mogelijkheden voor beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek tot de niet voor lopende betalingen benodigde middelen. Dus kunnen zij geen leningen aangaan - bijvoorbeeld voor de financiering van toekomstige investeringen - louter met het doel de aangetrokken middelen tegen een hoger rendement uit te zetten - zolang die leningen niet nodig zijn voor bedoelde investeringen -.

Daarbij mogen bedoelde middelen alleen worden belegd en beleend:

- in de vorm van waardepapieren waaraan een bancaire toezichthouder in de EER een solvabiliteitsratio van 0 procent heeft toegekend - dat zijn onder meer waardepapier, zoals obligaties uitgegeven of gegarandeerd door centrale overheden en decentrale overheden, voor zover daarmee gelijkgeschakeld, zoals door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw geborgde leningen van woningcorporaties -;
- in vormen waarbij de hoofdsom bij opname - dus ook op de vervaldag - intact is, zoals vastrentende waarden;
- in derivaten.

Tevens mogen bedoelde middelen alleen worden belegd en beleend bij financiële ondernemingen met een vergunning, gevestigd in een EU/EER-lidstaat met minstens een AA-rating. Uiteraard is deze eis niet van toepassing voor zo ver sprake is van waardepapieren met een solvabiliteitsratio van 0 procent. Bedoelde minimale landenrating hanteert ook de Nederlandse staat bij zijn tijdelijke uitzettingen.

De instellingen voor onderwijs en onderzoek moeten bij iedere transactie controleren of juiste en volledige informatie over ratings beschikbaar is.

In verband met de mogelijkheid van verlaging van de ratings is het wenselijk afspraken te maken met de tegenpartij waarin directe opeisbaarheid van de uitgezette middelen in die situatie wordt geregeld.

Artikel 3, derde lid

In het verlengde van artikel 3, tweede lid bepaalt artikel 3, derde lid dat beleggings- en beleningsvormen met een looptijd tot en met drie maanden kunnen worden betrokken van financiële ondernemingen met minstens een A-rating en dat de vormen met een langere looptijd kunnen worden betrokken van financiële ondernemingen met minstens een AA-minusrating.

De reden dat bij de ratingeisen voor financiële instellingen wordt gedifferentieerd naar looptijd is dat in de regel risico's toenemen naarmate uitzettingen langer uitstaan.

De instellingen voor onderwijs en onderzoek moeten bij iedere transactie controleren of juiste en volledige informatie over ratings beschikbaar is.

In verband met de mogelijkheid van verlaging van de ratings is het wenselijk afspraken te maken met de tegenpartij waarin directe opeisbaarheid van de uitgezette middelen in die situatie wordt geregeld.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. R.H.A. Plasterk

Bijlage 7d Kamerbrief derivaten

Ministerie van Financiën

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

Aan de voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Directie Begrotingszaken

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen

Ons kenmerk
BZ/2013/232M

Datum: 26 april 2013

Betreft: Derivaten in de (semi)publieke sector

In het regeerakkoord is opgenomen dat het "voor organisaties die (mede) met publiek geld zijn gefinancierd, verboden is om te speculeren met complexe financiële producten zoals derivaten. Verzekeren tegen renterisico's is wel toegestaan. Toezicht hierop vindt plaats bij de jaarlijkse accountantscontrole."¹.

In een aantal brieven van mijn collega's en mijzelf aan uw Kamer is inzage verschaft in de omvang van ingenomen derivatenposities in verschillende sectoren van de overheid. Daarnaast is aangegeven dat voorstellen voor nadere regelgeving worden voorbereid. Met deze brief informeer ik u over de voortgang en de huidige stand van zaken.

Bij de uitwerking van de voorstellen van het verbod op speculatie met derivaten is ervan uitgegaan dat er overkoepelend beleid wordt vastgesteld dat breed van toepassing is op alle sectoren binnen de overheid en dat tegelijkertijd ruimte biedt aan sectorspecifieke invulling, daar waar nodig. Het is mijn voornemen om dit overkoepelend beleid het karakter te geven van 'Kabinetbesluit'. Elke minister zal het overkoepelend beleid vervolgens vertalen in sectorale wet- of regelgeving. Ook kan een vakminister waar nodig aanvullende regels opstellen die specifiek zijn voor de eigen sector en die wel strenger, maar niet soepeler mogen zijn dan het overkoepelende beleid. Opgemerkt zij dat het overkoepelend beleid beoogt dat geschikte financiële derivaten op de juiste wijze en in verantwoorde mate worden ingezet, en niet dat derivatentransacties in beginsel onmogelijk worden gemaakt binnen de (semi)publieke sector.

Voor decentrale overheden geldt dat het overkoepelend beleid onderdeel zal zijn van het bestuurlijk overleg.

¹ Zie p.11 van het regeerakkoord "Bruggen Slaan" van kabinet-Rutte-Asscher

Zoals reeds opgemerkt is het mijn voornemen om het overkoepelend beleid te formuleren in een Kabinetsbesluit. Hieronder zal ik de hoofdkenmerken cq. uitgangspunten van het overkoepelend beleid kort toelichten. Een beperkt aantal punten zal nog nadere uitwerking vergen. Over de uitgangspunten in voorliggende brief wissel ik graag van gedachten met uw Kamer tijdens het eerder aangekondigde Kamerdebat over derivaten. Na de uitwerking van de openstaande punten, en de consultatie van uw Kamer, zullen de uitgangspunten gevat worden in het eerder genoemde Kabinetsbesluit, waarna sectorale uitwerking en vastlegging zal plaatsvinden. Op termijn kan het overkoepelend beleid gevat worden in (kader)wetgeving, indien blijkt dat dit een toegevoegde waarde heeft.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/ 2013/232M

Uitgangspunten overkoepelend beleid

Afbakening doelgroep

Het overkoepelend beleid geldt voor alle (semi)publieke instellingen, en niet-publieke instellingen die met publiek geld worden gefinancierd. De precieze afbakening van deze doelgroep is geen sinecure. Als vertrekpunt is de doelgroep uit de Wet Normering Topinkomens (WNT) gehanteerd. Hierop zijn enkele uitzonderingen van toepassing; de vakministers geven zelf aan welke organisaties wel of niet tot de doelgroep behoren, mede gelet op reeds andere aanwezige regelgeving die er voor de betreffende sector bestaat. Het Rijk, pensioenfondsen, staatsdeelnemingen en deelnemingen van publiekrechtelijke openbare lichamen worden expliciet uitgezonderd. De – reeds bestaande – regelgeving voor de decentrale overheden richt zich op de publiekrechtelijke openbare lichamen en niet op de deelnemingen van deze openbare lichamen in privaatrechtelijke constructies zoals NV's.

Organisatorische eisen

Indien een instelling gebruik wil maken van derivaten, moet de interne organisatie afdoende op orde zijn. Kern is dat er voldoende professionele kennis in huis is om verantwoord met derivaten te kunnen omgaan.

Ik ben voornemens om in ieder geval de volgende punten op te gaan nemen in het nog te formuleren overkoepelend beleid:

- Binnen de organisatie moet voldoende expertise zijn inzake financiële derivaten;
- In de organisatie moet geborgd zijn dat er voldoende aandacht is voor de wijze waarop en de mate waarin het gebruik van financiële derivaten bijdraagt aan het beperken van renterisico's bij het financiële beleid en beheer;
- De interne organisatiestructuur inzake aanschaf en gebruik van financiële derivaten moet op orde zijn, waaronder in elk geval regels inzake bevoegdheden en mandatering, interne controle, interne verantwoording, rol en betrokkenheid van de externe accountant, en rol en betrokkenheid van het orgaan waaraan het toezicht op het bestuur is opgedragen;
- Er moeten beheersingsstructuren aanwezig zijn rond de risico's van financiële derivaten, onder meer gericht op de marktwaarde, de omvang en de samenstelling van de derivatenportefeuille en de monitoring van de marktwaarde en de (indien van toepassing zijnde) liquiditeitsbuffer in relatie tot het liquiditeitsrisico.

Afbakening soorten derivaten

Het is mijn voornemen om te kiezen voor een positief limitatieve opsomming van de derivaten die zijn toegestaan. Deze opsomming is er primair voor bedoeld om alleen die derivaten toe te staan die voor instellingen nuttig kunnen zijn om hun renterisico's uit hoofde van variabele rentes te kunnen afdekken. Met een positief limitatieve opsomming wordt voorkomen dat derivaten worden gebruikt die niet nodig zijn en dat er nieuwe producten door de markt worden ontwikkeld die bestaande regels omzeilen. Toegestane derivaten zijn in ieder geval payer swaps en rentecaps. Momenteel wordt nog bekeken of er voldoende argumenten zijn om dit uit te breiden met receiver swaps, forward starting swaps en/of payer swaptions en onder welke voorwaarden dergelijke producten gebruikt zouden mogen worden.

Daarnaast is het mijn voornemen om eisen te stellen betreffende de kredietwaardigheid van de bank (of financiële instelling), waarbij ik wil regelen dat alleen derivaten mogen worden afgesloten met financiële instellingen die een rating van minimaal single-A hebben. Tevens is het mijn voornemen om te regelen dat het derivaat altijd gekoppeld is aan een lening (bij voorkeur bij dezelfde bank) en dat een derivaat in beginsel altijd wordt gestut door een lening in tijd en waarde (zodat 'open posities' worden voorkomen). Voorkomen dient te worden dat een hedgerelatie (relatie tussen omvang lening en derivaat) "niet effectief" is. Een niet effectieve positie houdt in dat de omvang van het hedge-instrument groter is dan de afgedekte positie. Tenslotte wil ik opnemen in het overkoepelend beleid dat de maximale looptijd van het derivaat in beginsel gelijk staat aan de looptijd van de lening, maar nooit een langere looptijd mag hebben dan tien jaar. Op deze laatste bepalingen is een uitzondering denkbaar (en daarom nog onderwerp van uitwerking) voor bijvoorbeeld decentrale overheden, gegeven de hogere kredietwaardigheid van decentrale overheden.

Rol banken

De invulling van de rol van de banken bij derivatentransacties met (semi)publieke instellingen verdient per sector nadere overweging. Indien semipublieke instellingen als woningcorporaties, onderwijsinstellingen of zorginstellingen gebruik maken van een bank (of andere financiële onderneming) die adviseert over derivatentransacties of betrokken is bij de totstandkoming daarvan zijn op de bank de Wft-regels voor beleggingsondernemingen van toepassing, die voortvloeien uit de richtlijn Markets in Financial Instruments Directive (MiFID). Op grond van deze regels genieten semipublieke instellingen – als afnemer van beleggingsdiensten – beleggersbescherming. De mate van beleggersbescherming is afhankelijk van de classificatie van de cliënt. Hiertoe worden drie categorieën onderscheiden: (a) niet-professionele beleggers; (b) professionele beleggers; en (c) in aanmerking komende tegenpartij (zoals banken zelf). De vraag of semipublieke instelling als professionele of niet-professionele belegger moet worden aangemerkt, wordt in beginsel bepaald door omvang van de onderneming. Indien een onderneming voldoet aan twee van de volgende (drie) voorwaarden, wordt zij aangemerkt als professionele belegger: (a) balanstotaal van 20 mln.; (b) netto-omzet van 40 mln.; (c) eigen vermogen van 2 mln. Indien semipublieke instellingen inderdaad kwalificeren als professionele belegger, kunnen zij zelf de bank verzoeken om aangemerkt te worden als niet-professionele belegger (zogenaamde opt-out), waardoor de instellingen een hogere mate van beleggersbescherming genieten. Banken zijn op grond van de Wft in beginsel ook al verplicht om professionele beleggers in kennis te stellen van de mogelijkheid dat deze kan verzoeken om als niet-professionele belegger te worden aangemerkt. Overigens zijn banken niet

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/ 2013/232M

verplicht om dit verzoek te honoreren en kunnen daar ook niet toe verplicht worden. Het is niet toegestaan om deze verplichting voor banken te regelen omdat de MiFID maximumharmonisatie beoogt. Tot de doelgroep behorende instellingen zouden kunnen worden verplicht om de bank te vragen hen als niet-professionele belegger aan te merken. De bank heeft dan de keuze al dan niet derivaten af te sluiten, onder die voorwaarden. Per semipublieke sector moet het aanmerken als niet-professionele belegger echter zorgvuldig worden overwogen. Er kunnen redenen zijn om dit niet te doen, bijvoorbeeld omdat op grond van andere regelgeving instellingen juist als professionele beleggers worden aangemerkt. Bovendien kan dan een eventueel effect op de kosten van financiering voor de verschillende sectoren worden meegewogen. Dit oordeel kan daarom het beste worden overgelaten aan de desbetreffende vakminister. Het bovenstaande laat onverlet dat op grond van de Wft voor banken (en andere beleggingsondernemingen) een zorgplicht geldt, zowel ten aanzien van professionele als niet-professionele beleggers.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/ 2013/232M

Contractuele voorwaarden

Aan de derivatencontracten die voor de doelgroep worden afgesloten, wordt een aantal eisen gesteld. Zo mogen er in de overeenkomst geen opzegmogelijkheden worden opgenomen die het toezicht op de instelling belemmeren. Voor het afsluiten van derivaten zal gebruik moeten worden gemaakt van een of enkele raam- en modelovereenkomsten.

Onderpand en liquiditeitsbuffer

Instellingen krijgen de keuze om afspraken te maken met betrekking tot onderpand, maar indien dit op een derivatencontract van toepassing is, dient dit symmetrisch te zijn (beide partijen storten wel of beide storten geen onderpand) of een eenzijdige onderpandverplichting te behelzen voor de financiële instelling. Indien gekozen wordt voor een onderpand, dient de publieke of semipublieke instelling een liquiditeitsbuffer aan te houden die groot genoeg is om de liquiditeitsverplichtingen uit hoofde van het onderpand op de derivatenportefeuille op te kunnen vangen. Deze liquiditeitsverplichtingen kunnen voortkomen uit bijstortverplichtingen indien de rente daalt. De grootte van de liquiditeitsbuffer is afhankelijk van de soort instelling en wordt in de sectorale regelingen verder geconcretiseerd.

Externe verantwoording

Publieke en semipublieke instellingen die financiële derivaten gebruiken, dienen zich hierover in hun jaarverslag op een transparante, complete en inzichtelijke wijze te verantwoorden. De accountant controleert de informatie over de derivaten. De werkzaamheden van de accountant worden vastgelegd in een controleprotocol, en in ieder geval onderzoekt de accountant de naleving van het geldend beleid. Aanbevelingen omtrent de uitwerking in de praktijk (beter, efficiënter en transparanter) zullen worden opgesteld door het Platform Publieke Jaarverslaggeving.

Toezicht

Toezicht op derivaten is onderdeel van breder financieel toezicht op instellingen. In het kader van de Ministeriële Commissie Vernieuwing Publieke Belangen is een interdepartementale werkgroep onder leiding van het ministerie van Financiën ingesteld die zich o.a. richt op het komen tot kaderstelling voor extern financieel

toezicht. Ik zal uw Kamer over de vorderingen van dit project uiterlijk bij Miljoenennota 2014 informeren.

In het overkoepelend beleid op het gebied van derivaten wil ik tevens regelen dat er geen toezichtbelemmerende bepalingen mogen worden opgenomen in het derivatencontract. Een voorbeeld daarvan is dat een derivaat direct inroepbaar is wanneer een toezichthouder de boeken licht.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/ 2013/232M

Bestaande contracten

Mocht een instelling contracten hebben die niet voldoen aan bovenstaand beleid, dan moet een plan van aanpak opgesteld worden om deze af te bouwen. Hierbij zal maatwerk worden toegepast. Indien het afkopen van bestaande derivatencontracten met grote verliezen gepaard gaat, zal dit van invloed zijn op de mate van afbouw die vereist wordt.

De Minister van Financiën,

J.R.V.A. Dijsselbloem

Bijlage 7e Wet Normering Topinkomens

(selectie uit de Tekst geldend op: 5-11-2015 van de Wet van 15 november 2012, houdende regels inzake de normering van bezoldigingen van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector (Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector)

** voetnoot: wetteksten zoals opgenomen gelden op 5-11-2-15. Hieraan kunnen geen rechten worden ontleend, actuele wetteksten kunnen geraadpleegd worden via wetten.overheid.nl.*

De onderstaande selectie bevat de relevante artikelen over de verslaggeving en het toezicht. Daarnaast is het overzicht opgenomen van de instellingen in het OCW-domein voor wie de WNT geldt. Op basis van artikel 1.3, eerste lid, onderdeel d van de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector.

Voor de gehele Wettekst moet u de site raadplegen. Daarnaast kunt u uw WNT-vragen stellen aan het InformatieCentrumOnderwijs of naar de speciale WNT site gaan www.topinkomens.nl.

§4 Openbaarmaking

Artikel 4.1

1. De verantwoordelijke vermeldt in het financieel verslaggevingsdocument van iedere topfunctionaris en iedere gewezen topfunctionaris de volgende gegevens:
 - a. de naam;
 - b. de beloning;
 - c. de belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen;
 - d. de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn;
 - e. de functie of functies;
 - f. de duur en omvang van het dienstverband in het boekjaar.
2. In geval de functie wordt vervuld anders dan op grond van een dienstbetrekking, vermeldt de verantwoordelijke in afwijking van het eerste lid van iedere topfunctionaris en iedere gewezen topfunctionaris:
 - a. de naam;
 - b. de bezoldiging;
 - c. de functie of functies;
 - d. de duur en omvang van de functievervulling in het boekjaar.
3. De verantwoordelijke vermeldt in het financieel verslaggevingsdocument van iedere topfunctionaris en iedere gewezen topfunctionaris de in het boekjaar verrichte uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband, alsmede de naam en functie of functies die tijdens het dienstverband zijn bekleed en het jaar waarin het dienstverband is geëindigd.
4. Indien de bezoldiging van een topfunctionaris of een gewezen topfunctionaris meer bedraagt dan de voor de instelling bij of krachtens deze wet bepaalde maximale bezoldiging of het totaal van de uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband van een topfunctionaris of een gewezen topfunctionaris meer bedraagt of zal bedragen dan het bedrag, bedoeld in artikel 2.10, eerste lid, of artikel 3.7, eerste lid, motiveert de verantwoordelijke deze overschrijding in het financieel verslaggevingsdocument.
5. De verantwoordelijke zendt langs elektronische weg uiterlijk op 1 juli van het jaar volgend op het boekjaar, de gegevens bedoeld in het eerste lid aan Onze Minister, tenzij Onze Minister wie het aangaat de mogelijkheid tot elektronische verstrekking heeft opengesteld.

Artikel 4.2

1. De verantwoordelijke vermeldt in het financieel verslaggevingsdocument van eenieder van wie de bezoldiging van zijn functie of functies de maximale bezoldiging, bedoeld in dienstbetrekking van wie de bezoldiging niet reeds op grond van artikel 4.1 in het financieel verslaggevingsdocument is opgenomen en artikel 2.3, eerste lid, te boven is gegaan, de volgende gegevens:
 - a. de beloning;
 - b. de belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen
 - c. de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn;
 - d. de functie of functies;
 - e. de duur en omvang van het dienstverband in het boekjaar.
2. Het eerste lid is van overeenkomstige toepassing in geval van een dienstbetrekking van een kleinere omvang dan het bij de verantwoordelijke gebruikelijk voltijdse dienstverband, en de bezoldiging meer bedraagt dan de maximale bezoldiging, bedoeld in artikel 2.3, vermenigvuldigd met het aantal uren waarop het dienstverband betrekking heeft en gedeeld door het aantal uren van een voltijds dienstverband.
3. De verantwoordelijke vermeldt in het financieel verslaggevingsdocument de in het boekjaar verrichte uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband, alsmede de functie of functies die tijdens het dienstverband zijn bekleed en het jaar waarin het dienstverband is geëindigd van eenieder in dienstbetrekking van wie de bezoldiging niet reeds op grond van artikel 4.1 in het financieel verslaggevingsdocument is opgenomen en
 - a. wiens gegevens in enig voorafgaand jaar op grond van het eerste lid of op grond van artikel 6, eerste lid, van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens, zoals dat artikel luidde voorafgaand aan de inwerkingtreding van dit artikel, in het financieel verslaggevingsdocument zijn opgenomen of hadden moeten worden opgenomen, of
 - b. van wie het totaal van de uitkeringen wegens beëindiging van het dienstverband meer bedraagt of zal bedragen dan de maximale bezoldiging, bedoeld in artikel 2.3, dat gold in het jaar waarin het dienstverband is geëindigd, indien van toepassing herrekend overeenkomstig het tweede lid.
4. Indien het boekjaar niet overeenkomt met een kalenderjaar, betreft de vermelding, bedoeld in het eerste lid, de bezoldiging, de functie of functies die betrekking hebben op het kalenderjaar direct voorafgaande aan het boekjaar.
5. In de gevallen, bedoeld in het eerste of tweede lid, onderdeel b, motiveert de verantwoordelijke in het financieel verslaggevingsdocument de overschrijding van de maximale bezoldiging, bedoeld in artikel 2.3.
6. De verantwoordelijke vermeldt in het financieel verslaggevingsdocument tevens van hen van wie de bezoldiging, de functie of functies en de duur van het dienstverband vermeld wordt, deze gegevens over het kalenderjaar voorafgaand aan het jaar waarop de verplichting in het eerste en tweede lid betrekking heeft.
7. De verantwoordelijke zendt langs elektronische weg uiterlijk op 1 juli van het jaar volgend op het boekjaar, de gegevens bedoeld in het eerste, derde, vijfde en zesde lid aan Onze Minister, tenzij Onze Minister wie het aangaat de mogelijkheid tot elektronische verstrekking heeft opengesteld.

§ 5. Handhaving

Artikel 5.1

1. Met het toezicht op de naleving van deze wet zijn belast de bij besluit van Onze Minister wie het aangaat aangewezen personen.
2. Van een besluit als bedoeld in het eerste lid wordt mededeling gedaan door plaatsing in de Staatscourant.

Artikel 5.2

1. De accountant, bedoeld in artikel 393, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, meldt een onverschuldigde betaling aan Onze Minister, of aan Onze Minister wie het aangaat indien deze de mogelijkheid tot elektronische verstrekking heeft opengesteld, indien een vordering op een topfunctionaris of gewezen topfunctionaris en, in de gevallen, bedoeld in de artikelen 2.1, vierde lid, en 3.1, vijfde lid, de natuurlijke persoon of rechtspersoon die de topfunctionaris ter beschikking stelt uit onverschuldigde betaling:
 - a. niet in het financieel verslaggevingsdocument is opgenomen, of
 - b. op het tijdstip waarop de accountant zijn oordeel geeft over het financieel verslaggevingsdocument door de betrokken topfunctionaris, gewezen topfunctionaris, of, in de gevallen, bedoeld in de artikelen 2.1, vierde lid, en 3.1, vijfde lid, de natuurlijke persoon of rechtspersoon die de topfunctionaris ter beschikking stelt nog niet is terugbetaald.
2. Indien het financieel verslaggevingsdocument niet de juiste in de artikelen 4.1 en 4.2 voorgeschreven gegevens of de in artikel 4.2, vijfde lid, bedoelde motivering bevat, meldt de accountant de ontbrekende gegevens of het ontbreken van de motivering aan Onze Minister, of aan Onze Minister wie het aangaat indien deze de mogelijkheid tot elektronische verstrekking heeft opengesteld.

Artikel 5.3

De Belastingdienst, pensioenfondsen, alsmede verzekeraars aan wie ten behoeve van een topfunctionaris betalingen zijn verricht ten behoeve van een beloning betaalbaar op termijn of een uitkering wegens beëindiging van het dienstverband, zijn verplicht desgevraagd aan Onze Minister wie het aangaat kosteloos opgaven en inlichtingen te verstrekken die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van deze wet.

Artikel 5.4

1. Onze Minister wie het aangaat is ter handhaving van de paragrafen 2 en 3 bevoegd om partijen een last onder dwangsom op te leggen.
2. Van een last onder dwangsom als bedoeld in het eerste lid wordt mededeling gedaan door plaatsing in de Staatscourant.
3. Onze Minister wie het aangaat kan verbeurde dwangsommen verrekenen met bestaande vorderingen van de rechtspersoon die de dwangsom heeft verbeurd op Onze Minister wie het aangaat.

Artikel 5.5

1. Indien de opgelegde last niet wordt uitgevoerd, eist Onze Minister wie het aangaat, onder intrekking van de last onder dwangsom, de in de last vermelde onverschuldigde betalingen op van de topfunctionaris of de gewezen topfunctionaris. Met de bekendmaking van het besluit tot opeisen vervalt de vordering uit onverschuldigde betaling. De opgeëiste bedragen komen toe aan de Staat
2. In de gevallen, bedoeld in de artikelen 2.1, vierde lid, en 3.1, vijfde lid, kan de onverschuldigde betaling worden opgeëist van de topfunctionaris of de gewezen topfunctionaris en de natuurlijke of rechtspersoon die de topfunctionaris of de gewezen topfunctionaris ter beschikking heeft gesteld gezamenlijk.

3. De opgeëiste bedragen worden binnen drie weken voldaan. Onze Minister wie het aangaat kan de opgeëiste bedragen bij dwangbevel invorderen. De artikelen 5:38 en 5:39 van de Algemene wet bestuursrecht zijn van overeenkomstige toepassing.

4. Onze Minister wie het aangaat eist geen onverschuldigde betaling op als de vordering uit onverschuldigde betaling is verjaard. De last, bedoeld in artikel 5.4, stuit de verjaring. Onze Minister wie het aangaat kan de verjaring van de vordering uit onverschuldigde betaling stuiten door hiervan mededeling te doen aan partijen.

Artikel 5.6

1. Onze Minister wie het aangaat is bevoegd tot openbaar maken van de gegevens voor zover deze op grond van de artikelen 4.1 en 4.2 hadden moeten worden opgenomen in het financieel verslaggevingsdocument. Openbaarmaking geschiedt zoveel mogelijk op de voor het financieel verslaggevingsdocument voorgeschreven wijze, alsmede door publicatie in de Staatscourant.

2. De verantwoordelijke is de kosten verbonden aan de openbaarmaking, bedoeld in het eerste lid, verschuldigd. Onder deze kosten zijn mede begrepen de kosten van het opstellen van het openbaar te maken document. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de wijze waarop het bedrag van de kosten wordt vastgesteld.

3. Onze Minister wie het aangaat kan van de verantwoordelijke bij dwangbevel de ingevolge het tweede lid verschuldigde kosten invorderen.

Bijlage 1. bij artikel 1.3, eerste lid, onderdeel d, van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

1. De privaatrechtelijke en openbare rechtspersonen die scholen als bedoeld in de artikelen 1 en 185 van de Wet op het primair onderwijs in stand houden, alsmede de openbare scholen, bedoeld in artikel 1 van de Wet op het primair onderwijs, die anders dan door een privaatrechtelijke of openbare rechtspersoon in stand worden gehouden, behoudens de privaatrechtelijke rechtspersoon die tevens is toegelaten op grond van artikel 5 van de Wet toelating zorginstellingen.

2. De rechtspersoon, bedoeld in artikel 68 van de Wet op het primair onderwijs.

3. De erkende regionale verwijzingscommissies, bedoeld in artikel 24 van de Wet op het primair onderwijs.

4. De privaatrechtelijke en openbare rechtspersonen die scholen als bedoeld in artikel 1 van de Wet op de expertisecentra in stand houden, alsmede de openbare scholen, bedoeld in dat artikel, die anders dan door een privaatrechtelijke of openbare rechtspersoon in stand worden gehouden, behoudens de privaatrechtelijke rechtspersoon die tevens is toegelaten op grond van artikel 5 van de Wet toelating zorginstellingen.

5. De regionale expertisecentra, bedoeld in artikel 28b van de Wet op de expertisecentra.

6. De rechtspersoon, bedoeld in artikel 69 van de Wet op de expertisecentra.

7. De rechtspersonen die scholen als bedoeld in artikel 1 van de Wet op het voortgezet onderwijs in stand houden, alsmede de openbare scholen, bedoeld in dat artikel, die anders dan door een privaatrechtelijke of openbare rechtspersoon in stand worden gehouden, behoudens de privaatrechtelijke rechtspersoon die tevens is toegelaten op grond van artikel 5 van de Wet toelating zorginstellingen

8. De erkende regionale verwijzingscommissies, bedoeld in artikel 10g, tweede lid, van de Wet op het voortgezet onderwijs.
9. De rechtspersonen, bedoeld in artikel 53b van de Wet op het voortgezet onderwijs.
10. Het Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO) te Enschede.
11. Het Instituut voor Toetsontwikkeling (CITO) te Arnhem.
12. De Stichting Centrum voor Innovatie van Opleidingen (CINOP) te 's-Hertogenbosch.
13. De Stichting Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO) te 's-Hertogenbosch.
14. De instellingen, bedoeld in de artikelen 1.1.1, onderdeel b, onder 1° en 2°, 12.3.8 en 12.3.9 van de Wet educatie en beroepsonderwijs, behoudens de privaatrechtelijke rechtspersoon die tevens is toegelaten op grond van artikel 5 van de Wet toelating zorginstellingen
15. De kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven, bedoeld in artikel 1.1.1, onderdeel b1, van de Wet educatie en beroepsonderwijs, met uitzondering van het kenniscentrum beroepsonderwijs bedrijfsleven op het gebied van landbouw en de natuurlijke omgeving.
16. De rechtspersonen, bedoeld in de artikelen 2.8.1 en 7.4.7 van de Wet educatie en beroepsonderwijs.
17. De instellingen, bedoeld in artikel 1.2, onderdeel a, van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, behoudens de instellingen waarvoor Onze Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie verantwoordelijk is.
18. De landelijke publieke media-instellingen, NPO en de Ster, bedoeld in artikel 1.1 van de Mediawet 2008, met uitzondering van de kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag, bedoeld in artikel 2.42 van de Mediawet 2008, doch met inbegrip van door deze genootschappen opgerichte rechtspersonen als bedoeld in artikel 2.49, derde lid, van de Mediawet 2008.
19. De instellingen, bedoeld in artikel 2.146, onderdelen i en j, van de Mediawet 2008.
20. De instellingen die een vierjaarlijkse instellingssubsidie ontvangen krachtens artikel 4a van de Wet op het specifiek cultuurbeleid.
21. Stichting Dedicon te Grave.
22. De Stichting Surf te Utrecht.
23. De Nederlands – Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) te Den Haag.
24. De Stichting Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (NUFFIC) te Den Haag.
25. De Stichting Platform Bèta en Techniek te Den Haag.
26. De Stichting Kennisnet te Zoetermeer.

Bijlage 7f Factsheet Samenwerking verbanden Passend onderwijs

Factsheet financiële verantwoording voor samenwerkingsverbanden

Juli 2014

Samenwerkingsverbanden ontvangen vanaf 1 augustus 2014 financiële middelen voor passend onderwijs. Over deze middelen leggen ze vanaf dat moment verantwoording af. In deze factsheet wordt uitgelegd hoe samenwerkingsverbanden deze verantwoording richting het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) vorm moeten geven.

1) Wat moet het samenwerkingsverband doen?

De belangrijkste manier waarop samenwerkingsverbanden verantwoording afleggen over het gevoerde beleid is met het jaarverslag. Dit bestaat uit het bestuursverslag en de jaarrekening.

Het jaarverslag geeft op transparante wijze inzicht in hoe het samenwerkingsverband in het betreffende kalenderjaar heeft gepresteerd en hoe het de daarvoor beschikbaar gestelde middelen heeft ingezet. Voor het opstellen van het jaarverslag moeten samenwerkingsverbanden zich houden aan de regelgeving over jaarverslaggeving (zie kader). Voor de inrichting en lay-out van het jaarverslag gelden geen eisen.

Regels voor het jaarverslag

De volgende regelgeving voor het opstellen van een jaarverslag is van toepassing voor een samenwerkingsverband:

- [Regeling Jaarverslaggeving onderwijs \(RJO\)](#)
- [Richtlijnen jaarverslaggeving, in het bijzonder de RJ 660](#)

Uitleg over de RJO vindt u in de [Brochure Richtlijn Jaarverslag Onderwijs](#). In het najaar van 2014 verschijnt een nieuwe versie van deze brochure.

Het bestuursverslag

Het onderdeel bestuursverslag geeft een volledig beeld van het gevoerde beleid en de resultaten. Hierin staan alle relevante feiten en ontwikkelingen, zowel intern als extern. De toegankelijkheid van de informatie staat hierbij centraal. In het jaarverslag besteedt het samenwerkingsverband in elk geval aandacht aan:

- personeel
- inhoudelijke ontwikkelingen van het samenwerkingsverband
- kwaliteitszorg

- ontwikkelingen bij de aan het samenwerkingsverband verbonden partijen, zoals schoolbesturen en gemeenten
- ontwikkeling van governance
- zaken met een politieke (overheidsprioriteiten) of maatschappelijke impact
- het gevoerde beleid gericht op beheersing van uitgaven inzake uitkeringen na ontslag
- de afhandeling van klachten

Daarnaast moet het samenwerkingsverband aandacht besteden aan de zogeheten continuïteitsparagraaf, waarin op hoofdlijnen een beleidsrijke meerjarenbegroting is opgenomen die ontleend is aan de planning- en controlcyclus, en aan risicobeheersing en het verslag van het toezichthoudende orgaan.

De jaarrekening

De jaarrekening geeft een overzicht van de financiële situatie van het samenwerkingsverband. In de jaarrekening noemt het samenwerkingsverband eerst de grondslagen voor de waardering van activa, passiva en het resultaat. Daarbij houdt het rekening met alle relevante bepalingen uit de richtlijnen jaarverslaggeving. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans, inclusief toelichting
- de staat van baten en lasten, inclusief toelichting
- het kasstroomoverzicht
- overige gegevens, inclusief de vermelding van belangrijke gebeurtenissen na de balansdatum

Accountantscontrole en controleprotocol

Op de jaarrekening moet het samenwerkingsverband een accountantscontrole laten uitvoeren. Voor de accountantscontrole en het afgeven van de controleverklaring bij de jaarrekening gelden de aanwijzingen uit het jaarlijkse Onderwijscontroleprotocol OCW/EZ. Het controleprotocol waarmee accountants de jaarrekening van samenwerkingsverbanden controleren, komt in december 2014 beschikbaar. Het concept komt in juli 2014 beschikbaar via de website van de inspectie. Dit controleproto-

col is hetzelfde document als het controleprotocol voor schoolbesturen. Bij het opstellen en indienen van de jaarcijfers gelden dezelfde modellen als voor de schoolbesturen. Deze zijn beschreven in de Richtlijn Jaarverslag Onderwijs (RJO) en de RJ66o.

Het samenwerkingsverband ontvangt lumpsumfinanciering: het samenwerkingsverband hoeft daarom, net als de onderwijsinstellingen, geen onderscheid te maken tussen personele lasten en materiele lasten, en ook niet tussen lichte en zware ondersteuning. Financieel rechtmatig wordt hier uitgelegd als besteding aan: eigen personeel, eigen huisvesting en eigen voorzieningen voor extra ondersteuning en doorbetaling aan de aangesloten instellingen voor deze voorzieningen. De instellingsaccountant van het samenwerkingsverband hoeft daarom niet de verdeling op grond van het ondersteuningsplan over de instellingen te controleren. Het is voldoende dat de betaling aan een aangesloten onderwijsinstelling heeft plaatsgevonden op grond van het ondersteuningsplan. Dat geldt ook voor betalingen aan andere externen die niet zijn aangesloten bij het samenwerkingsverband

Aanleveren van het jaarverslag en de jaarrekening

Naast het insturen van de papieren versie van het jaarverslag moet het samenwerkingsverband de jaarcijfers uit de jaarrekening ook digitaal aanleveren. Daarvoor kan het gebruikmaken van het jaarlijks beschikbaar gestelde EFJ-programma.¹ Met deze software kunnen samenwerkingsverbanden de financiële gegevens uit de jaarrekening digitaal vastleggen en versturen naar DUO. DUO stuurt samenwerkingsverbanden in februari 2015 meer informatie over hoe ze de informatie via EFJ kunnen aanleveren voor het kalenderjaar 2014.

Het samenwerkingsverband maakt de jaarcijfers en het jaarverslag openbaar door ze in te dienen bij OCW. In de branchecodes van de sectororganisaties wordt opgenomen dat besturen hun jaarverslagen daarnaast zo veel mogelijk via hun website openbaar maken.

2) Aandachtspunten bij het maken van het jaarverslag

Samenwerkingsverbanden kunnen het ondersteuningsplan en een eventueel jaarplan gebruiken als basis voor het jaarverslag en de jaarrekening. Een goede koppeling tussen het ondersteuningsplan en het jaarverslag maakt namelijk duidelijk of het samenwerkingsverband de gestelde doelen heeft gehaald. Wat was het plan, welke resultaten zijn gehaald en welke financiële inzet was hiermee gemoeid?

Verantwoording over alle beleid en resultaten

Het samenwerkingsverband verantwoordt zich over het beleid en de behaalde resultaten met de middelen die het heeft ontvangen. Dus ook over de middelen die naar de deelnemende schoolbesturen zijn doorgezet. De reden hiervoor is dat het samenwerkingsverband de middelen ontvangt en verantwoordelijk is voor een dekkend aanbod

van voorzieningen. De deelnemende schoolbesturen in het samenwerkingsverband zullen ook van elkaar willen weten hoe de middelen over de schoolbesturen zijn verdeeld, hoe deze worden besteed en welk resultaat is behaald. Ieder samenwerkingsverband kan hier zelf afspraken over maken met de schoolbesturen.

Het verantwoorden van alle middelen betekent dat het samenwerkingsverband zich ook verantwoordt over de middelen voor de plaatsing van leerlingen op het (voortgezet) speciaal onderwijs (V)SO). Maar het samenwerkingsverband ontvangt deze middelen niet zelf, omdat ze direct naar de (V)SO-scholen gaan. Om een volledig beeld te krijgen moet het samenwerkingsverband deze middelen afzonderlijk weergeven in het jaarverslag en op de jaarrekening.

Mogelijkheden voor een verlengd boekjaar

Samenwerkingsverbanden kunnen met een verlengd boekjaar werken, maar dat is niet verplicht. Daarvoor zijn 2 opties:

- De periode van 1 november 2013 tot en met 31 december 2014 (14 maanden). In dat geval moet de stimuleringsregeling voor de periode van 1 november 2013 tot en met 31 juli 2014 worden verantwoord.
- De periode 1 augustus 2014 tot en met 31 december 2015 (17 maanden).

Samenwerkingsverbanden moeten het werken met een verlengd boekjaar in het najaar van 2014 aangeven bij DUO. Zij ontvangen hiervoor automatisch een brief. Het samenwerkingsverband mag maar een van beide opties aanvragen, een combinatie is niet mogelijk. Normaal gesproken moet een verlengd boekjaar worden opgenomen in de statuten. Voor samenwerkingsverbanden is dit niet verplicht. Daarover ontvangen ze nog een brief van de staatssecretaris van OCW.

Kan een samenwerkingsverband failliet gaan?

Ja, een samenwerkingsverband kan failliet gaan als het bijvoorbeeld de rekeningen niet meer kan betalen. Dit geldt voor iedere rechtspersoon. Plaatsingen in het (V)SO worden in het geval van het samenwerkingsverband doorbetaald. De kosten voor een leerling in het speciaal onderwijs worden ingehouden van de lumpsum van de deelnemende schoolbesturen. Indien van toepassing wordt ook 2% van de plaatsen in het sbo doorbetaald. De overige sbo-plaatsingen worden dan ingehouden op de lumpsum van de deelnemende schoolbesturen.

Nieuw samenwerkingsverband inrichten

Als een samenwerkingsverband failliet gaat, zijn schoolbesturen in de regio verplicht om op basis van artikel 18a van de Wet op het primair onderwijs (WPO) of artikel 17a van de WPO opnieuw een samenwerkingsverband op te richten.

3) Wat moet een schoolbestuur doen?

Ook schoolbesturen verantwoorden zich met een jaarverslag en jaarrekening, opgesteld volgens de Richtlijn Jaarverslag Onderwijs (RJO). Schoolbesturen krijgen in verslagjaar 2014 voor het eerst de mogelijkheid om 'ontvangen doorbetalingen rijksbijdrage samenwerkingsverband' apart te registreren en te rapporteren. Dit is aangekondigd in de Nieuwsbrief Jaarverslaglegging (nummer 4, mei 2012) en opgenomen in het EFJ. Dit kan een positief bedrag (ontvangen van het samenwerkingsverband) of een negatief bedrag (betaald aan het samenwerkingsverband) zijn. Een voorbeeld van een positief bedrag is de betaling van een samenwerkingsverband aan een school, zodat de school een begeleider voor een leerling kan inhuren. Een negatief bedrag is bijvoorbeeld de betaling van een school aan het samenwerkingsverband voor de plaatsing van een leerling op een orthopedagogisch didactisch centrum (opdc), als het samenwerkingsverband dit opdc financiert en heeft afgesproken dat de verwijzende school betaalt.

Rapporteren over activiteiten, middelen en resultaten

Schoolbesturen rapporteren over de activiteiten, middelen en resultaten die ze hebben bereikt met de middelen vanuit een of meer samenwerkingsverbanden. Ze lichten daarbij ook toe hoe dit aansluit bij de plannen die ze voor het jaar hebben gemaakt. Dit past binnen de inrichtingsvoorschriften voor het jaarverslag (RJO/RJ66o). Schoolbesturen stellen namelijk een jaarverslag op waarin ze verplicht rapporteren over alle belangrijke zaken, waaronder de relatie met een of meer samenwerkingsverbanden.

Middelen van meerdere samenwerkingsverbanden niet uitsplitsen

Een schoolbestuur kan middelen ontvangen van meerdere samenwerkingsverbanden. Het schoolbestuur hoeft deze bijdragen in het jaarverslag niet verplicht uit te splitsen per samenwerkingsverband. Het schoolbestuur kan zelf beslissen hoe het hierover in het eigen jaarverslag wil rapporteren.

4) Wat gaat de inspectie doen?

In het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs staat dat de inspectie toeziet op doelmatige inzet van middelen van het samenwerkingsverband (indicator 1.3).² De inspectie gaat hierover met alle samenwerkingsverbanden in gesprek, om als onderdeel van het reguliere toezicht inzicht te krijgen in de plan-do-check-act-cyclus (PDCA-cyclus). Het gaat dan om systematisch opstellen, meten en evalueren van doelstellingen, activiteiten en resultaten en bijbehorende bestedingen. De inspectie ontwikkelde daarvoor een werkformat om de financiële doelmatigheid van het samenwerkingsverband in kaart te brengen.

Blijf op de hoogte: Regeling Jaarverslaggeving wordt regelmatig aangepast

De Regeling Jaarverslaggeving wordt regelmatig aangepast. Het is dus van belang dat samenwerkingsverbanden en schoolbesturen hier zicht op houden. Neem daarom een abonnement op de nieuwsbrief Jaarverslaglegging Onderwijs (hier vindt u ook oude nieuwsbrieven). Hebt u vragen? Stel ze dan aan uw accountmanager van OCV of via implementatiepassen@minocw.nl.

Bijlage 7g Brief Continuïteitsparagraaf (Toekomstparagraaf)

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de besturen van alle bekostigde scholen en universiteiten

i.a.a. de toezichhouders en accountants, werkzaam in de onderwijssector

IPC 5100

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

J.A. Pirovano

T +31-06 15038432
h.pirovano@minocw.nl

Onze referentie
554828

Bijlagen
1

Datum 20 december 2013

Betreft Opname van een zogeheten continuïteitsparagraaf in het jaarverslag

Geacht bestuur,

In de recente brief aan het parlement met maatregelen gericht op de versterking van de bestuurskracht in het onderwijs heb ik onder andere aangekondigd dat ik de Regeling jaarverslaggeving onderwijs (RJO) zal uitbreiden met een voorschrift dat voorziet in de opname in het jaarverslag van een zogeheten Continuïteitsparagraaf. Daarmee beoog ik dat iedere belanghebbende of belangstellende kennis kan nemen van de wijze waarop u als bestuur omgaat met de financiële gevolgen van het door u gevoerde en te voeren beleid. Daarmee biedt u ook zicht op het verwachte exploitatieresultaat in de komende jaren en de ontwikkeling van de vermogenspositie. Overigens benadruk ik dat de grootste waarde van het opstellen van de continuïteitsparagraaf niet ligt in de publicatie daarvan, maar in het structureel inbedden van het proces dat zicht biedt op de majeure ontwikkelingen in de nabije toekomst en het helder in beeld brengen van de gevolgen voor het resultaat en de vermogenspositie, en eventueel het gesprek hierover met de Raad van Toezicht. Inmiddels is de hiervoor genoemde aanpassing van de RJO gepubliceerd.

In de aanloop naar deze aanpassing is met vertegenwoordigers van alle branche-organisaties overleg gevoerd over de wijze waarop de continuïteitsparagraaf kan worden ingericht. De organisaties onderschrijven het belang daarvan, maar hebben daarbij gewezen op de huidige governance-afspraken. Deze behelzen onder meer de opname in het jaarverslag van een toekomstvisie met betrekking tot het financiële beleid. Ik constateer dat de werking van dit aspect uit de governancecodes thans nog niet breed is verankerd en zich in de praktijk nog verder moet bewijzen. Zodra hiervan sprake is, wordt de onderhavige uitbreiding van de RJO voor een belangrijk deel overbodig.

De gegevens die relevant zijn voor het vormen van een oordeel over het toekomstige financiële beeld zijn opgenomen in de bijlage bij deze brief. Zoals in de verschillende sectorale onderwijswetten is opgenomen, wordt ook verwacht dat u in het jaarverslag meldt hoe u omgaat met de voor u geldende governancecode.

Onze referentie
554828

Als bijlage bij deze brief voeg ik een schema toe, waarlangs de financiële gevolgen van de toekomstige ontwikkelingen en het beleid kunnen worden afgezet tegen de huidige stand van zaken, zoals die uit de jaarrekening over het afgelopen jaar naar voren komt. Dit schema dient dus als handreiking en heeft derhalve geen verplichtend karakter.

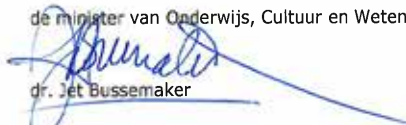
Voor wat betreft de invoering is in de eerdergenoemde aanpassing van de Regeling jaarverslaggeving bepaald, dat de continuïteitsparagraaf geldt vanaf het verslagjaar 2013 met daarin dus de prognoses voor het jaar 2014 en verder. Hoewel ik er dus vanuit ga dat in uw jaarverslag 2013 in ieder geval een eerste aanzet zal worden gedaan om te komen tot de opstelling van een continuïteitsparagraaf, heb ik er begrip voor als deze eerst in het volgende verslagjaar 2014 in een meer definitieve vorm gestalte krijgt.

Vanwege de aard van de gegevens en de opname daarvan in het jaarverslag (en niet de jaarrekening) zal de accountant geen controlewerkzaamheden kunnen verrichten. Van de accountant wordt wel gevraagd om vast te stellen of de informatie volledig is opgenomen in het jaarverslag en – indien dit niet het geval is – hierover te rapporteren in het onderdeel 'Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of van regelgevende instanties'. Zoals gebruikelijk voor informatie in het jaarverslag zal de accountant vaststellen of de daarin opgenomen informatie verenigbaar is met de jaarrekening.

Ik verwacht dat het voeren van een structurele discussie over de nabije toekomst en de opname van de continuïteitsparagraaf in uw jaarverslag zal bijdragen aan de tijdige signalering van situaties die van u als bestuurder vragen om maatregelen. Daarmee wordt voorkomen dat eerst in een (te) laat stadium de noodzaak van ingrijpen helder wordt.

Hoogachtend,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

Bijlage: Handreiking Continuïteitsparagraaf

Attentie: De meest recente versie van de Handreiking treft u verderop aan als bijlage bij de brief d.d. 30 oktober 2015.

Bijlage 7h vervolgbrief Continuïteitsparagraaf

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de besturen van alle bekostigde scholen en universiteiten
i.a.a. - branche organisaties in het onderwijs
- accountants werkzaam in het onderwijs

Financieel-Economische

Zaken
IPC 5350

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

J.A. Pirovano
T (+31) 6 15038432
h.pirovano@minocw.nl

Onze referentie
722001

Datum **06 MAART 2015**

Betreft Continuïteitsparagraaf in het jaarverslag

Geacht bestuur,

Vanaf het verslagjaar 2013 maakt de Continuïteitsparagraaf onderdeel uit van uw jaarverslag. Daarmee geeft u inzicht in het voorgenomen beleid in de jaren volgend op het verslagjaar en de verwachte gevolgen daarvan voor uw financiële positie. Ik heb u op 20 december 2013 een toelichtende brief gezonden (OCW nr. 554828), waarin ik nader ben ingegaan op de achtergronden en het doel van de Continuïteitsparagraaf.

We zijn nu ruim een jaar verder en inmiddels heeft er een breed evaluatie-overleg plaatsgevonden met alle betrokken partijen. Daarbij onderschreven allen het belang van de verhoogde aandacht voor het toekomstgericht denken en de weerslag daarvan in een goede Continuïteitsparagraaf. In het bovengenoemde evaluatieoverleg kwam ook een aantal punten naar voren die mij aanleiding geven om enkele aspecten rond de Continuïteitsparagraaf nader te verduidelijken. In de bijlage bij deze brief treft u daarvan een uitgebreide weergave aan. Ik ben ook zeer verheugd over de ondersteuning die u van meerdere kanten is geboden in de vorm van praktische tools en servicedocumenten met nadere uitleg en tips. Het bovenstaande heeft mij overtuigd in mijn opvatting dat de Continuïteitsparagraaf kan worden beschouwd als een uiterst waardevol onderdeel van het jaarverslag. Het verplichtende karakter daarvan staat dan ook niet ter discussie. De gegeven handreiking geeft invulling aan de wijze waarop de Continuïteitsparagraaf kan worden vormgegeven. Belangrijk is dat deze paragraaf onderdeel uitmaakt van de planning- en controlecyclus voor de begroting en de verantwoording, zoals deze voor uw instelling geldt.

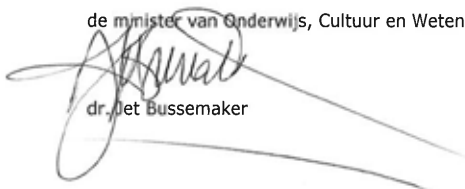
In het genoemde overleg werden ook suggesties gedaan voor verbetering en ik sluit niet uit dat die in de loop van het komende jaar aanleiding zullen zijn voor aanpassing van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Voor de goede orde: Voor het jaarverslag 2014 blijven de huidige voorschriften ongewijzigd van kracht.

Onze referentie

Evaluatie en verbetering van de Continuïteitsparagraaf blijft ook de komende tijd een belangrijk punt op de agenda, waarbij ik in nauw contact blijf staan met alle gebruikers. Daartoe dient ook het rapport dat de Inspectie over enkele weken zal uitbrengen met de resultaten van een thema-onderzoek naar de continuïteitsparagraaf in de jaarverslagen 2013.

Hoogachtend,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jet Bussemaker', is written over the typed name. The signature is fluid and cursive, with a large loop at the end.

dr. Jet Bussemaker

Onze referentie

Nadere toelichting continuïteitsparagraaf in het jaarverslag
Bijlage bij brief OCW 722001 dd. februari 2015

Onderstaand wordt ingegaan op enkele punten, die uit de eerste evaluatie van de Continuïteitsparagraaf naar voren zijn gekomen.

Continuïteitsparagraaf versus realisatie

De Continuïteitsparagraaf is een waardevol instrument voor de interne bedrijfsvoering. Als deze deel uitmaakt van de eigen financiële planning- en controlecyclus beschikt het bestuur over een waardevol, aanvullend instrument voor de bedrijfsvoering. Het doel en ook de kracht van de Continuïteitsparagraaf ligt in de discussie die de instelling intern voert over de verwachte effecten van het geformuleerde beleid in de komende jaren. Het is daarbij uiteraard denkbaar dat de realisatie in de toekomst in meer of mindere mate afwijkt van de informatie in de Continuïteitsparagraaf. De onzekerheid die inherent is aan het calculeren van toekomstige baten en lasten vraagt om het nodige voorbehoud en ook de gang van zaken in de praktijk kan aanleiding geven tot latere aanpassing van hetgeen eerder is voorzien.

De Inspectie verricht haar continuïteitstoezicht op grond van indicatoren vanuit de goedgekeurde jaarrekening. De Continuïteitsparagraaf schetst daarbij een aanvullend toekomstbeeld. Uit een goed in elkaar zittende continuïteitsparagraaf met relevante toelichtingen blijkt de professionaliteit van het bestuur. Vanwege een verschillende interpretatie op meerdere punten zijn de gegevens uit de Continuïteitsparagraaf onderling ook moeilijk vergelijkbaar.

Een analyse van de Continuïteitsparagrafen over meerdere jaren wordt niet verlangd. Ingeval van sterk wisselende beeldvorming en prognoses over de jaren heen kan een toelichting eventuele vragen bij de lezer daarover wel op voorhand beantwoorden.

Rol van de accountant

Volgens het Onderwijsaccountantsprotocol verricht de accountant ten aanzien van het jaarverslag de volgende werkzaamheden: Hij stelt vast dat

- het jaarverslag aan de wettelijke bepalingen, waaronder de RJO, voldoet (bevat alle relevante informatie),
- er geen materiële tegenstrijdigheden zijn met andere gegevens uit de jaarrekening (consistentie met de jaarrekening) en
- er geen materiële tegenstrijdigheden zijn met de uitkomsten van de jaarrekeningcontrole, waaronder de bevindingen over de interne beheersing (consistentie met de controlebevindingen).

Indien voorgeschreven elementen ontbreken of inconsistent zijn met andere gegevens uit het jaarverslag dan is de accountant verplicht hierover te rapporteren in de paragraaf 'Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten in de controleverklaring'.

Themaonderzoek inspectie

De inspectie voert een themaonderzoek uit naar de continuïteitsparagraaf in de jaarverslagen 2013. Dit onderzoek heeft het karakter van een nulmeting voor de implementatie van de continuïteitsparagraaf, maar zal ook verbeterpunten bevatten voor de informatieve waarde van de continuïteitsparagraaf. Het

onderzoek is nog niet afgerond en naar verwachting zal het eindrapport in mei 2015 verschijnen. In deze brief willen wij alvast graag enkele (voorlopige) uitkomsten met u delen.

Onze referentie

In het kader van dit onderzoek is allereerst gekeken of de continuïteitsparagraaf opgenomen was in het jaarverslag 2013 waarin de continuïteitsparagraaf een plaats heeft moeten krijgen. Het overgrote deel van de besturen heeft een continuïteitsparagraaf ook opgenomen. Hierbij valt op dat de kengetallen (A1), de meerjarenbalans en de meerjarenbegroting (A2) veelvuldig deel uit maken van het jaarverslag. Dit geldt voor alle sectoren. In mindere mate geldt dit voor de overige rapportages in de continuïteitsparagraaf, die gewijd moeten worden aan risicobeheer (B1) en de belangrijkste risico's en maatregelen (B2). Deze rapportages ontbreken nog in veel gevallen, met name voor de sectoren primair onderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs. Voor de genoemde sectoren geldt eveneens dat de rapportage van de interne toezichthouder (B3) nog (te) vaak niet aanwezig is of niet voldoet aan de vereisten.

Naast de aanwezigheid van een onderdeel van de continuïteitsparagraaf is gekeken of de kwaliteit van de opgenomen informatie van een voldoende niveau is. Hierbij zijn niet alle jaarverslagen bekeken, maar zijn via random en gestratificeerde selectie 64 jaarverslagen inhoudelijk beoordeeld. Daarbij zijn de volgende verbeterpunten naar voren gekomen:

- de meerjarenbegroting (meerjarenbalans en raming baten en lasten) zijn nog niet altijd op het hoogste aggregatieniveau opgenomen en nog niet altijd voldoende beleidsrijk- bijvoorbeeld omdat toelichtingen ontbreken, daar waar het meerjarige cijferbeeld wel vragen oproept, of toelichtingen ontbreken bij besturen die voor alle jaren dezelfde cijfers invullen;
- cijfers zijn niet altijd uitgesplitst, bijvoorbeeld van ontwikkeling van reserves binnen het eigen vermogen, terwijl dit extra informatie zou opleveren over de ontwikkelingen die het bestuur verwacht;
- de in de meerjarenbegrotingen opgenomen ramingen en toelichtingen en de rapportages over risico's en risicobeheer, zijn niet altijd onderling consistent;
- de vereiste rapportages (B1 en B2) zijn in veel gevallen nog te algemeen. Risico's worden bijvoorbeeld niet concreet benoemd, bij risico's worden niet altijd de beheersmaatregelen vermeld, en de rapportage over risicobeheer is in veel gevallen nog erg beperkt – bijvoorbeeld omdat er geen informatie is opgenomen over de werking en het functioneren van het systeem.

Deze verbeterpunten laten onverlet dat de meeste besturen een goed begin hebben gemaakt met de invulling van de continuïteitsparagraaf in het 'aanloopjaar'. De inspectie heeft ook de nodige 'good practices' aangetroffen. Bij deze jaarverslagen voldoen alle onderdelen voldoende tot goed aan de vereisten, relevante toelichtingen zijn vermeld en dit toont als geheel consistentie.

Gegevens uit de Handreiking

Er is door de verschillende partijen nog eens goed gekeken naar de gevraagde gegevens, zoals deze zijn opgenomen in de Regeling Jaarverslaggeving onderwijs en die in de Handreiking zijn uitgewerkt. Zo is voorgesteld om in de handreiking

voortaan geen onderscheid tussen sectoren meer te maken en te volstaan met één handreiking, die kan worden gehanteerd onder het motto 'voor zover van toepassing'.

Onze referentie

Omdat de personele bezetting van de onderwijsinstellingen een behoorlijke diversiteit kent hebben de branche-organisaties voorgesteld om per sector een standaard-indeling te hanteren, gebaseerd op een reeds bestaande classificatie. Daarbij geldt dat instellingen een eigen interpretatie kunnen geven van de definiëring van de voorgeschreven vermelding van functiegroepen, gebaseerd op de interne organisatiestructuur.

De prognose van de sommige posten van de balans en de staat van Baten en lasten is soms een uiterst lastige zaak. Als voorbeeld werden genoemd de onderverdeling van de post Eigen Vermogen en het gevraagde totaalcijfer van de rubriek Vlottende activa.

Het komt voor de toelichting op sommige posten niet de Continuïteitsparagraaf zelf, maar bijvoorbeeld als toelichting bij de betreffende posten in de jaarrekening zijn opgenomen. Als voorbeelden worden genoemd de voorzieningen en de financiering van de investeringen. Als daarvan sprake is, moet de Continuïteitsparagraaf een duidelijke verwijzing bevatten.

De rekenkundige exercities, die ten grondslag liggen aan de raming van toekomstige gegevens moeten gedegen zijn, maar het is niet de bedoeling dat ieder cijfer met een zodanige nauwkeurigheid wordt gecalculeerd dat daarbij sprake is van een onevenredige administratieve last. Het gaat om het beeld en de signaalfunctie, niet om het precieze getal tot achter de komma. Het ligt ook voor de hand dat u zoveel als mogelijk gebruik maakt van gegevens, die voor een ander doel op een ander moment zijn becijferd, zoals de telgegevens van leerlingen / studenten. Een nieuwe telling op de balansdatum is dan niet nodig.

In de loop van dit jaar zal de opzet en samenstelling van de gegevensset nader worden besproken, wat mogelijk leidt tot enkele aanpassingen die gaan gelden vanaf het jaarverslag 2015.

Voor de goede orde: Voor het jaarverslag 2014 blijven de voorschriften ongewijzigd. Bij het ontbreken van voorgeschreven onderdelen kunnen gebruikers van het jaarverslag de instelling daarop aanspreken.

Elektronische aanlevering van de gegevens.

Om de aanlevering en de verwerking van de cijfermatige gegevens uit de continuïteitsparagraaf te faciliteren, is besloten om separaat aan de EFJ-set 2014 een zogeheten e-formulier uit te brengen. Daarop is ook plaats ingeruimd voor een korte toelichting. Wij zien graag dat alle instellingen dit e-formulier gaan gebruiken. Om alle misverstanden te voorkomen zij nog vermeld dat dit e-formulier niet in de plaats treedt van de opname van de Continuïteitsparagraaf in uw jaarverslag.

Het e-formulier komt omstreeks 1 maart beschikbaar en biedt de ruimte om de opgave van personele gegevens af te stemmen op de bij sommige sectoren gebruikte categorisering.

De aanlevering van de gegevens uit de Continuïteitsparagraaf volgens de methode XBRL zal niet eerder mogelijk zijn dan nadat XBRL in het gehele onderwijs breed zal zijn ingevoerd. Dus ook als u de jaarcijfers aanlevert volgens de methode XBRL in die gevallen wordt het separate e-formulier gebruikt voor de Continuïteitsparagraaf. Dat is overigens ook het geval bij de opgave van WNT-gegevens.

Good practices

'Good practices' zijn uiterst nuttig om ideeën op te doen.

Onder de jaarverslagen zijn veel goede voorbeelden en wij zullen nagaan hoe u daarover zult kunnen gaan beschikken.

Onze referentie

Risicomanagement

Kennis en vaardigheden m.b.t. het risicomanagement moeten op enkele plekken verder worden ontwikkeld. Dit is terug te zien in jaarverslagen waarin de rapportages over risico's en risicobeheer nog niet voldoen aan de vereisten. Daarom ben ik blij dat inmiddels initiatieven zijn genomen voor scholingsprogramma's gericht op verbetering van kennis en kunde op dit vlak.

Bijlage 7i Vervolgbrief + handreiking

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de besturen van alle bekostigde scholen en universiteiten
i.a.a. - branche organisaties in het onderwijs
- accountants werkzaam in het onderwijs

**Financieel-Economische
Zaken**

IPC 5350

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

J.A. Pirovano

T (+31) 6 15038432
h.pirovano@minocw.nl

Onze referentie
822732

Datum **30 OKT. 2015**
Betreft Continuïteitsparagraaf in het jaarverslag

Geacht bestuur,

Vanaf het verslagjaar 2013 maakt de Continuïteitsparagraaf onderdeel uit van uw jaarverslag. Met deze paragraaf geeft u inzicht in het voorgenomen beleid in de jaren volgend op het verslagjaar en de verwachte gevolgen daarvan voor uw financiële positie.

De Inspectie van het Onderwijs heeft het afgelopen jaar een themaonderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop invulling is gegeven aan de continuïteitsparagraaf in de jaarverslagen over 2013 en onlangs haar rapport gepubliceerd¹. De uitkomsten daarvan zijn bemoedigend en geven mij de overtuiging dat we met elkaar een goede stap hebben gezet naar een verbeterde bedrijfsvoering.

Het ministerie van OCW heeft met de brancheorganisaties en andere betrokken partijen nader overleg gevoerd over de in de Continuïteitsparagraaf op te nemen kengetallen en financiële gegevens. Dat overleg heeft geleid tot enkele aanpassingen waardoor de Continuïteitsparagraaf beter aansluit op uw bedrijfsvoering. Deze aanpassingen betreffen onder meer:

- het samenvoegen van de twee bestaande handreikingen;
- het verduidelijken van de peildatum van de kengetallen;
- het nader definiëren van de formatiekengetallen zodanig dat alle sectoren daarmee vooruit kunnen;
- het aanpassen van de gegevens met betrekking tot de vlottende activa en het eigen vermogen;
- het afstemmen van de accountantswerkzaamheden met het onderwijsaccountantsprotocol.

¹ Het rapport kan worden benaderd via:

<http://www.onderwijsinspectie.nl/nieuws/2015/06/na-invoering-verplichting-meeste-schoolbesturen-maken-financiele-meerjarenraming.html>

Onze referentie
822732

Bijgaand treft u de aangepaste Handreiking aan. De Regeling jaarverslaggeving onderwijs zal vóór 1 januari 2016 hiermee in overeenstemming worden gebracht, evenals de wijze waarop de cijfermatige gegevens worden aangeleverd. De aanpassing geldt dan vanaf het jaarverslag 2015.

Evaluatie en verbetering van de Continuïteitsparagraaf blijft ook de komende tijd een belangrijk punt op de agenda, waarbij ik in nauw contact blijf staan met alle gebruikers.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Jet Bussemaker

bijl.: Handreiking

HANDREIKING CONTINUÏTEITSPARAGRAAF geldend vanaf het verslagjaar 2015

Onze referentie
822732

Onderstaande gegevens zijn bedoeld om een nadere invulling te geven aan de in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs bedoelde Continuïteitsparagraaf. Deze Handreiking geldt voor instellingen uit alle sectoren en voor zover van toepassing.

A GEGEVENSSET

A1. In het onderdeel Continuïteitsparagraaf van het jaarverslag worden de navolgende kengetallen opgenomen:

KENGETAL *	VERSLAGJAAR	JAAR T+1**	JAAR T+2**	JAAR T+3**
Aantallen leerlingen / deelnemers / studenten ***				
Personele bezetting in FTE **** - Bestuur / Management - Personeel primair proces - Ondersteunend Personeel				

Toelichting bij de kengetallen:

*stand per 31 december of de laatst bekende stand. Een actualisering of hertelling uitsluitend ten behoeve van dit overzicht in de continuïteitsparagraaf is niet noodzakelijk.

** prognoses per einde van het jaar in lijn met het genoemde onder *.

*** benaming afhankelijk van de sector. Het gaat om totalen als indicatie van de verwachte populatie.

**** voor de opgave van de personele bezetting geldt dat wordt aangesloten bij de voor de betreffende sector gebruikelijke onderverdeling. Een nadere uitsplitsing of onderverdeling in categorieën wordt niet verlangd. Het gaat om personeel met een vast of tijdelijk dienstverband.

In de toelichting bij deze kengetallen geeft het bestuur aan welke belangrijke ontwikkelingen zij verwacht.

A2. In het onderdeel Continuïteitsparagraaf van het jaarverslag wordt vervolgens een **meerjarenbegroting** opgenomen op het niveau dat overeenkomt met het niveau waarop de jaarrekening wordt opgesteld. Deze meerjarenbegroting is gebaseerd op de standaardindeling van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en omvat de cijfers op het hoogste aggregatieniveau van het verslagjaar en voorts de jaren t+1 tot en met t+3. Uiteraard gelden deze posten voor zover van toepassing.

Balans

Onze referentie
822732

ACTIVA	VERSLAGJAAR	JAAR T + 1**	JAAR T + 2**	JAAR T + 3**
VASTE ACTIVA				
Immateriële VA				
Materiële VA				
Financiële VA				
TOTAAL VASTE ACTIVA				
VLOTTENDE ACTIVA				
Vorraden				
Vorderingen				
Effecten				
Liquide middelen				
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA				
TOTAAL ACTIVA				
PASSIVA				
EIGEN VERMOGEN				
Algemene reserve				
Bestemmingsreserves				
Overige reserves / fondsen				
VOORZIENINGEN				
LANGLOPENDE SCHULDEN				
KORTLOPENDE SCHULDEN				
TOTAAL PASSIVA				

Staat / Raming van Baten en Lasten

BATEN	VERSLAGJAAR	JAAR T + 1	JAAR T + 2	JAAR T + 3
Rijksbijdrage				
Overige overheidsbijdragen en subsidies				
College-, cursus- en/of examengelden				
Baten werk in opdracht van derden				
Overige baten				
TOTAAL BATEN				
LASTEN				
Personeelslasten				
Afschrijvingen				
Huisvestingslasten				
Overige lasten				
TOTAAL LASTEN				
Saldo Baten en lasten gewone bedrijfsvoering				
Saldo financiële bedrijfsvoering				
Saldo buitengewone baten en lasten				
TOTAAL RESULTAAT				

Toelichting bij de (geprognosticeerde) Balans en de Staat van baten en lasten

Onze referentie
822732

In een nadere toelichting bij de posten geeft het bestuur aan welke belangrijke ontwikkelingen het verwacht. Het gaat daarbij met name om:

- belangrijke ontwikkelingen in de baten en lasten, mede op basis van de ontwikkeling van kengetallen en bekostigingsvariabelen,
- het huisvestingsbeleid (eigendom, huur, doordecentralisatie, voorgenomen bouwprojecten en andere bouwkundige investeringen) en de financiering daarvan,
- overige voorgenomen investeringen en projecten,
- ontwikkelingen rond contractactiviteiten en 3^e geldstroomactiviteiten,
- de verwachte mutaties in reserves - onderscheiden naar algemene reserves, bestemmingsreserves en overige reserves - en voorzieningen.

B OVERIGE RAPPORTAGES

B1. Rapportage aanwezigheid en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem.

In dit onderdeel van de Continuïteitsparagraaf in het jaarverslag rapporteert het bestuur op welke wijze het interne risicobeheersingssysteem is ingericht en hoe dit in de praktijk functioneert. Daarbij wordt aangegeven welke resultaten hiermee zijn bereikt en welke aanpassingen eventueel worden doorgevoerd in de komende jaren.

B2. Beschrijving van de belangrijkste risico's en onzekerheden

Het bestuur geeft aan voor welke risico's en onzekerheden zij zich in de komende jaren ziet geplaatst en op welke wijze zij passende maatregelen treft om aan deze risico's en onzekerheden het hoofd te bieden. Waar nodig en relevant wordt dit aangevuld met een nadere cijfermatige toelichting.

B3. Rapportage toezichhoudend orgaan.

Het toezichhoudend orgaan geeft aan op welke wijze zij het bestuur ondersteunt en/of adviseert over de beleidsvraagstukken en de financiële problematiek.

Slotopmerkingen:

De Continuïteitsparagraaf in het jaarverslag is in eerste instantie bedoeld als weerslag van de interne discussie en besluitvorming over het toekomstige beleid en de gevolgen daarvan voor de financiële positie. Daarbij worden alle verwachte ontwikkelingen in hoofdlijnen weergegeven.

De accountant stelt vast dat Continuïteitparagraaf voldoet aan de bepalingen uit de RJO, de daarin opgenomen meerjarenbegroting is ontleend aan de Planning en Controlcyclus, geen materiële tegenstrijdigheden bevat met de jaarrekening of de uitkomsten van de jaarrekeningcontrole en is goedgekeurd door de Raad van Toezicht dan wel de interne toezichthouder c.q. het interne toezichhoudend orgaan.

Bijlage j Brief opgave bestuursdeclaraties

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Aan de voorzitters van de CvB's van alle hoger onderwijsinstellingen

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
337429

Datum **25 NOV. 2011**
Betreft Transparantie declaraties en declaratievoorschriften

Geachte voorzitter,

In het bestuurlijk overleg van 31 maart 2011 en 13 oktober 2011/6 april 2011 en 13 oktober 2011 heb ik met respectievelijk HBO-raad en VSNU afspraken gemaakt over het vanaf verslagjaar 2011 openbaar maken van declaraties van individuele leden van het college van bestuur van hogescholen en universiteiten. Voor uw informatie: onder declaraties versta ik vergoedingen voor gemaakte kosten of geleverde diensten.

Art. 3j van de Regeling Jaarverslaggeving onderwijs biedt mij de mogelijkheid om bij de instellingen aanvullende gegevens op te vragen in aanvulling op het jaarverslag. Op basis van onze afspraken bieden de instellingen vanaf het verslagjaar 2011 inzicht in de declaraties van de individuele leden van het college van bestuur door deze op te nemen in het jaarverslag.

Daarnaast is in het bestuurlijk overleg afgesproken dat alle instellingen de gegevens over vergoedingen aan en declaraties van de individuele bestuurders van het college vanaf 2012 ook jaarlijks op de instellingswebsite publiceren volgens onderstaand format:

Overzicht declaraties bestuursleden verslagjaar 20..*

	Naam individuele bestuurder	Naam individuele bestuurder	Naam individuele bestuurder
Representatiekosten			
Reiskosten binnenland			
Reiskosten buitenland			
Overige kosten			

* Eventuele verzamelacturen worden in het overzicht naar rato toebedeeld naar de individuele bestuursleden.

Voorts is afgesproken dat alle hoger onderwijsinstellingen vanaf 2012 over - voor de gehele organisatie geldende - voorschriften met betrekking tot te declareren vergoedingen moeten beschikken. Bij de jaarlijkse accountantscontrole zal de instellingsaccountant controleren op aanwezigheid en toepassing daarvan. In het

controleprotocol over 2012 en verder van de Inspectie van het Onderwijs zal deze controle worden opgenomen.

Datum

Ik reken op uw medewerking.

Onze referentie
337429

Mede namens de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Harber Zijlstra

Bijlage k Normenkader Financieel beheer

Het Ministerie van Financiën heeft eind 2013 een brief aan de Tweede Kamer gezonden met daarin een overzicht van aandachtspunten die van belang zijn voor het financieel beheer bij instellingen die worden bekostigd vanuit de rijksmiddelen.

Dit overzicht – dat de titel Financieel beheer en toezicht semipublieke sector heeft gekregen, maar in de wandelgangen de titel Normenkader heeft meegekregen – bevat tal van attentiepunten en voorwaarden, die van belang zijn bij de inrichting van een adequate interne financiële beheersorganisatie. Het ministerie van OCW heeft in samenspraak met de brancheorganisaties vastgesteld dat in de onderwijssector veel van deze zaken en aandachtspunten reeds gemeengoed zijn. Andere punten zijn al geregeld in wet- en regelgeving of zijn opgenomen in de branchecodes. Maar dat doet niet af aan het feit dat het overzicht van aandachtspunten een redelijk compleet beeld schetst van voorwaarden en mogelijk een aantal aspecten bevat, waar in een individuele situatie nog nadere aandacht aan kan worden geschonken. Daarom publiceren we bijgaand de volledige brief van het Ministerie van Financiën met het totaaloverzicht van de aandachtspunten en nemen aan dat ieder zijn of haar voordeel ermee doet.

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2013–2014

33 822

Financieel beheer en toezicht semipublieke sector

Nr. 1

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 27 november 2013

In de Miljoenennota 2014 is aangegeven dat het kabinet werkt aan een gemeenschappelijk normenkader voor goed financieel beheer en een kaderstelling voor extern financieel toezicht bij instellingen die een publiek belang dienen. Met deze brief informeer ik u over het resultaat van deze uitwerking.

Gezien het belang van de publieke dienstverlening en de bedragen die hierin omgaan, wil het kabinet kaders stellen waaraan het financieel beheer, verantwoording en intern toezicht bij instellingen met een publiek belang ten minste zouden moeten voldoen. Het uitgewerkte kader (opgenomen in bijlage 1¹) heeft het karakter van een set minimumeisen voor sober en ordentelijk financieel beheer en geeft eenduidigheid ten behoeve van de borging van checks and balances en de verantwoording naar stakeholders. Hierdoor wordt het voor de bij die instellingen betrokken actoren duidelijker waar men elkaar op kan en moet aanspreken. Het kader bevat een aantal uitgangspunten en principes met betrekking tot de verantwoordelijkheden van het bestuur en de organisatie voor sober en ordentelijk financieel beheer, voor verantwoording en voor de naleving van codes. Daarnaast is een aantal kernelementen van goed financieel beheer opgenomen waardoor de instellingen zelf goed *in control* kunnen zijn, meer toekomst- en risicogericht kunnen handelen en zich transparant kunnen verantwoorden.

Concreet bestaat het kader uit elementen voor:

- een meer toekomst- en risicogericht perspectief zoals meerjarige begrotingen, aandacht voor (toekomstige) risico's, en de verantwoording daarover;
- betere financiële «checks and balances» door het versterken van transparantie en het kritisch vermogen binnen de instellingen;

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer

- een meer transparante verantwoording door verplichte rapportage over het «in control zijn» van het bestuur ten aanzien van het financieel beheer en de naleving van geldende (sector)codes;
- een meer toekomstgerichte advisering van de accountant naast de controlerende taak. Dit kan bijvoorbeeld door in controleprotocollen de controle van de onderbouwing en aannames van begrotingen, van risicoanalyses en van de meerjarige strategie van de instelling op te nemen.

Het kabinet is van mening dat de inhoud van het normenkader tot het normale gedachtegoed van bestuurders en toezichthouders moet behoren bij instellingen die een publiek belang dienen. De desbetreffende ministers hebben ruimte in de wijze waarop het kader bij de onder hen ressorterende sectoren en instellingen kan worden geëffectueerd en gehandhaafd. Hierdoor kan rekening worden gehouden met de geldende systematiek en ordening in de desbetreffende sectoren. De rijksdienst en de medeoverheden hebben hun eigen regelgeving op het terrein van financieel beheer en vallen niet onder dit kader.

Naast de introductie van een normenkader voor financieel beheer, verantwoording en intern toezicht, zal het kabinet het externe financiële toezicht versterken². Dit gebeurt onder andere door functies en taken van respectievelijk het financiële toezicht en het kwaliteitstoezicht te scheiden en gelijkwaardig te beleggen. Vanwege de samenhang tussen beide vormen van toezicht worden deze wel onder verantwoordelijkheid van dezelfde minister belegd. Uitgangspunten hierbij zijn onder andere:

- de financiële toezichthouder kan zelfstandig afwegingen maken, onderzoek initiëren, en interventies plegen zoals het opleggen van verscherpt financieel toezicht en/of sancties;
- het externe financieel toezicht krijgt een meer risico- en toekomstgerichte focus in lijn met de verbeteringen van het financieel beheer;
- een sectoroverstijgende samenwerking tussen financiële toezichthouders door het delen van kennis en ervaringen, en mogelijk ook capaciteit, in de vorm van bindende samenwerking.

In bijlage 2³ is uitgewerkt op welke wijze het extern toezicht zal worden versterkt. Er wordt daartoe een verkenning uitgevoerd naar de organisatie en uitvoering van (de versterking van) het financieel toezicht. Tevens wordt hierbij gekeken naar de samenwerking over de inspectiegrenzen heen, bijvoorbeeld op het gebied van kennisdeling voor specialistische onderwerpen en bij opleidingen.

De Minister van Financiën,
J.R.V.A. Dijsselbloem

² Zoals aangegeven in de Miljoenennota 2014 (Kamerstuk 33 750, nr. 1) is er in de zorgsector geen toezicht op het financieel beheer van instellingen. Het belang van goed financieel beheer ligt bij de instellingen zelf en bij partijen als verzekeraars, banken en overige financiers.

³ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer

Bijlage 2 Kaderstelling voor versterking extern financieel toezicht

Versterking positionering extern financieel toezicht

- In het toezicht is er scheiding en gelijkwaardigheid van taken en functies van financieel toezicht en het toezicht op de kwaliteit van de taakuitvoering.
- Er is een specifiek benoemde functie van financieel toezichthouder.
- Voor de uitvoering van het financiële toezicht is de noodzakelijke capaciteit in de vorm van fte's, kennis en expertise, instrumentatie en wettelijke waarborgen aanwezig om taken en bevoegdheden waar te kunnen maken. Hieraan ten grondslag liggen een toezichtvisie en toezichtplan met onderbouwde middeleninzet.
- De financieel toezichthouder kan eigenstandig onderzoek initiëren en daarover rapporteren.
- In een situatie waarin de integrale verantwoordelijkheid voor kwaliteitstoezicht en het financieel toezicht bij één inspecteur-generaal (IG) zijn belegd, is de financieel toezichthouder onderdeel van de leiding van de inspectie, voor wat betreft financieel toezicht gelijkwaardig aan kwaliteitstoezicht¹. Bevindingen en afwegingen van de financieel toezichthouder worden integraal weergegeven in rapportages. Bij verschil van inzicht kan de financieel toezichthouder zich rechtstreeks tot de SG wenden. In dat geval wordt ook de visie van de IG aan de SG voorgelegd.
- Het financieel toezicht moet transparant² plaatsvinden:
 - de minister beargumenteert niet alleen het doel (nut en noodzaak) van beleidsmatig toezicht, maar ook van financieel toezicht;
 - toezichtvisies zijn openbaar;
 - toezichthouders maken de keuzes met betrekking tot het financieel toezicht inzichtelijk;
 - toezichthouders maken de wijze van functioneren inzichtelijk; op welke wijze financieel toezicht wordt gehouden, welke keuzes worden gemaakt en welke interventies en of sancties worden getroffen;
 - toezichthouders maken hun bevindingen openbaar tenzij zwaarwegende belangen zich daartegen verzetten³;
 - de financieel toezichthouders evalueren zelf hun eigen functioneren periodiek en laten zichzelf ten minste eens per 5 jaar evalueren door een onafhankelijke partij. Dit kan ook in de vorm van certificering (bijvoorbeeld ISO).
- Bij de uitvoering van het financieel toezicht wordt ook gebruik gemaakt van signalen en informatie vanuit het kwaliteitstoezicht en vice versa.

Transparante toezichtvisies en toezichtarrangementen

- De (financieel) toezichthouder ontwikkelt een visie op haar optreden als financieel toezichthouder. In deze visie worden in ieder geval de volgende onderdelen uitgewerkt:
 - de beginselen en uitgangspunten voor de relatie met het veld conform de Kaderstellende visie op Toezicht op basis waarvan het financiële toezicht wordt ingevuld;
 - de signaleringswaarden voor de financiële ratio's solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit, etc.;
 - prestatie-indicatoren per organisatie m.b.t. de doelmatigheid van het financieel beheer. De verwachtingen zijn over en weer (van minister/toezicht en de instellingen in de sector) duidelijk.
- De toezichtvisie wordt ter goedkeuring aan de minister voorgelegd.
- De (financieel) toezichthouder maakt zijn visie op financieel toezicht openbaar en stelt deze actief ter beschikking aan de instellingen.
- Op basis van financiële risicoanalyses wordt jaarlijks een inschatting gemaakt van de benodigde financiële toezichtafspraken en maatregelen, en de daarvoor benodigde middelen. In de financiële risicoanalyses worden organisatiespecifieke en sectorgebonden aspecten meegenomen.

¹ In de onderwijssector geregeld in het 'Organisatie- en Mandaatbesluit Inspectie van het Onderwijs'.

² Deze aspecten van transparant toezicht sluiten aan bij de Kaderstellende Visie op Toezicht (BZK, 2005).

³ Referentie: voor AFM-toezicht is in Wft geregeld dat alles openbaar is (publicatieplicht), tenzij er zwaarwegende redenen zijn om daar van af te zien.

- Per (onderdeel van de) sector worden regelmatig geactualiseerde financiële risicoprofielen en, in mindere frequentie, sturingsvisies opgesteld.
- Per (sub-)sector stelt de (financieel) toezichthouder op basis van haar visie en jaarplan een meer toegespitst toezichtarrangement op met de concrete uitwerking van de activiteiten m.b.t. financieel toezicht.

Meer risico- en toekomstgericht toezicht

- Financieel toezicht wordt risicogericht uitgevoerd op basis van integraal opgestelde risicoprofielen van instellingen, waarin de kwaliteit, de financiële resultaten en de verwachte (financiële) toekomst van de instelling betrokken wordt. De risicoanalyse biedt o.a. inzicht in:
 - de bestuurlijke kwaliteit: financiële competenties, continuïteit, governance en aansturing van de planning en controlcyclus;
 - financiële continuïteit:
 - ratio's solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit;
 - plausibiliteit van meerjarenbegrotingen;
 - waardering van activa en passiva;
 - treasury, incl. gebruik financiële instrumenten en voorwaardelijke verplichtingen.
 - risicovolle handelingen op terreinen van vastgoed, ICT en branchevreemde investeringen;
 - risico's voor de rechtmatigheid (inclusief het misbruik en oneigenlijk gebruik);
 - de vormgeving van het (financiële) risicomanagement.
- Naast het reguliere risicogerichte toezicht worden (delen van) grote organisaties periodiek (bijv. per 5 jaar) doorgelicht om te borgen dat grote organisaties periodiek integraal worden doorgelicht. Hierbij kan bijvoorbeeld ook worden gesteund op de uitkomsten van een uitgevoerde integrale visitatie door een externe onafhankelijke en gecertificeerde instelling.
- Steekproefsgewijze controle van de kwaliteit van het werk van de accountant om te kunnen steunen op de financiële rapportages en de kwaliteit van de accountantscontrole daarop en op de controle verklaring en het rapport van bevindingen.

Raakvlakken in de uitvoering van financieel toezicht en kwaliteitstoezicht

- Samenwerking en uitwisseling tussen financieel toezicht en kwaliteitstoezicht kan beide vormen van toezicht versterken. Met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid van zowel kwaliteitstoezicht als van financieel toezicht kunnen de 'raakvlakken' voor samenwerking en uitwisseling o.a. zijn:
 - het opstellen van risicoprofielen;
 - het verzamelen van informatie;
 - de uitvoering van risicoanalyses;
 - de uitwisseling van bevindingen n.a.v. interventies, nadere onderzoeken, etc.
- Deze samenwerking en uitwisseling hoeft het uitgangspunt van gelijkwaardig en apart financieel- en kwaliteitstoezicht niet te belemmeren, mits de aparte en gelijkwaardige uitvoering van ten minste de volgende taken is geborgd:
 - het opstellen van financiële signaleringswaarden;
 - het opvragen van (aanvullende) informatie;
 - oordeelsvorming over de risico's en de financiële continuïteit;
 - het eventueel initiëren van aanvullend onderzoek;
 - het bepalen van eventueel benodigde interventies n.a.v. bevindingen.

Effectieve inzet van toezichtmaatregelen en interventies (escalatieladder)

- Uitgangspunt is proportioneel risicogericht toezicht. De externe toezichthouder moet hiervoor een beeld hebben van de invulling van de primaire verantwoordelijkheid door het management (ondersteund door staf/interne auditfunctie) en de invulling van de controle/intern toezicht door de accountant/interne toezichthouder op basis van de (financiële) cijfers, indicatoren (KPI's/signalen) en contacten.
- Binnen de bestaande systeemordening en verantwoordelijken voor financieel toezicht, krijgen ministers en/of inspecties krijgen meer interventiemogelijkheden om bij probleemgevallen eerder in te grijpen / versterking van aanwijzingsbevoegdheden. Bijvoorbeeld: instelling van een verbeterplan, meer frequente financiële rapportages, geïntensiveerd financieel toezicht, etc.
- Er wordt gewerkt met signaalwaarden, de inspectie /minister moet altijd een afweging kunnen maken om toch extra toezicht te kunnen opleggen / in te kunnen grijpen.

Samenwerking en expertisedeling

- Bindende samenwerking en expertisedeling tussen de verschillende sectorale financiële toezichthouders op een aantal terreinen / onderwerpen kan de kwaliteit van de uitvoering van het financiële toezicht in ieder van de sectoren verbeteren. Op basis van een eerste inventarisatie voor de sectoren onderwijs, wonen en zorg komen in ieder geval de volgende specifieke terreinen / onderwerpen hiervoor in aanmerking:
 - derivaten;
 - vastgoed gerelateerde onderwerpen (transacties en waarderingvraagstukken);
 - grote ICT-projecten;
 - opleiding en professionalisering van medewerkers van financieel toezicht.In de afgelopen tijd is bijvoorbeeld gebleken dat de kennis over specifieke, en specialistische, onderwerpen als derivaten niet of niet voldoende aanwezig is bij diverse financiële toezichthouders. Ook vanuit het oogpunt van doelmatigheid kan het goed zijn om samen te werken.
- De wijze van samenwerking kan op verschillende manieren en intensiteit worden vormgegeven: een overleg of platform om kennis uit te wisselen, het organiseren van gezamenlijke opleidingsprogramma's, of het daadwerkelijk een beroep kunnen doen op expertise van een andere toezichthouder in concrete casussen.

Bijlage 1 Gemeenschappelijk normenkader voor financieel beheer, verantwoording en intern toezicht

Algemene uitgangspunten

- De instelling is verantwoordelijk voor:
 - een (kwalitatief) goede publieke taakuitoefening (rechtmatig en doelmatig);
 - de continuïteit van de taakuitvoering en doelen;
 - het daarover op transparante wijze en integraal verantwoording afleggen, waarbij de belangen van de stakeholders centraal staan.
- Administratieve systemen en processen worden zo ingericht dat doorlopende interne monitoring en auditing op streefwaarden, KPI's en de financiële positie en -risico's (vermogen, financieringsinstrumenten, cashflow, liquiditeit en solvabiliteit) kan plaatsvinden.
- De instelling voert een ordentelijk en sober financieel beheer (waaronder treasurybeleid). Hiervoor wordt een handreiking beschikbaar gesteld.
- Naleving van de codes is primair de verantwoordelijkheid van de betreffende instellingen en secundair van de betreffende sectoren. De sector zorgt voor adequate monitoring op de naleving van de codes.
- De sector is verantwoordelijk voor het uitvoeren van benchmarks op basis van financiële kengetallen en prestaties die in overleg met het ministerie worden bepaald.

Meerjaren begrotingen

- De instelling stelt voorafgaande aan het uitvoeringsjaar een jaarplan/begroting op, waarin in ieder geval de volgende elementen zijn opgenomen:
 - een sluitende meerjaren begroting (minimaal T+3) met onderliggende aannames, gebaseerd op het meerjarig beleidsplan;
 - de wijze waarop de instelling haar (maatschappelijke) doelstellingen (al dan niet door het ministerie bepaald) wil behalen en de wijze waarop de inzet van (financiële) middelen hieraan is gekoppeld. Streefwaarden en KPI's die hiervoor een indicatie vormen, zijn SMART geformuleerd;
 - indien van toepassing; het voorgenomen investeringsplan met een onderbouwing van de financiering.

Risicomanagement en misbruik & oneigenlijk gebruik

- Risicomanagement wordt geprotocolleerd in proces- en functiebeschrijvingen en wordt verankerd in de integrale bedrijfsvoering van de organisatie.
- Risico's worden in kaart gebracht vanuit de strategische doelstelling van de instelling en de karakteristieke eigenschappen van de sector.
- Een instelling rapporteert over haar belangrijkste risico's (financieel, bedrijfsvoering inclusief investeringen en doelstelling/prestaties). In de rapportage wordt inzicht gegeven in:
 - organisatie- en branchespecifieke (externe) risico's;
 - waarschijnlijkheid- en impactanalyse (o.a. financieel) van risico's in de toekomst;
 - beheersmaatregelen met betrekking tot deze risico's.
- De instelling kent de van toepassing zijnde richtlijn voor misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving.
- De risico's worden minimaal 2x per jaar gezamenlijk besproken door de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht¹.
- Daarnaast kan de Raad van Toezicht of de auditcommissie dit onderwerp eveneens periodiek in afwezigheid van het Bestuur met de financieel directeur/controller en de accountant bespreken.

¹ In gevallen waar het van toepassing is, kan de Raad van Toezicht vervangen worden met de Raad van Commissarissen.

Transparante verantwoording

- In het jaarverslag wordt op geïntegreerde wijze en vanuit het perspectief van de stakeholders aandacht besteed aan de strategische doelstellingen (incl. streefwaarden), de governance en het risicomanagement van de instelling. Het gaat hierbij niet alleen om een financiële terugblik, maar vooral ook om een strategische vooruitblik (bestaansrecht in de toekomst).
- De verantwoording van de instelling/organisatie bestaat ten minste uit:
 - de jaarrekening;
 - het jaarverslag.
- Aan de verantwoording worden de eisen gesteld zoals vastgelegd in BW2 Titel 9 – de jaarrekening en het jaarverslag, en voor de onderwijssectoren de RJO en de RJ660.
- Het jaarverslag bevat in ieder geval:
 - een 'in control statement' van het bestuur m.b.t. opzet, bestaan en werking van de risicobeheersing- en controlesystemen alsmede inzicht in en evaluatie van risico's (zie risicomanagement);
 - een bedrijfsvoeringsparagraaf waarin wordt ingegaan op de onderdelen rechtmatigheid², totstandkoming beleidsinformatie, financieel en materieel beheer, het M&O-beleid en overige aspecten van bedrijfsvoering;
 - overige onderdelen:
 - een analyse van begrote en gerealiseerde cijfers;
 - inzicht in en ontwikkeling van de kritische financiële indicatoren, de vermogenspositie en de continuïteit³;
 - financieel meerjarenbeleid/prognoses (scenarioanalyses), alsmede de onderliggende aannames;
 - inrichting en kwaliteit van de bedrijfsvoering;
 - inzicht in de aard, de (financiële) omvang en de risico's van de niet tot de publieke kerntaken van de instelling behorende activiteiten;
 - naleving van (sector)codes voor goed bestuur en organisatiespecifieke reglementen/voorschriften;
 - gemotiveerde uitleg bij onderdelen van codes waarop 'explain' van toepassing is;
 - een verslag van de Raad van Toezicht over de keuzes van het intern toezichtorgaan en de belangrijkste besprekpunten met de accountant;
 - resultaten en evaluatie van het functioneren van de Raad van Bestuur en van de Raad van Toezicht en in welke mate die nog aansluiten bij de gewenste toekomstige governance.
- Het jaarverslag van de instelling/organisatie en de controleverklaring van de accountant worden openbaar gemaakt.

Governance; versterking van 'countervailing powers'

Financiële functie en controller

- De financiële functie is apart in taak en persoon belegd op bestuurs/directieniveau.
- De control-functie is onafhankelijk binnen de organisatie belegd. De controller wordt tijdig betrokken bij besluitvorming over strategie en uitvoering.
- Er is een verplichte betrokkenheid van de financieel directeur/financiële functie bij voorgenomen (investerings-)beslissingen met substantiële (financiële) implicaties.
- De controller toetst en adviseert (gevraagd en ongevraagd) over de niet-financiële componenten (bv. integriteit van informatievoorziening) en over value for money⁴.
- De benoeming, schorsing en ontslag van de financieel verantwoordelijke en/of de controller vindt plaats door of met instemming van de Raad van Toezicht/Raad van Commissarissen.

² Onder rechtmatigheid wordt verstaan: rapportage over de niet-naleving van voorwaarden in wet- en regelgeving m.b.t. financiële transacties gedurende het boekjaar die de uitkomst van die financiële transacties beïnvloeden.

³ Het begrip continuïteit wordt uitgebreid in RJ170 beschreven.

⁴ Het gaat om de vraag of de maatschappelijke taak van de instelling (de strategische koers) op een doelmatige wijze wordt vervuld met de daarvoor (ten behoeve van het publiek) beschikbare middelen.

Raad van Bestuur

- De Raad van Bestuur draagt de collectieve verantwoordelijkheid ten aanzien van de financiën en het financieel beheer.
- Het bestuur bespreekt het conceptjaarplan en conceptjaarverslag met haar belangrijkste stakeholders. Raad van Bestuur en Raad van Toezicht bepalen gezamenlijk wie de stakeholders zijn.
- Het bestuur legt het concept jaarplan, het jaarverslag en het investeringsplan ter goedkeuring voor aan de Raad van Toezicht en rapporteert daarbij over de bevindingen van het overleg met de stakeholders.
- Ten minste eens in de vijf jaren vindt een integrale visitatie plaats door een externe onafhankelijke en gecertificeerde instelling. Deze visitatie ziet op het functioneren van de organisatie en de werking van governancestructuur.

Raad van Toezicht⁵

- De Raad van Toezicht draagt de collectieve verantwoordelijkheid ten aanzien van het toezicht op de financiën en op het financieel beheer. In de bezetting van de Raad moet voldoende financiële kennis aanwezig zijn. Het instellen van een audit committee kan hierbij een hulpmiddel zijn. Voor grote organisaties is dit verplicht.
- De Raad van Toezicht werkt met competentieprofielen. De werving van leden van de Raad van Toezicht vindt openbaar plaats.
- De Raad van Toezicht heeft goedkeuringsrecht op het treasury- en mandaatreglement van de instelling.
- De Raad van Toezicht houdt toezicht op ten minste:
 - de realisatie van doelstellingen/streefwaarden en kpi's;
 - op risico's (op korte en lange termijn);
 - het jaarplan, het (meerjaren) beleidsplan inclusief investeringsplan en het (financiële) jaarverslag;
 - het functioneren van het bestuur.
- De Raad van Toezicht stelt criteria en financiële grensbedragen vast voor specifieke besluiten waarvoor voorafgaande instemming van de Raad van Toezicht nodig is.
- De Raad van Toezicht benoemt de externe accountant. De Raad van Toezicht stelt, na raadpleging van het bestuur en de controller, in overleg met de externe accountant jaarlijks de controleaanpak en speciale aandachtspunten voor de controle vast.
- De Raad evalueert jaarlijks haar functioneren en rapporteert over de resultaten hiervan in het jaarverslag.

Toekomstgerichte signalerende rol accountant

- De accountant van de instelling geeft in een controleverklaring een oordeel over het getrouw beeld van het jaarverslag en de financiële rechtmatigheid van de begrotingsuitvoering.
- In een accountantsverslag informeert de accountant belanghebbende interne partijen van de instelling over de uitkomsten van de controle. In het accountantsverslag wordt tenminste ingegaan op:
 - het 'in control statement' en daarmee de risicobeheersing van de instelling;
 - de (financiële) continuïteit van de instelling;
 - de kwaliteit van de governance;
 - betrouwbaarheid van aannames t.o.v de onderliggende aannemens bij meerjarenbeleid; en
 - de onderwerpen die tijdens de controle bijzondere aandacht hebben gevraagd.
- De externe toezichthouder heeft recht op het verkrijgen van dit accountantsverslag. De accountant bespreekt jaarlijks met de Raad van Toezicht signalen (die betrekking hebben op onder andere de kwaliteit van de governance, de bedrijfsvoering en de financiële functie) en de toekomstige risico's en beheersmaatregelen van de instelling.

⁵ Het kader schrijft niet voor dat er een Raad van Toezicht moet komen. Als er geen Raad van Toezicht is (bijvoorbeeld bij ZBO's waar op grond van de kaderwet ZBO's geen Raad van Toezicht mogelijk is), moet bij de uitwerking van het kader in de sectorale regelgeving worden aangegeven hoe aan de 'checks and balances' conform de strekking van het kader wordt vormgegeven bij die groep van instellingen.

8 Modellen

Modellen voor de jaarrekening

In de voorgaande edities van deze toelichtende brochure was een print opgenomen van de indeling / inrichting van de jaarrekening op grond van de regeling jaarverslaggeving en RJ66o. Deze bestond uit een afdruk vanuit het EFJ-programma.

Inmiddels wordt – zoals bekend - EFJ vervangen door XBRL. Daartoe is vanaf begin februari 2016 het xbrl-portaal beschikbaar, waarin alle modellen zijn opgenomen. Omdat het daarbij gaat om een web-applicatie, is het lastig om daarvan een volledige print te maken, die duidelijk genoeg en geschikt is om te worden opgenomen in deze brochure. Daarbij geldt ook dat voor de sectoren po/vo, mbo en ho een op de onderscheidenlijke sectoren gerichte indeling beschikbaar is. Integrale opname daarvan in deze brochure zou betekenen dat wij screenprints zouden moeten maken, en dat zijn er ongeveer 40 per sector, dus in totaal 120 bladzijden. Dat heeft weinig nut.

Daarom is ervoor gekozen om hier geen volledige screenprints op te nemen, maar op deze plaats aan te geven via welke links u inzicht kunt krijgen in de modellen, zoals die nu in de xbrl-taxonomie zijn opgenomen. De scholen en universiteiten hebben direct toegang tot de modellen via het xbrl-portaal en hebben zo voldoende inzicht. Anderen kunnen via de onderstaande links het inzicht krijgen in de posten, die onderdeel zijn van de bevraging en de rapportage.

In de loop van het jaar 2016 wordt verder gewerkt aan de uitbreiding en verbreding van de taxonomie naar een volledige jaarrekening. Daarbij houden wij oog op de mogelijkheid om een sjabloonversie te maken, die in de brochure kan worden opgenomen. Zodra dit goed mogelijk is nemen we in een volgende bijwerking van deze brochure het volledige model alsnog op.

WNT en Continuïteitsparagraaf

Via het xbrl-portaal krijgen instellingen ook toegang tot het invullen en aanleveren van gegevens in het kader van de WNT en de Continuïteitsparagraaf, beide onderdeel van de jaarverslaggeving.

De instellingen die enkel de laatste twee modellen benutten dienen ook daarvoor een toegangscode aan te vragen via xbrl@duo.nl

Ook de FSR-tabel is onderdeel van de taxonomie.

Model G

Model G maakt onderdeel uit van de jaarrekening, en dus van de taxonomie. Zoals ook in de aanhef van het formulier is genoemd, geldt hierbij dat bij onderdeel G1 sprake is van een optionele keuze.

Instellingen kunnen ervoor kiezen om enkel de subsidieregeling te vermelden, inclusief de prestatieverklaring. Daartoe dient optie G1 – a. dat is voor OCW voldoende.

Instellingen die de voorkeur geven aan het ook vermelden van de toewijzingsbedragen en de besteding kunnen dit doen via de optie G1 – b.

Nader inzicht in de XBRL-taxonomie-modellen

Bij deze brochure is een aantal pdf's toegevoegd, die een overzicht geven van de aan te leveren gegevens voor jaarrekening via het XBRL-portaal. Voor een volledig beeld van de rapportages en de hieraan gestelde eisen wordt verwezen naar de OCW Taxonomie v10.o”

- [Ocw-rpt-jaarrapportage-hbo-wo-2015.pdf](#)
- [Ocw-rpt-jaarrapportage-mbo-2015.pdf](#)
- [Ocw-rpt-jaarrapportage-po-vo-2015.pdf](#)
- [Ocw-rpt-wnt-2015.pdf](#)

Noot: de jaarrapportages bevatten elk reeds de WNT rapportage. De aparte opname van WNT betreft een separate WNT rapportage. Deze is bestemd voor een aantal onderwijs gerelateerde instellingen en emancipatie instellingen die niet gebruik maken van de volledige XBRL-jaarlevering, maar enkel de WNT benutten.

Overzicht van rapportages

Het volledige beeld van de rapportages en de eisen hieraan vindt u in de OCW Taxonomie.

Op DUO.nl/zakelijk onder “Verantwoorden” zijn documenten opgenomen die een overzicht geven van de aan te leveren gegevens voor betrokken rapportage, per sector. Onderstaand betrokken URL's (deze kunnen in de loop van het jaar wijzigen als gevolg van wijzigingen in de website).

Jaarrapportage PO en VO:

<https://duo.nl/zakelijk/images/ocw-rpt-jaarrapportage-po-vo-2015.xbrl.pdf>

Jaarrapportage MBO:

<https://duo.nl/zakelijk/images/ocw-rpt-jaarrapportage-mbo-2015.xbrl.pdf>

Jaarrapportage HO:

<https://duo.nl/zakelijk/images/ocw-rpt-jaarrapportage-hbo-wo-2015.xbrl.pdf>

Alleen voor onderwijsgerelateerde instellingen en emancipatie instellingen is er ook een afzonderlijke rapportage WNT. Dit betreft instellingen die geen jaarcijfers hoeven in te dienen, maar wel de WNT gegevens. Afzonderlijke rapportage WNT:

<https://duo.nl/zakelijk/images/ocw-rpt-wnt-2015.xbrl.pdf>

Voor een volledig beeld, nadere informatie, toelichtingen en handleidingen wordt verwezen naar het zakelijk portaal van de DUO website. (www.duo.nl) en de daar opgenomen OCW taxonomie v10.0

Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs (SWV) maken voor het aanleveren van de jaarcijfers 2015 gebruik van de eerste variant (po/vo). Voor de SWV zal vanaf volgend jaar een eigen model gelden.

Ook de andere instellingen, die niet behoren tot de genoemde sectoren wordt in de loop van 2016 een specifiek model ingericht. Zij leveren momenteel hun jaarcijfers (nog) niet aan langs elektronische weg.

Zijn de modellen nu verplicht of niet??

Als onderdeel van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs c.q. het hoofdstuk RJ660 gelden thans enkele voorgeschreven modellen voor de inrichting van de jaarrekening. Deze modellen zijn beperkt tot de hoofdindeling en zijn dus op het hoogste aggregatieniveau opgesteld. Voor een volledige jaarrekening zijn deze niet toereikend, omdat alle voorgeschreven toelichtingen en specificaties een of twee niveaus dieper gaan. Nu de xbrl-taxonomie wordt ingevoerd voor de aanlevering van de jaarcijfers en – later – de volledige jaarrekening, wordt gewerkt aan een aanpassing van de genoemde voorschriften. Dit zal uiteindelijk leiden tot het integraal opnemen van de onderwijs-taxonomie als verplichte indeling van de jaarverslaggeving. Daarmee krijgt de taxonomie een verankering in de regelgeving. Naar verwachting krijgt dit tegen het einde van het jaar 2016 zijn beslag in een aanpassing van de RJPO en RJ660.

Voor nadere informatie over de inrichting van de jaarrekening in relatie tot xbrl kunt u terecht bij xbrl@duo.nl